

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI

BANKA BİLANÇOSUNA KUR ETKİSİ: UYGULAMALI ANALİZ

Yüksek Lisans Tezi

ZEHRA DUMAN

İSTANBUL, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
BANKACILIK VE SİGORTACILIK ENSTİTÜSÜ
BANKACILIK ANA BİLİM DALI

BANKA BİLANÇOSUNA KUR ETKİSİ: UYGULAMALI ANALİZ

Yüksek Lisans Tezi

ZEHRA DUMAN

Danışman: DOÇ. DR. GÖKHAN İŞİL

İSTANBUL, 2019

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Müdürlüğü

Sıfır Atık Proje Ortağı

Aşağıda belirtilen lisansüstü tez, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği hükümlerinde belirtilen esaslar çerçevesinde jüri önünde savunulmuş ve jüri tarafından başarılı bulunmuştur.

TEZ BAŞLIĞI : Banka Bilançosuna Kur Etkisi: Uygulamalı Analiz

TÜRÜ : Yüksek Lisans

TEZİ HAZIRLAYAN : Zehra DUMAN

ANABİLİM DALI : Bankacılık

SAVUNMA TARİHİ : 04.12.2019

JÜRİ ÜYELERİ

GÖREVİ

ADI SOYADI

İmza

Danışman

Doç.Dr.Gökhan IŞIL

Üye

Doç.Dr. Nicabi ERSOY

Üye

Dr.Öğr.Üyesi Ufuk ALKAN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
İÇİNDEKİLER	I
TABLolar LİSTESİ	III
ŞEKİLLER LİSTESİ	IV
GİRİŞ	1
I. BÖLÜM	3
1. BANKA TÜRLERİ VE SEKTÖR RİSKLERİ	3
1.1. Piyasa Kavramı ve Özellikleri	3
1.2. Finansal (Mali) Piyasalar	3
1.2.1. Para Piyasası	4
1.2.2. Sermaye Piyasası	5
1.3. Bankacılık Sistemi ve Bankacılık Türleri	5
1.3.1. Banka Kavramı ve Bankacılık	5
1.3.2. Bankaların Görevleri	6
1.4. Bankaların Türleri	8
1.4.1. Kapsamına Göre Bankalar	8
1.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar	11
1.4.3. Mülkiyet Yapılarına Göre Bankalar	12
1.5. Bankacılıkla İlgili Üst Kuruluşlar	13
1.5.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu	13
1.5.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası	14
1.5.3. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu	14
1.6. Bankacılık Riskleri	15
1.6.1. Risk Kavramı	15
1.6.2. Bankacılıkta Risk Çeşitleri	17
1.7. Araştırmada Kullanılan Rasyolar	30
1.7.1. Sermaye Yeterlilik Rasyoları	30
1.7.2. Aktif Kalitesi Rasyoları	32
1.7.3. Likidite Rasyoları	33
1.7.4. Karlılık Rasyoları	34

II. BÖLÜM	35
2. BANKA BİLANÇOSU, GELİR TABLOSU VE AKTİF PASİF YÖNETİMİ	35
2.1. Banka Bilançosu ve Kalemleri	35
2.1.1. Banka Bilançosu Aktif Kalemleri	36
2.1.2. Banka Bilançosu Pasif Kalemleri	40
2.2. Banka Bilançosu Kalemleri ile Döviz Kuru İlişkisi	44
2.3. Gelir Tablosu	47
2.3.1. Faiz Gelirleri	48
2.3.2. Faiz Giderleri	48
2.3.3. Faiz Dışı Gelirler	49
2.3.4. Faiz Dışı Giderler	49
2.3.5. Vergi Öncesi Kar/Zarar	49
2.3.6. Vergi Karşılığı	50
2.3.7. Net Dönem Kar/Zarar	50
2.4. Gelir Tablosu Kalemler Arası İlişki	50
2.5. Aktif Pasif Yönetimi Tanımı	51
2.6. Aktif/Pasif Yönetiminin Kapsamı ve Amaçları	52
2.6.1. Kârın Kalitesinin Analizi	53
2.6.2. Türev Ürünler ve Çeşitleri	55
2.7. Banka Bilançosunda Kur Etkisinin Elde Edilmesi	64
III. BÖLÜM	67
3. BANKALARDA KUR ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK UYGULAMA	67
3.1. Kamusal Sermayeli Bankalarda Kur Etkisi	67
3.2. Özel Sermayeli Bankalarda Kur Etkisi	67
3.3. Katılım Bankalarında Kur Etkisi	67
3.4. Kur Etkisinin Banka Gruplarına Göre Karşılaştırmalı Analizi	67
SONUÇ	113
KAYNAKÇA	115

TABLULAR LİSTESİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Banka Bilanço Yapısı ve Kalemleri.....	36
Tablo 2. Banka Gelir Tablosu Yapısı ve Kalemleri.....	47
Tablo 3. Banka Bilançosu Likidite Döngüsü	68
Tablo 4. Kamusal Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu	71
Tablo 5. Kamusal Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu	73
Tablo 6. Kamusal Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu ...	75
Tablo7. Özel Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu	77
Tablo 8. Özel Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu.....	79
Tablo 9. Özel Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu.....	81
Tablo 10. Katılım Bankası Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu.....	83
Tablo 11. Katılım Bankası Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu	85
Tablo 12. Katılım Bankası Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu.....	87

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 1. Faiz Oranı Değişliğinin Banka Üzerindeki Etkisi	21
Şekil 2. Kamusal Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği.....	72
Şekil 3. Kamusal Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği	74
Şekil 4. Kamusal Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği	76
Şekil 5. Özel Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği	78
Şekil 6. Özel Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği.....	80
Şekil 7. Özel Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği.....	82
Şekil 8. Katılım Bankası Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği	84
Şekil 9. Katılım Bankası Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği.....	86
Şekil 10. Katılım Bankası Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği.....	88
Şekil 11. 3 Banka YP Krediler / Toplam Krediler ve Kur Değişimi (%)	89
Şekil 12. 3 Banka YP Mevduat / Toplam Mevduat ve Kur Değişimi (%).....	89
Şekil 13. 3 Banka YP Öz Kaynak / Toplam Öz Kaynak ve Kur Değişimi (%).....	90
Şekil 14. Örnek 3 Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği	91
Şekil 15. Örnek 3 Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği	91
Şekil 16. Örnek 3 Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği	92
Şekil 17. Kur ile CDS ilişkisi Grafiği.....	93
Şekil 18. 2011-2018 Yılları 5 Yıllık CDS Gelişim Grafiği	93
Şekil 19. 2018 Yılı 5 Yıllık CDS Gelişim Grafiği.....	94
Şekil 20. 2011-2018 Yılları ABD Dolar Kuru Gelişim Grafiği	94
Şekil 21. 2018 Yılı ABD Dolar Kuru Gelişim Grafiği.....	95
Şekil 22. TCMB Haftalık Repo (Politika) Faizi Gelişim Grafiği.....	95
Şekil 23. Kredi ve Mevduat Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti Gelişim Grafiği	96
Şekil 24. Bankacılık Sektörü Kredi Gelişim Grafiği	97
Şekil 25. Bankacılık Sektörü Döviz Tevdiat Hesabı Gelişim Grafiği.....	98
Şekil 26. Bankacılık Sektörü Mevduat Gelişim Grafiği	98
Şekil 27. Bankacılık Sektörü Türev Finansal Varlık Gelişimi.....	99
Şekil 28. Detay Bazında Bankacılık Sektörü Türev Finansal Varlık Gelişimi.....	100
Şekil 29. 2011-2018 Yılları 5 Yıllık Swap Faizi Gelişimi	101
Şekil 30. 2018 Yılı 5 Yıllık Swap Faizi Gelişimi	101
Şekil 31. Takipteki Alacaklar Gelişimi	102
Şekil 32. Bankacılık Sektörü Kredilere Ayrılan Karşılıklar Gelişimi	102
Şekil 33. Örnek Bazında 3 Banka DTH Gelişimi.....	103
Şekil 34. Kamu Bankası Para Swap İşlemleri Grafiği	104
Şekil 35. Özel Banka Para Swap İşlemleri Grafiği.....	104
Şekil 36. Katılım Bankası Para Swap İşlemleri Grafiği	105
Şekil 37. Kamusal Sermayeli Bankası Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği.....	105
Şekil 38. Özel Sermayeli Banka Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği.....	106
Şekil 39. Katılım Bankası Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği	106
Şekil 40. Kamusal Sermayeli Banka Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı.....	107

Şekil 41. Özel Sermayeli Banka Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı	107
Şekil 42. Katılım Bankası Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı	108
Şekil 43. Kamusal Sermayeli Banka Takip Rasyosu	108
Şekil 44. Özel Sermayeli Banka Takip Rasyosu.....	109
Şekil 45. Katılım Bankası Takip Rasyosu.....	109
Şekil 46. Kamusal Sermayeli Banka Dönem Karı Gelişimi	110
Şekil 47. Özel Sermayeli Banka Dönem Karı Gelişimi.....	110
Şekil 48. Katılım Bankası Dönem Karı Gelişimi.....	111
Şekil 49. 3 Banka Veriler Bazında Sonuç Tablosu	111
Şekil 50. 3 Banka Veriler Bazında 2018 Yılı Değişim Sonuç Tablosu	111
Şekil 49. 3 Banka Veriler Bazında Sonuç Tablosu	111
Şekil 50. 3 Banka Veriler Bazında 2018 Yılı Değişim Sonuç Tablosu	111

GİRİŞ

Finansal Piyasalarda çeşitlendirme yoluyla yönetilebilen riskler olduğu gibi, politik, ekonomik veya sosyal çerçevedeki değişiklikler gibi sistemden kaynaklanabilecek ve yönetilemeyen riskler de mevcuttur. Bankacılık sistemi de finansal piyasaların bir parçası olduğuna göre; bilanço üzerinde risk yönetimi çok önemli bir rol oynar. Riskleri tamamen ortadan kaldırmak mümkün olmamakla birlikte, doğru bir şekilde yönetebilmek, aynı piyasa şartları altında bir bankayı diğer bankaların önüne geçirebilecektir. Çalışmada genel olarak bankacılık riskleri anlatılacak ve özellikle kur riskinin üzerinde durulacaktır.

Çalışmanın birinci bölümünde Finansal sistem ve oyuncuları, Bankacılık sistemi, türleri, riskleri, Bankaların uymak zorunda olduğu bazı yasal rasyolar hakkında bilgiler yer almaktadır.

İkinci bölümde Bankalarda aktif pasif yönetimi, banka bilançosu kalemleri, hedging enstrümanları, gelir tablosu kalemleri ve bazı bankacılık rasyoları hakkında bilgiler verilmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü uygulama kısmından oluşmaktadır. Uygulama aşamasında, analize esas sayısal verilerin, oluşturulan tablo ve grafikler için temin edilen dataların hangi birimlerden ve nerelerden elde edildiğine değinilmiş, yapılan hesaplamalar için açıklayıcı bir metodoloji ortaya konmuştur. Uygulama kısmında seçilen 3 banka için bilanço kalemleri üzerindeki kur etkisi gösterilmiş, bankacılık sektörüne ait grafikler sunulmuş ve sayısal veriler ışığında çalışılan uygulama hakkında bilgiler verilmiştir. 3 Banka; Kamusal Sermayeli Banka, Özel Sermayeli Banka ve Katılım Bankasından oluşmaktadır. Farklı banka türlerinin bilançoları üzerinde döviz kuru değişimlerinin etkilerinin ölçülmesi amaçlanmıştır. Analiz için, banka bilançolarının aktif tarafında Krediler kalemi incelenirken, pasif tarafında Mevduat ve Öz Kaynaklar kalemi baz alınmıştır.

Sonuç bölümünde ise yapılan çalışmanın sonucunda elde edilen çıktılar yer almaktadır.

I. BÖLÜM

1. BANKA TÜRLERİ VE SEKTÖR RİSKLERİ

1.1. Piyasa Kavramı ve Özellikleri

Piyasa kavramı özellikle son dönemlerde etimolojik kökeninden bağımsız, mecazi anlamda kullanılmakta; arz ile talebi, alıcı ile satıcıları, rekabet ile değişimi ifade etmektedir. Cournot piyasayı, mal fiyatlarının kolay ve hızlıca belirlendiği, alıcı ve satıcıların karşılıklı iletişimde olduğu bir bölge şeklinde tanımlamaktadır. Lipsey ise piyasayı, mal değişiminin gerçekleştiği, alıcı ve satıcının karşılaştığı bir alan olarak ifade etmektedir. Marshall ise piyasanın sosyal bir organizasyon olmasına odaklanıp, piyasaya arz-talep yönlü yaklaşmıştır. O'na göre ekonomistlerin piyasa kavramından anladığı sadece birşeylerin alınıp satıldığı mekan değil; aynı mal fiyatlarının eşitlendiği, alıcı ve satıcıların serbest ilişki içinde olduğu bir ortamdır.¹

Smith'in piyasaya attığı anlam ise diğerlerinden farklıdır. O'nun için piyasa, görünmez bir el aracılığıyla kaynakların tahsisini sağlayan bir mekanizmadır.²

Piyasalar reel piyasalar ve finansal piyasalar olmak üzere iki grupta toplanırlar. Reel piyasalarda mal ve hizmet arz ve talebi karşılaştıkça, finansal piyasalar ellerinde fon fazlasını bulduran bireylerin birikimlerini, fon gereksinimi olan bireylerin kullanımı için sundukları piyasalar olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Finansal (Mali) Piyasalar

Finansal piyasalar, tasarruflarını ve fon fazlalıklarını nemalandırmak isteyenlerle, çeşitli ihtiyaçları için fon talep edenlerin oluşturduğu piyasalar şeklinde tanımlanabilir.

Piyasa ekonomisinin işleminde önemli bir işleve sahip olan Finansal Piyasalar, mevcut fonların en üretken sahalara aktarılması ve tam rekabet şartlarında

¹ Frederic S. Mishkin, **Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı**, 3. Baskı, Ankara: Akademi Yayıncılık, 2011, S. 35.

² Yeliz SARIOZ GÖKTEN, "Piyasa: Adam Smith Versus Karl Polanyi", **Nevşehir Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s.128.

meydana gelen fiyatlar aracılığıyla ekonomiye bilgi temin edebilmek gibi iki önemli ve temel işlevi yerine getirirler.

Finansal piyasaların 3 ana unsuru vardır:

- 1- Elinde fon bulunduran ve bu fonları belli bir getiri karşılığında fon talep edenlere aktarmaya hazır olan fon sahipleri,
- 2- Yeni yatırımlara girmek isteyen ancak bu yatırımlar için elinde kaynak olmayan ve belli bir bedele katlanarak fon talep eden kişiler,
- 3- Fon talep edenlerle fon arz edenleri belirli bir noktada biraraya getiren, fazla fonların fon ihtiyacı olanlara aktarıldığı yerler.³

Finansal piyasalar, fon arz ve talep vadesine göre Para Piyasası ve Sermaye Piyasası olmak üzere 2 grupta toplanırlar.

1.2.1. Para Piyasası

Kısa süreli fon arz ve taleplerinin karşı karşıya geldiği piyasalara "para piyasaları" denmektedir. Para piyasalarının kısa süreli fonlardan oluşması ve sürenin genel itibarıyla bir yılı aşmaması tipik özelliğidir.

Anlık fon arz ve talebinin karşılandığı piyasaları bankalar olarak görebiliriz. Bunun sebebi, bu türden finansman ihtiyacının genellikle ticari bankalardan karşılanmasıdır. Ayrıca bankaların dışında, kişi ve kuruluşlarda bazen nakit ihtiyacını giderebilirler. Bankalar yurtiçi birikim sahiplerinden fon sağladıkları gibi, yurtdışındaki birikim sahiplerinden de fon sağlarlar.⁴

Para Piyasası Araçlarını, Hazine Bonoları, Finansman Bonoları, Banka Bonusu, Banka Garantili Bonolar ile Repo/Ters Repo oluşturmaktadır.

Bankalar yurtdışından aldığı kredileri, yurtiçi birimlerden topladığı fonları çeşitli şekillerde kullanmaları da olasıdır. Örneğin;

³ Mahmut YARDIMCIOĞLU, "Geçiş Ekonomilerinde Kamu Borçlarının Finansal Piyasalar Üzerinde Etkileri: Türkiye Örneği", **Dergipark Yayınları**, Cilt 2. Sayı 43, 2017, s. 149.

⁴ Fatih ÇÖMEN. Sermaye Piyasasında Vergilendirme ve Sermaye Piyasası Oluşumuna Etkileri, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 5.

- Hazineye kredi vermek (hazineden menkul kıymetlerin alınması),
- Yurt içindeki kredi ve kuruluşlara kredi vermek,
- Diğer biçiminde sıralanabilir.

1.2.2. Sermaye Piyasası

En basit tanımıyla sermaye arz ve talebinin karşılandığı piyasalara sermaye piyasaları denir. Sermaye kavramıyla ifade edilmek istenen uzun vadeli fonlardır. Buna göre sermaye piyasası, uzun ve sonsuz vadeli fonların arz ve talebinin, fon akışını sağlayan kuruluşlar ve araçlarla karşılandığı piyasalardır.⁵

Sermaye piyasası enstrümanları, hisse senedi, devlet tahvilleri, özel sektör tahvili, kâr/zarar ortaklığı belgesi, katılma intifa senetleri, gelir ortaklığı senetleri, eurobondlar, gayrimenkul sertifikaları, yatırım fonu katılma payı ve varlığa dayalı menkul kıymetlerden oluşmaktadır.

1.3. Bankacılık Sistemi ve Bankacılık Türleri

Bu bölümde bankacılık ile ilgili temel kavramlardan, bankacılık türlerinden, bankacılıkta denetleyici ve düzenleyici üst kuruluşlardan bahsedilecektir.

1.3.1. Banka Kavramı ve Bankacılık

Telaffuz edilirken değişmiş olsa da banka kelimesinin kökeni İtalyanca “Banco” kelimesine dayanmaktadır. Masa, sıra, tezgâh gibi anlamları da olan banco kelimesi, dilimizde “banko” diye söylenmektedir.⁶ Diğer finansal anlamlarına bakacak olursak; Bankalar, bir para piyasası kuruluşu olarak, fon fazlasına (birikim) sahip olanların tasarruflarını alıp, fon talebinde bulunan birimlere kredi olarak kullandıran kuruluşlardır.⁷ Banka; para, kredi ve sermaye konularını kapsayan her türlü işlemi yapan ve düzenleyen kamu veya özel kişiler ile işletmelerin bu alanlardaki her çeşit ihtiyaçlarını gidermeyi kendine iş edinmiş ekonomik birimdir.⁸

5 Sudi APAK, **Sermaye Piyasaları ve Borsa**, Bilim Teknik Yayınevi, Eskişehir, 1995, s. 127

6 Feridun KAYA. **Bankacılık Giriş ve İlkeleri**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012, S. 3.

7 Mahfi EĞİLMEZ ve Ercan KUMCU. **Ekonomi Politikası**, 18.baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2016, S.195.

⁸ KAYA, a.g.e., s.4.

Bankalar, işletme ve bireylerin belli zamanda biriktirdiği tasarruflarını toplayarak, bu birikimleri karlı olarak kredi şeklinde kullandıran, ödemelerde aracılık, parayı nakletme, senetlerin tahsili ve emanet kabul etme gibi hizmetleri gerçekleştiren işletmelerdir.⁹

1.3.2. Bankaların Görevleri

Bankaların kuruluş amacına göre türlü uğraşları olmasına rağmen, yerine getirdikleri ana görevlerini aşağıdaki şekillerde sıralayabiliriz;

Aracılık:

Bankalar, tasarrufu olan birey ve kuruluştan mevduat şeklinde topladığı fonu, kredi olarak isteyen birey ve kuruluşa aktarımda aracılık eder. Böylece ekonomik sistem içindeki ana işlevini gerçekleştirmiş olurlar.

Kaynakların Seyyaliyetini Sağlama:

Bankacılık sisteminde para transferine aracılık etme göreviyle yurtiçi ve yurtdışı düzeyde fonlara akıcılık sağlamaktadır. Dolayısıyla birikimin bir süreliğine ihtiyaç duymayanlardan ihtiyaç duyanlara aktarılması görevini görmüş olur.

Kişilere ve Kurumlara Ait Olan Maddi Varlıkların Akılcı Bir Şekilde Değerlendirilmesini Sağlama:

Hane halkının, finansal, parasal ve reel aktifinden kaynaklanan mal varlığının kullanım şekli üzerine, banka kesimi tarafından oluşturulan, faiz seçeneği, gelir imkânı, vade farkı ile nakit akışını kolaylaştırmanın etkisi önemlidir. Bu konularda hane halkını bilinçlendirdiği ölçüde ekonomi içerisindeki nakit akımlarının daha verimli dolaşımına katkı sağlayacaktır.

⁹ Filiz Savaş, Veri Zarflama Analizi ve Bankacılık Sektöründe Etkinlik Ölçümü Uygulaması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), s. 75.

Kaynak Kullanımlarının İyileştirilmesi:

Bir bankanın iktisadi olarak kalkınmada katkısının olabilmesi için, yenilikçi bir değer oluşturmak, yeni bir servet yaratmak ile birlikte, topladığı kaynağın belli alanlara, sektörlere, bireylere aktarılmasıyla ülkenin kaynak dağılımının da verimli şekilde gerçekleşmesi sağlanmış olacaktır.

Kısa Vadeli Fonları, Uzun Vadeli Fonlara Dönüştürme:

Bireylerin kısa vadeli, ellerindeki küçük miktarlardaki fonlarını alan bankalar, bu fonları ekonomi içerisinde uzun vadeli fonlar durumuna getirmekte ve böylece yatırımlara finansman sağlamış olmaktadır.

Kaydi Para / Banka Parası Oluşturma:

Kaydi para, maddî varlığa sahip bulunmayan, sadece banka hesaplarında borç ya da alacak kaydı düşerek oluşturulan değişim ve ödeme aracıdır. Bankalarca müşterilere kredi açılması ve kredi limiti içerisinde çek kullanma hakkının tanınması ya da kredi kartı uygulaması, kaydî para yaratmaya örnek gösterilebilir. Son zamanlarda elektronik bankacılığın gelişimiyle ekonomide banknot ve çeklerin azaldığı, ödemelerin daha çok bankalarda hesaptan hesaba aktarımı şeklinde yapıldığı bir dönem yaşanmaktadır.

Ulusal ve Uluslararası Ticareti Büyütme:

Bankacılık sistemi içerisinde, geliştirilen, uygulanan bazı ödeme ve kredilendirme yolları, finansal kiralama (leasing), factoring, forfaiting gibi finansman tekniği, teminat mektubu, vesaik karşılığı ödeme, akreditif (belli miktardaki para için banka ya da finans kuruluşunun sorumluluğunda, üçüncü kişi lehine farklı bir banka ya da şubesinde açtırılan kredi) gibi ödeme şekilleriyle ulusal ve uluslararası düzeyde ticari etkileşimin çoğalmasına destek olmaktadır.

Para Politikasının Etkinliğini Artırmak:

Bir ekonomi içerisinde etkin para politikasının görülebilmesi için gelişmiş bankacılık sisteminin mevcudiyeti önemlidir. Merkez bankalarının para politikası ile ilgili olarak kullandığı reeskont faiz oranları, açık piyasa işlemleri, karşılık oranları gibi bütün enstrümanlar, yalnızca gelişmiş bankacılık sistemiyle ekonomiye katkı sunmaktadır.

Gelir ve Servet Dağılımını Etkilemek:

Bankacılık sistemi uyguladığı kredilendirme politikasıyla ekonomik sistemde servet ve gelir dağılımı üzerinde etki göstermektedir.

1.4. Bankaların Türleri

Küresel dünyamızda devamlı oluşan değişiklik sektöre de tesir etmektedir. Hukukî düzenlemeler, teknolojik değişimler, ekonomik şartlar gibi gelişmeler bankacılık sektöründe de değişimi mecburi hale getirmiştir. Bu durumda ihtiyaca yönelik olarak farklı banka çeşitleri oluşup, bankacılık sektörü türlü bölümlere ayrılmıştır. Banka türleri genel anlamda 3 grupta; kapsamına, faaliyet alanına ve mülkiyetine göre izlenebilir.

1.4.1. Kapsamına Göre Bankalar

Kapsamına göre bankaların; özel, perakende, evrensel, uluslararası, toptancı, holding ve kıyı bankacılığı olmak üzere 7 ayrı tanımı vardır.

1.4.1.1 Özel Bankacılık

Özel bankacılık, müşteriye özel olarak gerçekleştirilen bankacılık faaliyetleridir. Müşteriler gireceği riski kendi belirlerken, müşterilerin beklentisine cevap verebilen, onların talepleri istikametinde onlara alternatif üreten banka türüdür. Bu banka türünde, her çeşit bankacılık işlemi, kiralık kasa, gişe hizmeti, repo/ters repo

işlemi, gayrimenkul alım/satım işlemi, hisse senedi alım/satımı, kredi kartları gibi işlemlerin tamamı yapılmaktadır.¹⁰

1.4.1.2 Perakende Bankacılık

Çok amaçlı bankacılık olarak da belirtilen perakende bankacılık, müşteri portföyünde bireysel ve küçük ve orta ölçekli işletmeler (KOBİ) diye adlandırılan küçük ölçekli firmaların bulunduğu banka çeşitleridir. Yapılan işlemlerin hacmi küçük olsa bile genel olarak bakılınca işlem sayısı olarak fazladır.¹¹ Bu bağlamda şöyle diyebiliriz ki, perakende bankacılık riski dağıtarak, sermayenin tabana yayılmasını sağlamak gibi mühim bir özelliğe sahiptir. Bu tür bankalar birçok şubeyle çalıştıklarından dolayı mevduat ve kredi yelpazeleri geniştir, faiz marjları da yüksek oranlardadır.¹²

1.4.1.3 Toptancı Bankacılık

Uzman banka adıyla da bilinen toptancı bankalar, kurumsal bankacılık hizmeti verirler. Perakende bankacılığa nispeten, nicelik olarak daha az işlem yapmasına rağmen işlemler hacim olarak daha büyük montanlıdır. Az sayıda şubesi ve yüksek teknolojiyle uluslararası para ve sermaye piyasasından yüksek tutarda fon sağlayan, ilaveten faktoring ve forfaiting gibi işlemlerle uluslararası ticaret finansmanında da etkili olan banka türleridir. Rekabetçi yapıda olan bu bankalar belli finans merkezlerinde işlerini yürütürler.¹³

1.4.1.4 Evrensel Bankacılık

Finans sektöründe birçok ürün üreten firmalar olarak meydana çıkan evrensel bankalar, kendi ülkelerindeki müşteri portföylerini bir hayli geniş tutar. Bununla birlikte yurtdışında perakende bankacılık uğraşında bulunmayı pek tercih etmezler. İşletme

¹⁰ Gamze GÖÇMEN YAĞCILAR, 'Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi', (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), s.9.

¹¹ GÖÇMEN, a.g.e., s.10.

¹² KAYA, a.g.e., s.79.

¹³ Hakan GÜÇLÜ, Fransa Bankacılık Sistemi, 17 Şubat 2015, http://www.hakanguclu.com/calismalar/Fransa_Bankacilik_Sistemi.pdf, (06/10/2019), s. 4.

finansmanı, sermaye piyasası araçları, yabancı para enstrümanları gibi hizmetleri içeren geniş hizmet ağı bulunan bankacılık türüdür.¹⁴

1.4.1.5 Uluslararası Bankacılık

Yabancı ülkedeki müşterileri de portföyelerine katan uluslararası bankalar, bu müşterilerine yerli, yabancı, perakende ya da toptan bankacılık hizmetlerinin hepsini sunmaktadır. Diğer bir ülkede şube açma veya temsilcilik kurma ve konsorsiyum oluşturma yöntemiyle bulunabilirler. Hane halkının uluslararası bankalarla çalışmalarında bir takım avantajlar vardır, avantajlarından dolayı hane halkı bu bankalarla çalışmayı seçerler.¹⁵

1.4.1.6 Holding Bankacılığı

Bir bankanın doğrudan veya dolaylı şekilde bir ya da birden çok bankayı yönetime dahil etmesi holding bankacılığı diye adlandırılır. Holdingler, riski yüksek faaliyetlerde bulunurlarken, yüksek montanlı kredi gereksinimlerini sahibi oldukları banka ya da bankalar kanalıyla karşılar.¹⁶

1.4.1.7 Kıyı Bankacılığı

Off-shore bankacılık adıyla da bilinen kıyı bankacılığında, denetim ile vergilendirme nispeten daha azdır. Hizmet alanı çok uluslu işletmeler ile uluslararası girişimlerdir. İşlemleri konvertibl para üzerinden gerçekleştirirler. Bu bankalar yer aldığı ülkenin bankacılık mevzuatına tabi tutulmazlar. Finansal açıdan sınırlandırılmaları bulunmaz. Kıyı bankaları; swap işlemlerini, leasing, faktöring, forfaiting, altın/döviz işlemleri, tahvil ihracı vb. gibi işlemleri gerçekleştirebilmektedirler.¹⁷

¹⁴ YAĞCILAR, a.g.e., s. 11.

¹⁵ BOLAK, a.g.e., s 9.

¹⁶ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 96.

¹⁷ KAYA, a.g.e., s. 88.

1.4.2. Faaliyet Alanlarına Göre Bankalar

Bankaların verdiği hizmetin ekonomik özelliğine bağlı olarak yapılan bir sınıflandırmadır. Faaliyet alanları bazında bankalar ticaret, yatırım, kalkınma, katılım ve merkez bankası şeklinde gruplandırılmıştır.

1.4.2.1. Ticaret Bankaları

Bankacılık sektöründe en fazla var olan banka türüdür.¹⁸ Mevduat toplayarak, kredi kullandırma genel görevi olan bankalardır. Sağlanan fonlar ülkede gerçekleşen ticaretin fonlaması için kullanılır. Finans sektörü için de önemli olan ticari bankalar kısa süreli fonları toplayıp ticareti ve üretimi destekler, kaydi para yaratır.¹⁹

1.4.2.2. Yatırım Bankaları

Devlet kuruluşlarının ve özel sektör şirketlerinin uzun süreli fonlama gereksinimlerini gideren banka türleridir. Bu işlevi hisse senedi ile tahvil ihraç etmek suretiyle yerine getirmektedirler.²⁰ Mevduat toplamak için yetkisi yoktur ve az sayıda şubesi vardır. Bu sebepten kısıtlı bankacılık hizmetini yerine getirebilirler. Komisyon kazandırıcı bazı işlemler ve danışmanlık hizmetleri gibi. Yatırım bankaları, tahvil ihraç ederek ve bankalardan kredi temin ederek fonlama olanağı sağlarlar.²¹ Yatırım bankaları firmaların ihraç ettiği menkul kıymetleri garanti altına alır, sermaye piyasası yoluyla birikimleri yatırımlara yöneltir.²²

1.4.2.3. Kalkınma Bankaları

Yatırım sermayesi gereksinimi bilhassa gelişme yolundaki ülkelerde daha çok ihtiyaç duyulan bir fonlama çeşididir. Bu gereksinimi karşılamak için, finansman sağlamak amaçlı oluşturulan bankalardır. Mevduat toplamak için yetkisi bulunmayan kalkınma bankaları, hükümet veya uluslararası kurumlar aracılığıyla bulunan fonlar ve tahvil ihraç ederek kaynak sağlarlar.²³

¹⁸ ŞAKAR, a.g.e., s. 19.

¹⁹ KAYA, a.g.e., s. 81.

²⁰ YAĞCILAR, a.g.e., s. 14.

²¹ Hakan Şakar, **Genel Bankacılık Bilgileri**, 4.Baskı, İstanbul: Strata Yayıncılık, 2000, s.20.

²² ALTINTAŞ, a.g.e., s 241-242.

²³ YAĞCILAR, a.g.e., s. 13.

1.4.2.4. Katılım Bankaları

Katılım Bankaları, klasik bankacılıktan farklı olarak faizli işlem yapmayan bireylerin finansal gereksinimlerini karşılamak, bu müşterilerin tasarruflarını bankacılık sektörüne dahil etmek üzere kurulmuş bankalardır. Konvansiyonel bankalar için bir alternatif olmuşlardır. İşlemlerde, faiz yerine kar / zarara ortaklık esastır. Kar zarara ortaklığını detaylandırarak olursak; katılım bankası kredi kullanırken müşterisine direkt olarak nakden ödeme yapmak yerine, ödemeyi kredi müşterisinin ihtiyaç duyduğu malı satan satıcıya yapar. Ödeme gerçekleşikten sonrasında üstüne kar payı ekleyerek müşteri borçlandırılır. Borç taksit taksit ödenir. Bu yolla ihtiyaç duyulan mal peşin alınmış, üzerine kar payını da ekleyerek vadeli şekilde satışı yapılmış olur.²⁴

1.4.2.5. Merkez Bankaları

Var olduğu ülkede para ve kur politikası düzenlemesinden sorumlu olan, banknot emisyonunu gerçekleştiren bankadır. Ülkedeki fiyat ve finansal sistemin istikrarını idame ettirmek, para ve döviz piyasalarıyla ilgili düzenleyici tedbirler almak gibi görevleri de vardır.²⁵ Ek olarak, Merkez Bankaları fiyat istikrarını sağlamak üzere devletin büyümeyle istihdam politikasını da desteklemektedir. Merkez Bankası; kağıt para basma yetkisine ek olarak devlet haznedarlığı, ticari bankalarca gönderilen zorunlu karşılıkları muhafaza etme, döviz ve altın rezervlerinin kontrolünü sağlama, açık piyasa işlemlerini gerçekleştirme gibi işlevleri de mevcuttur.²⁶ Yapılandırma programından sonra şeffaflık, kamuoyunun bilgilendirilmesi, Para Politikası Kurulu, kamu kesimi için kredi açılmaması, son borç verme yetkisi, finansal sistem ve ödeme sistemi gözetimi gibi mevzularda Merkez Bankası'nın yetki ve imkânları bulunmaktadır.²⁷

1.4.3. Mülkiyet Yapılarına Göre Bankalar

Bankalar sermaye yapısına göre de sınıflandırılmaktadır. Dört grupta kamu bankaları, özel bankalar, karma ve yabancı sermayeli bankalar olarak inceleyelim.

²⁴ KAYA, a.g.e., s. 81.

²⁵ Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Banka Hakkında, 15 Şubat 2015, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/tcmb+tr/tcmb+tr/bottom+menu/banka-hakkinda>, (06/10/2019), s. 4.

²⁶ İlker PARASIZ, *Para Politikası*, 6. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2003, s. 333.

²⁷ Nur KEYDER, *Para, Teori, Politika, Uygulama*, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002, s.45.

1.4.3.1. Özel Bankalar

Sermayeleri özel kişi ya da kuruluşlarca koyulan, kamu payının bulunmadığı bankalara özel bankalar denir. Ticaret, mevduat veya yatırım bankaları genellikle özel banka olarak kurulurlar.²⁸

1.4.3.2. Kamu Bankaları

Sermayesi doğrudan veya dolaylı şekilde kamu tarafından sağlanan bankalardır. Bu noktada kamu diye adlandırılan hazine veya diğer kamu tüzel kişilikleridir. T.C. Ziraat Bankası, Halk Bank ve Vakıflar Bankası kamu bankalarıdır.²⁹

1.4.3.3. Karma Bankalar

Sermayesinde kamu kurumlarının da gerçek ve tüzel kişiliklerin de payı bulunan bankalara karma bankalar denir. Sermayesinin hepsine kamunun sahip olduğu bankaların, hisse senetlerinin belli bir bölümünün özel kesimlere ihraç edilmesiyle de bankalar karma yapıya çevrilebilir.³⁰

1.4.3.4. Yabancı Bankalar

Sermayesi yabancı kişi veya kurumlarca konulan bankalardır. Yabancı bankaların faaliyetlerine başlamadan önce açılacak olan ülkeden izin almaları gerekmektedir.

1.5. Bankacılıkla İlgili Üst Kuruluşlar

1.5.1. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, finansal piyasalar, kuruluşlar ve tüketiciler için uluslararası standartlara sahip düzenlemeleri, denetimleri ve risk yönetimini ulusal gereksinim ve ihtiyaçlar perspektifinde hayata geçiren otorite konumundadır.

²⁸ MANDACI, a.g.e., s.69.

²⁹ YAĞCILAR, a.g.e., s. 13.

³⁰ KAYA, a.g.e., s. 73.

Ayrıca Bankacılık Kanununda ve ilgili bazı düzenlemelerde belirlenen görev ve yetkileri içerisinde, düzenleme ve denetleme kapsamındaki kuruluşların faaliyetini güvenli ve doğru biçimde yapılmasına, kredi sistemlerinin etkili biçimde çalışmasını, birikim sahiplerinin hak ve menfaatlerinin korunmasını sağlamak ve bunun sonucunda finansal piyasanın gelişmesine ve finansal istikrara katkıda bulunmaktadır.³¹

1.5.2. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, temelde ülkemizdeki para ve kur politikasının yönetilmesinden sorumlu kurum olarak adlandırılır.

Bankanın Merkez Bankası Kanunu ile düzenlenen görev ve sorumluluğu, 5 temel alana ayrılmaktadır:

1. Fiyat İstikrarı,
2. Finansal İstikrar,
3. Döviz Kuru Rejimi,
4. Banknot Basma ve İhraç İmtiyazı,
5. Ödeme Sistemleri.³²

1.5.3. Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF/Fon), kamu tüzel kişiliğine sahip, idarî ve mali alanda özerkliği olan bir kuruluştur. TMSF, Başkan ve üyelerden oluşan Kurul ile Başkana bağlı olarak çalışan Başkanlık teşkilatlanmasından oluşur. TMSF görevini yerine getirirken bağımsız hareket eder.

TMSF görevini, 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, OHAL kapsamında KHK ve yapılan bazı düzenlemelerin değiştirilerek kabul edilmesine ilişkin 6758 Sayılı Kanun ve ilgili diğer mevzuat ile kendisine tanınan yetkiler çerçevesinde yürütmektedir.³³

³¹ Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Misyon ve Vizyon, 2019, <https://www.bddk.org.tr/Hakimizda/Misyon-ve-Vizyon/10>, (20 Ağustos 2019).

³² Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Banka Hakkında, 2019, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkında/Genel+Bakis>, (20 Ağustos 2019).

TMSF'nin işlevlerini mevduat sigortacılığı, banka çözümlenmesi, geri kazanım ve OHAL kapsamında yürütülen kayyımlik faaliyeti kalemleri altında değerlendirebilir ve aşağıdaki biçimde genelleyebiliriz:

- Birikim sahiplerinin hak ve çıkarlarının korunması amaçlı, mevduatlarının ve katılım fonlarının sigorta ettirilmesine yönelik çalışmalar,
- Fon bankalarının yönetilmesi, mali yapılarının güçlü hale getirilmesi, yeniden yapılandırılması, devri, birleştirilmesi, satışı ve tasfiyesine yönelik çalışmalar,
- TMSF alacaklarının takip ve tahsil işleminin izlenmesi ve sonuçlandırılmasıyla ilgili çalışmalar,
- TMSF'nin varlık ve kaynak yönetimi,
- OHAL kapsamında alınan görevlerin yerine getirilmesi.³⁴

1.6. Bankacılık Riskleri

Bu bölümde, öncelikle risk kavramı açıklanmış, daha sonra bankaların karşı karşıya kaldığı temel risklerden ve bu risklere karşı Basel toplantısında alınan kararlardan, Basel kriterlerinden bahsedilmiştir.

1.6.1. Risk Kavramı

Finansal piyasalardaki hızlı gelişmeler ile globalleşen dünya bankacılık sektöründe yapısal ve işlevsel yeniliklerin gerekliliğini de beraberinde getirmiştir. Kambiyo rejiminin serbest bırakılması, faiz hadlerinin serbest kalması dolayısıyla sektörde rekabet gitgide artmıştır. Bu değişimler neticesinde bankaların katlandığı riskler nicelik ve nitelik bakımından daha fazla önem arz etmeye başlamıştır.

Risk kavramı olarak, “belirsizlik”, “emin olmama”, “tehlike”, “zarar olasılığı” kavramları ile beraber kullanılır.³⁵ Genellikle risk, gelecek zamanda ne yaşanacağı hakkındaki bugünkü belirsizlik şeklinde tanımlanmaktadır.³⁶ Bankacılıktaysa risk,

³³ Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Görev ve Sorumlulukları, 2019, <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/gorev.yetki.tr>, (20 Ağustos 2019).

³⁴ Merve GÜLEN, Bankacılık Sektöründe Kamu ve Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), S.87-90.

³⁵ Brigitte DWORAK, *Das Laenderrisiko Als Bankbetriebliches Problem*, 1. Baskı, Berlin, 1985.

³⁶ Brian COYLE, *Introduction to Currency Risk*, 3. Baskı, United Kingdom, 2000.

banka işlemlerinden elde edilecek beklenen getiri ve gerçekleşen getiri arasındaki fark şeklinde tanımlanmaktadır.³⁷

Dolayısıyla banka için risk, gerçekleşen getirinin beklenen getiriden daha az olmasıdır. Bu yönüyle risk, bankanın olası bir zarar ihtimali ya da banka politikası olarak belirlenen hedeflerin tehlikeye girmesi olasılığıdır. Bunlara ek olarak risk, bankanın net nakit akışlarının standart sapması şeklinde de nitelendirilmektedir.

Risk genel anlamda 2 gruba ayrılmaktadır;

- Piyasa riski veya sistematik risk,
- Firmaya özgü veya sistematik olmayan risk.³⁸

✓ **Sistematik risk:** Genel ekonomik şartlar kaynaklı ve dolayısıyla bütün yatırım enstrümanlarını etkileyen, kaçınılamayan risk şeklinde tanımlanır. Piyasa riski diye de anılan bu risk azaltılabilse de bütünüyle yok edilemez.

✓ **Sistematik olmayan risk:** Yatırım aracı veya işletmenin kendi varlığından kaynaklı yalnızca kendine has, kaçınılabılır riski tanımlamaktadır.

Bir işlemde toplam risk dendiğinde akla yukarıdaki iki riskin toplamı gelmektedir. Bu risklerin içinde de alt risk çeşitleri bulunur. Bu riskler aşağıdaki şekilde ifade edilmektedir:

- Sistematik risk kaynağı içinde;
 - ❖ Faiz Oranı Riski,
 - ❖ Yeniden Yatırım Riski
 - ❖ Satın alma Gücü Riski,
 - ❖ Politik Risk,
 - ❖ Kur Riski.
- Sistematik olmayan risk kaynağıysa;
 - ❖ Yönetim Riski,

³⁷ Melek ACAR BOYACIOĞLU, “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, **Bankacılar Dergisi**, Cilt X, Sayı 43, 2002, s. 5.

³⁸ Pınar Evrim MANDACI, “Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri”, **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1, 2003, s.70.

- ❖ İş ve Endüstri Riski,
- ❖ Finansal Risk,
- ❖ Operasyonel Risktir.³⁹

Bankacılık sektöründe kaçınılabilen, azaltılabilen riskler üç gruba ayrılmaktadır:

- Basit işlemlerle azaltılabilen veya kaçınılabilen riskler,
- Karşı tarafa yüklenebilen riskler,
- Firma bazında aktif şekilde yönetilebilen riskler⁴⁰

Karşı tarafa yüklenebilen riskler için finansal türev araçlar kullanılmaktadır.

1.6.2. Bankacılıkta Risk Çeşitleri

1.6.2.1. Piyasa (Pazar) Riski

Piyasa riski; “bilanço içi ve bilanço dışı hesaplarda bankalar tarafından tutulan pozisyonlarda finansal piyasalardaki dalgalanmadan kaynaklanan faiz, kur ve hisse senetleri fiyat değişimleri nedeniyle meydana gelen bu risk, hisse senetleri pozisyon riski ve kur riski gibi riskler dolayısıyla zarar etme ihtimalidir.⁴¹

Başka bir ifadeyle; Piyasa riski, bankaların, cari piyasa fiyatlarıyla değerlendirildiği, alım-satıma konu edildiği, vadesine kadar elde (bilançoda) tutulmayacağı düşünülen finansal araç ve pozisyonu ihtiva eden ticari portföyden (alım-satım hesabından) doğar.⁴² Banka riskleri içerisinde etki alanı en geniş risk çeşidi denebilir.

Piyasa riskine konu varlıklar ve pozisyonlar, genel kabul görmüş, uluslararası muhasebe standartları gereğince de bankaların cari piyasa fiyatı ile değerlendirmek durumunda olduğu hesaplar ile pozisyonlarıdır.

³⁹ Risk Çeşitleri, 2012, <http://www.okanacar.com/2012/08/risk-cesitleri-nelerdir.html> , (06/10/2019)

⁴⁰ COYLE, **a.g.e.**, s 26.

⁴¹ BDDK, **a.g.m.**, s. 15-16.

⁴² Ayhan ALTINTAŞ, ‘Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi’, Ocak 2018, http://ayhanaltintas.com/wp-content/uploads/2018/03/BANKACILIKTA-RISK-VE-SERMAYE-YONETIMI_2018.pdf , (20 Ağustos 2019).

Bankalar tarafından tutulan finansal varlıkların ve pozisyonların cari piyasa değerlerine etki edecek dört ana fiyat değişkeni mevcuttur:

- Piyasadaki faiz oranı,
- Hisse senedi fiyatı,
- Döviz kuru,
- Altın, kıymetli diğer madenler ve emtia fiyatları.⁴³

Finansal varlık ve pozisyonlar ile ilgili fiyat hareketinden (faiz, hisse senedi, döviz kuru ile emtia riskinden) doğan zarar riskleri “genel piyasa riski” diye adlandırılmaktadır. Fakat finansal araçların cari fiyatlarını etkilemekle beraber, piyasa risklerinden başka bir takım artık riskler de mevcuttur. Bilanço aktif / pasifinin arasındaki vade uyumsuzluğundan doğabilecek faiz risklerini belirten “spread ya da gap riski”, vadeli (forward) fiyatta faiz dışında bir takım nedenlerle gerçekleşebilecek volatilité olasılığını konu eden “forward gap riski”, genel fiyatlardaki hareketin, birbirini vade bakımından dengelediği varsayılan finansal araçların fiyatına yansımada meydana gelen farklılıklar sebebiyle ortaya çıkan “basis risk”, opsiyonlarda varsayılan zımnî volatilitéde oluşabilecek dalgalanmalar nedeniyle karşımıza çıkabilecek “volatilité” ya da “vega” riski bu tarz riskler için örnek sayılabilir. Bunun yanında piyasa riski için yapılan düzenlemelerin, “genel piyasa riskine” ek olarak detaylı şekilde düzenlendiği en önemli artık risk “spesifik risk” tir. “Spesifik risk” hisse senetleri, tahviller ya da bonolar gibi menkul değerlerin fiyatlarında genel fiyat hareketinden farklı olarak bu menkul değerleri ihraç eden ya da ödenmesini garanti edenlerin yönetim ya da finansal vaziyetlerindeki gelişmeler sebebiyle karşı karşıya kalınabilecek zarar olasılığını belirtmektedir.⁴⁴

1.6.2.2. Faiz Oranı Riski

Faiz riski ile karşı karşıya kalan bankanın varlıkları ve yükümlülükleri arasında vade uyumsuzluğu meydana gelebilir. Dolayısıyla faiz riskine yalnızca faiz oranındaki

⁴³ KAYA, a.g.e., s. 81.

⁴⁴ ALTINTAŞ, a.g.e., s 242-243.

hareketler değil banka bilançosundaki varlık ve yükümlülük kalemlerindeki vade uyumsuzlukları da neden olabilir.⁴⁵

Başka bir görüşe göre; faiz oranı riski, bankaların bilançolarındaki varlık ve yükümlülükler arasındaki vade ve fiyat uyumsuzluğuna bağlı olarak faiz oranlarında meydana gelen düşme ya da yükselme hareketlerinin bankayı zarara uğratma tehlikesidir. Piyasa riskiyle arasında benzerlikler ve farklılıklar vardır. Mesela faiz oranlarındaki yükselişe bağlı olarak bankanın ticari portföyünde bulunan (alım-satım hesaplarındaki) tahvillerin cari fiyatının gerilemesi nedeniyle karşılaşılan zarar 'piyasa riski' ile ilgiliyken, sabit faizli ve uzun vadeli aktiflerin (vadesine kadar elde tutup alım-satımına konu edilmeyecek tahviller de dahil olmak üzere) kısa vadelerde yeniden fiyatlanacak pasif ile fonlanması nedeniyle uğranacak zarar 'faiz oranı riski' ile ilişkilidir.⁴⁶

Başka bir deyişle; faiz riski bankaların faiz oranlarında meydana gelen değişiklik sebebiyle zarar ile karşı karşıya kalma tehlikesidir. Faiz oranı riski bankalardaki aktif - pasif yapısına etki eden en önemli risk çeşitlerinden biridir. Faiz oranlarındaki artış bankanın mevduat maliyetini yükseltirken, düşüş tasarruf sahiplerinin gelirini daraltmakta ve nihayetinde süreç mudilerin bankadan paralarını çekmelerini ile sonuçlanmaktadır.⁴⁷

Piyasa faiz oranlarını etkileyen unsurlar aşağıdaki gibidir;

- piyasada borç verilebilen fonun arz/talebi,
- ekonomiye dair beklentiler,
- izlenmekte olan para politikası,
- müşterinin kredibilitesi (risklilik düzeyi) ile borçlanma araçlarının likiditesi.

⁴⁵ Tunç Ziya ALOĞLU. 'Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri', (Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2005), S.25.

⁴⁶ ALTINTAŞ, a.g.e., s 245.

⁴⁷ Robert PLATT, **Controlling Interest Rate Risk**, 2. Baskı, New York, 1986.

Sonuç olarak bankanın, faiz oranı riskinden kaçınabilmesi ya da bu riski tamamen elimine etmesi mümkün değildir.⁴⁸

Faiz riskinin nedenleri şunlardır;⁴⁹

Yeniden Fiyatlama Riski;

Banka bilançosunda bulunan varlık, yükümlülük ve bilanço dışı hesaplara uygulanacak faiz oranının yeniden belirlenme vakti yani vadesi farklı zamanlara denk geldiğinde karşılaşılabilecek zararlar olarak tanımlanabilir. Vadesi uzun olan aktiflerin fonlamasında kısa vadeli kaynakları kullanmak bu riski oluşturan en önemli faktördür. Mesela 1 yıl vadesi olan, kurumsal kredi şeklinde kullanılan para eğer mevduat müşterisinin 1 aylık süreyle bankaya yatırdığı mevduattan oluşuyor ise ve banka bu pozisyondaiken faiz oranları artıyorsa bu durum bankayı zarara uğratar.

Getiri Eğrisi Riski;

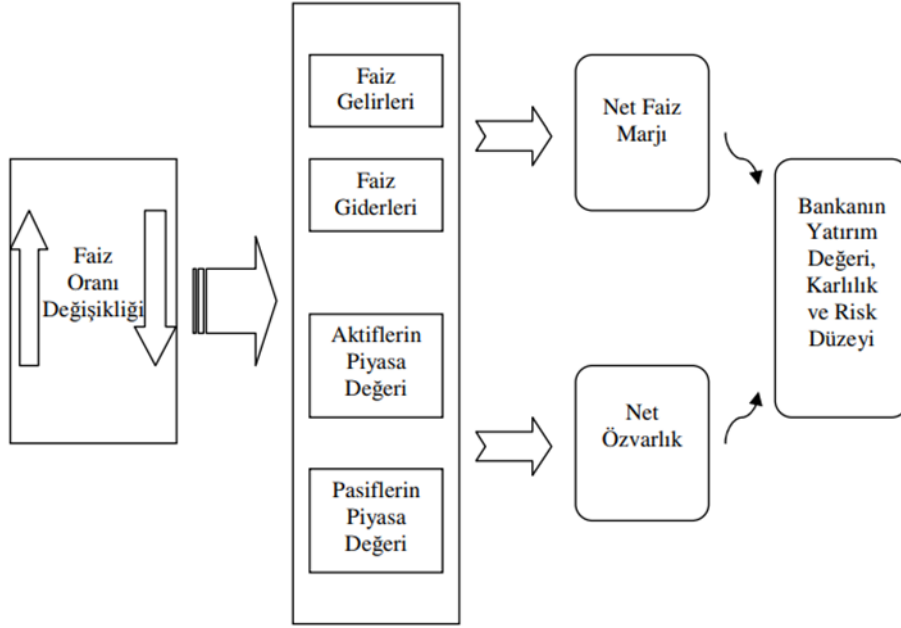
Vade uyumsuzluğunun, getiri eğrisinin eğimi ile şeklinde oluşturacağı değişimlerin doğurduğu risk çeşididir. Mesela, 2 yıl süreli uzun pozisyonun hedge edilmesi için 6 ay vadeli kısa pozisyona girilmesi getiri eğrisini dikleştiriyorsa uzun pozisyonun ekonomik değeri düşecek yani zarar oluşturacaktır.

Temel Oran Riski;

Faiz riski bankacılık sektöründe doğal bir olgu olmasına karşın, aşırı faiz riski bankaların karlılık ve sermaye yapısı için ciddi bir tehlike oluşturabilir. Banka müşterilerinin faiz risklerine karşı kendilerinin tedbir alabildiği gelişmiş finansal piyasalarda faiz riski yönetiminin önemi daha da yükselmektedir. Faiz oranı serbest bırakılan ülkelerde faiz riski yönetimi daha çok ön plana çıkmaktadır.

⁴⁸ Osman ÖZCELİK, Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi ve Riskten Korunma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 75.

⁴⁹ Türkiye Bankalar Birliği, "Faiz Riski Yönetim Prensipleri", 1997. www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc , (11.03.07)

Şekil 1. Faiz Oranı Değişliğinin Banka Üzerindeki Etkisi

1.6.2.3. Kur (Kambiyo) Riski

Kur riski, özellikle Bretton - Woods sisteminden sonra sabit kur rejiminden dalgalı kura geçiş ile sermaye hareketinin özgür bırakılmasıyla en önemli risk kalemlerinden birisi haline gelmiştir. Milletlerarası bankacılık faaliyetlerinin de çoğalmasıyla birlikte bankaların yabancı para ile yaptıkları işlemler de artmıştır.

Kur riski, bankaların döviz kuru ve paritesindeki dalgalanmalar sebebiyle zarar görme ihtimalleridir. Döviz kuruna bağlı gelirler ve giderler kurdaki dalgalanmalardan etkilenmektedir.

Genel anlamda döviz kurunun arz - talebine etki eden unsurlar aşağıdaki gibi gösterilebilir:

- **Faiz Oranları:** Faiz oranındaki yükseliş yurtdışındaki yatırımcıyı çeker; yatırımcılar ellerindeki döviz, yüksek faiz oranı uygulanan para birimine çevirmek isteyecekler, bu durumda da para birimi değer kazanacaktır.

- **Dış Ticaret Hadleri:** Bir ülkenin ithalatı artınca, ithalat bedelinin ödenebilmesi için döviz talepleri yükselecek dolayısıyla da paranın değeri azalacaktır.

• **Enflasyon Oranı:** Enflasyon oranının yüksek olması bir ülke parasının talebini düşürüp, paranın değer kaybetmesine sebep olmaktadır.

• **Ekonomik ve Politik Koşullar:** Güçlü ekonomiye sahip ülkeler yatırımcılar için cazibe merkezi olmakta ve para birimlerinin talebi artıp değeri yükselmektedir.

• **Hükümet Müdahaleleri:** Bazı dönemlerde hükümet ve merkez bankaları belli miktarda döviz alıp satarak ülke para biriminin değerlenip, değer kaybetmesi için piyasaya müdahalede bulunurlar.⁵⁰

Döviz kuru riski, belirli bir zamanda belirli bir döviz cinsi için varsayılan nakit girişlerinin varsayılan nakit çıkışlarından farklı olduğu durumda oluşur. Bu vaziyet, net döviz pozisyonu diye anılır. Eğer beklenen nakit girişleri nakit çıkışlarından çoksa fazla pozisyon (long position), tam tersi beklenen nakit çıkışları nakit girişlerinden fazlaysa eksik pozisyon (short position) durumu oluşmaktadır. Nakit girişleri ve nakit çıkışlarının belirli bir zamanda eşit olması durumuysa, tam pozisyon (square position) şeklinde nitelendirilmektedir.⁵¹

Bu durumda, bir döviz cinsinin belirli bir zamandaki pozisyonu aşağıdaki gibi gösterilir:

- Nakit Girişi > Nakit Çıkışı ise Fazla Pozisyon (Long Position)
- Nakit Girişi < Nakit Çıkışı ise Eksik Pozisyon (Short Position)
- Nakit Girişi = Nakit Çıkışı ise Tam Pozisyon (Square).⁵²

Banka yabancı para cinsinden net pozisyon olarak açık pozisyondaysa o bankanın yabancı para yükümlülükleri varlıklarından fazladır. Bu vaziyette söz konusu yabancı paranın değeri artarsa banka açık pozisyonu sebebiyle zarar edebilir veya söz konusu yabancı paranın değeri düşerse, banka açık pozisyondan kar edebilir. Banka yabancı para cinsinden net pozisyon olarak kapalı pozisyondaysa o bankanın yabancı

⁵⁰ KAYA, a.g.e., s. 72.

⁵¹ M. Rita RODRIGUEZ ve E. Eugene CARTER. *International Financial Management*, 2. Baskı, 1984.

⁵² Ceren ARSLAN, "Döviz Kuru Riski ve Yönetimi", (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), S.87-88.

para yükümlülükleri varlıklarından daha azdır. Bu vaziyette yabancı para değer kaybederse banka zarar yazar, yabancı para değer kazanırsa banka kâr elde eder.⁵³

Çalışmanın ana temasını oluşturan döviz kuru riski, uygulama kısmında 3 bankanın bilanço verileri üzerinden analiz edilecek ve döviz kurunun banka bilançosu kalemlerinden krediler ve mevduatları ne yönde etkilediğini incelenecektir.

1.6.2.4. Hisse Senedi Fiyat Değişim Riski

Hisse senedi fiyat değişme riski, banka hisse senetlerine yatırım yapınca veya özel ya da kamu kesimi borçlanma araçlarına yatırım yapınca gerçekleşebilir. Hisse senedi fiyatı borsada değişim gördüğü için bankalar bu yatırımlardan zarar görebilmektedir. Ayrıca bu yatırımlarını nakde dönüştürmede zorluk çekebilirler.

Bu riski minimize etmek için bankalar hisse senedi alım kararı vereceği dönem yatırım yapacağı sektörü ve şirketin mali yapısını detaylı analiz etmeli ve ekonomik konjonktüre de dikkat etmelidir.⁵⁴

1.6.2.5. Kredi Riski

Kredi riski bankacılık sektöründe görülen en eski ve genel risk çeşididir. Yaygın kullanımıyla, kredi kullanan müşterilerin bankaya karşı yükümlülüğünü hiç ya da vaktinde kısmen veya tamamen yerine getirememesi yani ‘temerrüdü’ nedeniyle bankanın zarar yazması olasılığını ifade eder. Uluslararası kredi işlemleri için, sorumluluk, kredi alan kişi veya kuruluşun faaliyette olduğu ülkenin ekonomik, sosyal ve politik yapısı nedeni ile -darbe, savaş, moratoryum gibi- yerine getirilemiyorsa ‘ülke riski’ de mevcut demektir. Kredi kullanan kişi veya kuruluşun bulunduğu ülkenin ekonomik şartları ve mevzuatı sebebiyle döviz borcunun aynı türde ya da konvertibl başka bir dövizle geri ödenememe olasılığı var ise ‘transfer riski söz konusudur. Bankalar kredi kullanırken grup, sektör ve coğrafi dağılıma dikkat etmediyse ve zarar olasılığı meydana geldiyse bu noktada devreye ‘yoğunlaşma riski’ girer.⁵⁵

⁵³ KARACAN Rıdvan, Faiz, Döviz Kuru İlişkisinin Makroekonomik Performansa Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No.20, 2010.

⁵⁴ ÜNSAL, a.g.e., s.25.

⁵⁵ ALTINTAŞ, a.g.e., s 246.

Başka bir görüşe göre; kredi riski bir varlık ya da borcun geri ödenme olanağının kaybedilmesi veya ödemede gecikme olması riskidir. İki ihtimalde de bankanın varlıklarını azaltacağı için banka bu durumdan negatif etkilenecektir.

Kredi riskine katlanmadan, bankacılık faaliyetlerinde bulunulması olanaksız olup; teorik şekilde kredi riski almaksızın ya da sınırda kredi riskiyle yürütülebilecek tek bankacılık faaliyeti toplanan kaynağın, ulusal para cinsinden, devlet hazinesine ya da merkez bankasına borç verilmesidir.⁵⁶

Kredi riskinin yönetim süreci, bilgi alma ile gözetim faaliyetini ihtiva etmektedir. Bankalar kredi risklerini en aza indirmek için fon kullandırdıkları müşterileri ile ilgili bilgileri sürekli toplayıp, müşterilerin faaliyetini gözlemlemelidirler. Kredi risk yönetiminde bankaların en önemli avantajlarından biri de sahip olduğu fonları mümkün olabildiğince fazla müşteri arasında dağıtabilme hususunda kapasitesinin yüksek olmasıdır. Bu durumda bankalar bireysel firma risklerini minimize edebilmektedirler. Ama yine de bankalar sistematik risk diye tanımlayabileceğimiz ekonomik şartlardan kaynaklanan firma iflaslarının çoğalması dolayısıyla temerrüde düşen kredi riski ile karşı karşıyadırlar. Bankaların bu yöntemlerden başka kredi riskini yönetmek için kullanabileceği diğer bir yöntem de faiz riskine benzer şekilde türev araçların kullanılmasıdır. Bu amaca yönelik olarak bankalar Future, Forward, Opsiyon ve Swap sözleşmesi yapabilmektedir.

1.6.2.6. Likidite Riski

Genellikle likidite, bir bankada oluşan nakit fazlası ve yükümlülüğünü veya müşteri taleplerini uygun maliyetler ile karşılama gücü şeklinde tanımlanabilir. Likidite riskiyse, bankaların bugün veya gelecekteki yükümlülüğünü yerine getirememekten ötürü gelirlerinde ve sermaye düzeylerinde meydana gelme ihtimali olan kayıpları ifade eder. Bu sebeple risk ile getiri arasında önemli bir korelasyon mevcuttur. Riskin artması getirinin de yükselmesi anlamına gelmektedir. Yüksek getiri amaçlayan bir banka için

⁵⁶ ALTINTAŞ, a.g.e., s 355.

bu durum bankanın temerrüde düşmesi, ödeme zorluğu çekmesi, likidite sıkışıklığına girmesi hatta iflası ile sonuçlanabilir.⁵⁷

Likidite riski temel anlamda bankanın nakit çıkışlarını zamanında ve noksansız karşılayabilecek düzeyde nakit varlığına veya nakit yaratabilme gücüne sahip olmaması olgusu şeklinde tanımlanabilir. Likidite riski iki temel başlıkta değerlendirilebilir. Bunlar piyasaya dair likidite riski ve bankanın fonlanmasına dair likidite riskidir. Piyasaya dair likidite riski dendiğinde bankanın piyasaya gereğince girememesini, bazı ürünlerdeki dar piyasa yapısı ve piyasada oluşan engeller nedeniyle pozisyonlarını makul bir fiyatta, yeterli miktarlarda ve hızlı olarak kapatamaması ya da pozisyondan çıkamamaları durumunda meydana gelen zarar olasılığı anlaşılmaktadır. Fonlamayla ilgili likidite riski ise nakit giriş ve çıkışındaki düzensizlik ve vadeye bağlı nakit akışı uyumsuzluğu sebebiyle fonlama maliyetlerini uygun bir maliyetle potansiyel olarak karşılayamama olasılığını ifade eder.⁵⁸

Likidite riski, likitleşen banka bilançolarının maliyetlerinden doğan bir risk çeşididir ve piyasaların tam likiditeye uzak olduğu durumlarda meydana çıkar. Likidite riski bankaların yükümlülüğündeki azalışı iyi düzenlememesi veya aktifindeki yükselişi karşılayabilecek kadar yeterli kaynağa sahip olmaması sebebiyle de oluşabilir.⁵⁹ Bankalar kendine has şartları veya makroekonomik şartlardaki hızlı değişimler sonucunda yükümlülüğünü yerine getiremez duruma düşebilirler. Likidite sıkışıklığı yaşayan banka kısa vadede yükümlülüğünü arttırarak veya aktifini uygun maliyetlerle nakde dönüştürerek ihtiyaç duyduğu kaynağı tedarik edemeyebilir. Bundan dolayı bankalar farklı fon kaynaklarına ve yükümlülüklerinin çeşitli vade dağılımlarına sahip olmalı ve yeterli miktarlarda likidite buldurmalarıdır.⁶⁰ Likidite riski bankanın mevduat sahiplerinin ani mevduat çekişleri yaptığı durumlarda da meydana gelebilir. Banka bilançolarının aktifine de pasifine de negatif etkide bulunur. Likidite riskiyle karşı karşıya kalan bankalar ya bu noksan likiditeyi finanse edeceği fonu ödünç almakta ya da aktifindeki varlığı ellerinden çıkartmaya çalışmaktadır. Bankanın yeniden borçlanma yapması kötü ekonomik koşullarda faiz riskine de davetiye çıkartabilir.

⁵⁷ Aydın ÜNSAL, 'Bankacılıkta Likidite Riski Yönetimi', BDDK Yetki Etüdü Raporu, Ankara, 2001.

⁵⁸ Andy ANDERSON, **Riskler ve Risk Yönetimi**. Seminer Notları, Ankara, 2001.

⁵⁹ Türkiye Bankalar Birliği, "Faiz Riski Yönetim Prensipleri", 1997. www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc (11.03.07)

⁶⁰ KARACAN, a.g.m., s 29.

Bununla beraber bankaların fon bulamaması halinde ellerindeki varlığı nakde çevirmesi bankaların aktif/pasif dengeleri üstünde ciddi bir etkiye neden olabilir. Ayrıca bankanın karşılaştığı likidite riskinin önemli boyuta erişmesi yani aktifinde yeterince varlık bulduramaması da bankanın başka riskler ile karşılaşması ihtimalini artırır. Bankanın likit halde olmaması bankayı iflasa sürükleyebilir. Dolayısıyla likidite riski ciddi bir risktir. Likidite riski, vadesi kısa olan varlığın değerinin, vadesi kısa olan yükümlülüğe ve beklenmedik çıkışlara yeter miktarda olmaması durumudur. Likidite riski fonlamanın artması yani fonlama maliyetinin artması anlamına da gelmektedir. Bu da bankanın diğer risklerle karşılaşmasına sebep olabilir.⁶¹

Likidite riski bankaların yükümlülüklerini zamanı gelince ve fazlaca maliyete katlanmadan karşılayamaması kaynaklı bir risk çeşididir. Bankanın yönetimi borçlu olduğu ekonomik oyuncuların ve bankadan borçlananların olası talebini makul bir maliyet ile karşılayabileceğinden emin olmalıdır. Likidite risk dinamikleri bankaların fonladığı piyasalara, bilançolarına ve finansal yapılarına göre değişiklik gösterse de olası likidite sorunlarının en genel göstergeleri arasında borçlanma maliyetlerinin artışı, rating notlarında gerileme, limit ya da makul şartlarda uzun vadeli borçlanma olanaklarının azalmasıdır.

Bankaların karşılaştığı likidite risklerinin iki temel sebebi bulunur:⁶²

1- Banka bilançolarındaki aktif/pasif arasında oluşan uyumsuzluk ya da dengesizlikler likidite riski için birincil sebeplerden birisidir. Bankaların aktif/pasif dengesizliğinde temel olarak pasif yapısında oluşan negatif değişiklikler (ani mevduat çıkışları, öngörülemeyen pasif azalışlar, v.b.) etken olmakla birlikte, aktif kalemler içerisinde görülen ani değişiklikler (aktif kalitesinde bozulmalar, ödenmeyen kredilerde artış, v.b.) gibi unsurlar da önemlidir.

2- Bankaların piyasada gerçekleşen değişimleri ve gelişmeleri doğru şekilde öngörememesi ya da sağlıklı izleyememesi neticesinde bankaların likiditelerinde gözlemlenen olumsuz gelişmeler bankanın geleceği hususunda ciddi riskler teşkil eder.

⁶¹ Joel BESSIS, **Risk Management In Banking**, New York John Wiley Sons Ltd, 1998.

⁶² ÜNSAL, a.g.e., s.26.

Bankanın ihtiyaç duyduğu likit kaynağının miktarı da önemsenmesi gereken bir unsurdur. Fazlaca likit olmasının gelir azaltan etkisi ve gereğinden az likit olmasının olası zararları bulunmaktadır. Amerika’da bankaların likidite riski değerlendirilirken bankaların belirli dönemler itibariyle farklı senaryolara göre likidite ihtiyaçlarının ne olacağını içeren öngörülerini yapmaları istenmektedir (Alternatif finansman senaryoları). Bir bankanın likidite kriziyle karşılaşacağı zaman hakkında tahmin yürütmek çok olası olamayabilir; fakat bir takım bilanço kalemleri incelenerek bu hususta ipuçları elde edilebilir.⁶³

1.6.2.7. Teknoloji ve Operasyonel Risk

Operasyonel risk, bankaların iç kontrol sürecinin, insan kaynaklarının ya da hali hazırdaki sisteminin yetersiz olması veya işleyişlerindeki problemler sebebiyle karşı karşıya kaldığı riskler olarak tanımlanmaktadır. Teknoloji riskiyse; yapılan teknolojik yatırımların karşılığında ölçek ekonomisi ve bazı faaliyetlerin birleştirilmesi neticesinde gerçekleşmesi beklenen sinerjilerin oluşmaması ve istenen maliyet tasarrufuna sahip olunamaması şeklinde ifade edilir.

Operasyonel riskler bazen teknoloji riski ile de ilişkilendirilmektedir. Mesela 2001 yılı Eylül ayında ABD’de yaşanan saldırılarda, Citibank’ın ATM sistemi yedeklemesinden kaynaklanan problemler sebebiyle banka 2 gün boyunca ATM hizmeti verememiştir. Bunun yanında operasyonel riskler sadece teknoloji riski ile sınırlandırılmamalıdır. Personel kaynaklı bir takım yolsuzluk ve yapılan hatalar da bir nevi operasyonel risk sayılmaktadır.⁶⁴

1.6.2.8. Ülke Riski

Ülke riski, yabancı ödünç veren birimlerden sağlanan krediler ya da satın almış oldukları menkul değerler dolayısıyla hak ettikleri menkul kıymet itfa miktarlarının ülke yönetimince bloke edilme riski şeklinde ifade edilir. Ülke riskine karşı bankaların alabileceği aksiyon çok sınırlıdır. Bankalar bu tarz durumlarda ya borçların vadelerini

⁶³ ALOĞLU, a.g.m., s 25.

⁶⁴ Hakan ERTÜRK, ‘Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi’, **Dergi park Yayınları**, No.4, 2010, S.68.

ya da faiz oranlarını iyileştirerek söz konusu ülke ile anlaşma yolunu seçer ya da ulusal ve/veya uluslararası mahkemelere başvurur.⁶⁵

Diğer bir deyişle; ülke riski genellikle uluslararası kredi işlemlerini, kredi alan birey veya kuruluşun faaliyette buldukları ülkenin finansal, sosyal ve politik yapısı dolayısıyla yükümlülüklerini tamamen veya kısmen yerine getirmemesi şeklinde tanımlanır. Dolayısıyla ülke riski, bir ülkenin türlü sebeplerden dolayı iç ve dış yükümlülüğünü yerine getirememesi ya da getirmemesi ve ülkenin kendine has şartlarından doğan tüm risklerin toplamı şeklinde ifade edilir.

Ülke riskini meydana getiren etmenler şu şekilde sıralanabilir; Politik şartlar (savaş, işgal, isyan, iç barışın tehdit edilmesi, yönetsel sorunlar), sosyal şartlar (sosyal dengesizliklerle ilgili sorunlar, dinsel veya etnik kutuplaşmalar), ve finansal şartlar (enflasyon, durgunluk veya buhran, ödemeler dengesi açığı).⁶⁶

1.6.2.9. İtibar Riski

İtibar riski, banka faaliyetlerinin başarısızlıkları veya hali hazırdaki hukuki düzenlemelere ters davranılması neticesinde o bankaya karşı güven duygusunun azalışı ya da kurum itibarının zedelenmesiyle meydana gelebilecek kayıplar şeklinde tanımlanabilir. Bu durum, bankanın yeni ticari ilişkiler kurmasını ya da eski ilişkilerini sürdürmesini etkileyecektir. Bu risk, bankanın hukuki işlem yapmasına, finansal kayıplarına ya da müşteri adedinin azalmasına neden olur. İtibar riski bütün kurumlar için geçerli olabilecek bir risktir. İtibar riskine karşı sağlam bir kurumsal yönetim gereklidir. Bir kuruluşun müdürleri, üst düzey yönetim organları, yönetim kurulu etkin şekilde doğru ve zamanında bilgi isteyerek kuruluşun itibar risk bilincini oluşturmalıdır.

Ayrıca itibar riski; kamuoyu kaynaklı olumsuzlukların gelir ve sermaye üstündeki mevcut ve muhtemel etkileşimleridir. Bu risk, bankayı bir dava ile karşı karşıya kalma, mali kayıp veya müşteri sayısında düşüş gibi olumsuzluklara sürükleyebilir.

⁶⁵ ERTÜRK, a.g.m., s 65.

⁶⁶ ALOĞLU, a.g.m., s 26.

İtibar riski değerlendirmesi objektif bir süreç olmayıp, tam tersi çeşitli bir dizi etkene yansıtılabilir sübjektif bir değerlendirme sürecidir. Devamlı yüksek kazançlar, güven duyulan bir yönetim kurulu, sadık ve nitelikli şube personeli ile sağlam bir müşteri portföyüne sahip olunması iyi bir ün için katkı sağlayan olumlu faktörlerden yalnızca birkaçıdır. Sağlam itibarın oluşturulması, bir kurumun rakipleri karşısında rekabet avantajını artırır. Olumlu bir itibar, o şirketin piyasadaki konumunu ve hisse değerini yükseltir.⁶⁷

1.6.2.10. Yasal Düzenleme Riski ve Politik Risk

Operasyonel risk içinde bulunan yasal risk, eksik veya yanlış bilgi, doküman sebebiyle banka alacaklarının değer kaybına uğraması veya yükümlülüğünün beklentilerin üstünde oluşması durumunda ortaya çıkar.⁶⁸ Yasal düzenleme riskinin temelindeki problem, düzenlemelerde meydana gelen sık değişiklikler ve belirsizlik ortamının oluşmasıdır. Hali hazırdaki düzenlemelere göre oluşturulmuş banka portföyü ve finansman dengeleri, yasal düzenlemelerdeki değişiklik ile bozulabilir, banka riske ve zarara maruz kalabilir.

Politik risk ise para piyasalarına hükmeden düzenleme kuruluşlarının (Merkez Bankası, Hazine, Maliye Bakanlığı ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu v.b.) aldığı politik kararlar sebebiyle bankaların zarar etme durumlarıdır. Politik risk, ekonomiyle ilgili alınan siyasi kararlar neticesinde oluşmakta ve döviz kuru riski, faiz oranı riski, enflasyon riski gibi bazı mali risklerin nedeni olmaktadır. Bankaların politik riske maruz kalmaması için, ülkenin farklılaşan makroekonomik şartlarına göre kararlarını değiştirebileceği esnekliğe sahip olması gerekir.⁶⁹

1.6.2.11. Bilanço Dışı İşlemler Riski (Türev İşlemler Riski)

Bu risk çeşidi, bankaların riskten korunmak ve riski yönetmek için yaptığı hisse senedi, tahvil ve bono gibi yatırımlara ek olarak türev finansal enstrümanlardan (forward, future ve opsiyon sözleşmeleri), repo-ters repo işlemlerinden doğan risklerini içerir. Bu riskler,

⁶⁷ Merve SAVRAM ve Ali KARAKOÇ, 'Bankacılık Sektöründe İtibar Riskinin Önemi, *Avekon Yayınları*, No.328, 2012. S.2.

⁶⁸ TBB, *a.g.e.*, s 20.

⁶⁹ Figen ZAFİ. 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', *T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını*, No.2746, 2013, S.84.

- aracılık sözleşmelerindeki pozisyon riski,
- takas/teslim riski,
- karşı taraf riski,
- yoğunlaşma riski ve
- baz risk şeklinde sayılabilir.⁷⁰

1.7. Araştırmada Kullanılan Rasyolar

Çalışmada kullanılan oranlar kendi içlerinde bankanın sermaye yeterliliği, aktif kalitesi, likiditesi ve karlılığını ölçmek ve değerlendirmek üzere ayrılmaktadırlar. Bu ayırım yapılırken, bireylerin veya firmaların yapacağı incelemede daha net bir görüntüye ulaşmaları amaçlanmaktadır. Mesela bir bankanın ortağını karlılık oranları ilgilendirirken, aynı banka ile faaliyet içerisine girecek olan farklı bir banka ya da kurumu borçlanma ile ilgili oranlar ilgilendirecektir.⁷¹

1.7.1. Sermaye Yeterlilik Rasyoları

Sermaye yeterliliği, kaynak yapısı ölçümlemesinde kullanılır. Yani firmanın öz kaynağının yeterli olup olmadığı, borçlarının ve öz kaynaklarının oranının dengeli olup olmadığı, borçlanması neticesinde ödeyeceği anapara ve faiz ödemelerini geciktirmeden yapıp yapamayacağı şeklindeki soruların cevabı bankaların sermaye yeterlilik oranlarından saptanabilir.⁷²

S1; “Öz Kaynak/((Kredi + Piyasa + Operasyonel Risk İçin gerekli Sermaye Yükümlülüğü)*12,5)*100” rasyosu, TBB resmi sitesi içerisinde 1990 - 2000 dönemi finansal tablolarında “Standart Sermaye Rasyosu” şeklinde yer almaktadır.⁷³ Bu oran,

⁷⁰ ZAİF, **a.g.m.**, s 84.

⁷¹ Nalan AKDOĞAN ve Nejat TENKER. **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2007.

⁷² AKDOĞAN ve TENKER, **a.g.e.**, s 618.

⁷³ 1990-2000 döneminde “Sermaye Standart Rasyosu” olarak geçmekte olup, TBB "Sermaye Standart Rasyosu" T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı'nın 30 Haziran 1998 tarih ve 23388(mükerrer) sayılı Resmi Gazete' de yayınlanan Tebliği gereğince hesaplanan "Sermaye Tabanı / Risk Ağırlıklı Varlıklar, Gayri nakdi Krediler ve Yükümlülükler rasyosudur” şeklinde açıklama bulunmaktadır. 2006 yılında oran, “Öz kaynaklar / (Kredi + Piyasa + Operasyonel Riske Esas Tutar) *100” Bankalarca Kamuya Açıklanacak Finansal Tablolar ile Bunlara İlişkin Açıklama ve

BDDK'nın 28337 sayılı Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmeliği'nde belirtildiği gibi bankaların karşı karşıya kaldığı riskler dolayısıyla yeterli düzeyde öz kaynak bulundurması gerekliliğidir.⁷⁴ Bu oran, bankanın öz kaynaklarının ne kadarlık kısmını kredi riski, piyasa riski ve operasyonel risk için ayırdığını göstermektedir. Bu oranın olabilecek en yüksek değerde olması istenir. Bu noktada piyasa riski; finansal piyasadaki fiyat ve oran hareketlerinden kaynaklanan döviz kurları, faiz oranları ve hisse senedi değeri gibi riskleri içinde bulunduran risk çeşididir.⁷⁵ Kredi riski; finansal işlemlerden sorumlu olan kişi ya da kuruluşların yükümlülüğünü yerine getirmemesinden doğan, karşı taraf riski olarak da nitelendirilen olası zarardır.⁷⁶ Operasyonel risk ise rakamlara dökülerek anlatılması öteki risklere nazaran daha zor olmakla birlikte, işlem aşamalarında ve yönetim sistemlerindeki düzensizlik sebebiyle meydana gelen kayıpları ifade etmektedir.⁷⁷

Diğer bir ifadeyle; Sermaye yeterliliği hesaplamalarının özü, bulundurulan öz kaynaklar ile üstlenilen riskler arasında bir denge kurma ve bu dengeyi sürdürme felsefesi üzerine kuruludur. Diğer taraftan ise, birer güven kurumları olarak bankaların sermaye yapılarının yeterliliği ve güçlülüğü, sistemin işlemesi ve güven sağlanmasının temel koşullarıdır.

Sonuç olarak; bilindiği üzere sermaye yeterliliği rasyosunun payda bölümünü riskler oluştururken pay bölümünde öz kaynaklar bulunmaktadır. Türk Bankacılık sektöründe faaliyette bulunan bankalar açısından, öz kaynaklardaki belirgin artışların paydadaki risklerdeki artışın tümünü karşıladığı ifade edilebilir. Bu noktadan hareketle, Türk bankacılık sektöründe tek tek riskler ya da risklerin kaynaklarının değil, öz kaynakların sermaye yeterliliği rasyosunun esas belirleyicisi olabileceği düşünülmektedir.⁷⁸

Dipnotlar Hakkında Tebliğ" kapsamındaki Dipnotların "Mali Bünye" ile ilgili bölümünde hesaplanan ve kamuya açıklanan "Sermaye Yeterliliği Standart Oranı" olarak değişikliğe uğramıştır. 2012 yılından itibaren ise tablodaki halini almıştır.

⁷⁴ Resmi Gazete, "Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirmesine İlişkin Yönetmelik", <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120628-16.html>, (26.12.2014).

⁷⁵ Mehmet BOLAK, **Risk ve Yönetimi**, İstanbul: Birsan Yayınevi, 2004.

⁷⁶ KABLAN, **a.g.m.**, s 66.

⁷⁷ BABUŞÇU, **a.g.e.**, s 19.

⁷⁸ GÜLEN, **a.g.m.**, s 90.

S2; “Öz kaynak/Toplam Aktifler” rasyosuysa öz kaynağın toplam aktif içerisindeki oranıdır. Yani banka varlıklarının ne kadarlık kısmının sahip veya ortaklarca karşılandığını gösteren orandır. Öz kaynak/Toplam Aktifler ’in en yüksek düzeyde olması istenmektedir.

S3; “Öz kaynaklar/(Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)” ile banka finansal yapısının dengesini ölçmüş oluruz. Finansal yapı dengesi bakımından oranın en yüksek düzeyde olması hedeflenir. Ne kadarlık kısmının öz kaynak ne kadarlık kısmının piyasadan edinilen mevduat ve mevduat dışı kaynaklardan olduğunu göstermektedir. Mevduat dışı kaynaklar alınan krediler, fonlar ve ihraç edilen menkul kıymetlerden oluşur.

1.7.2. Aktif Kalitesi Rasyoları

Aktif kalitesine ilişkin rasyolar, bankaların sahip olduğu varlık kalitesini, bu varlıkların uygun olarak kullanılıp kullanılmadıklarını göstermektedir. Yani bankaların aktif kalitelerini gösterir de denebilir.

A1; “Takipteki Krediler/Toplam Kredi ve Alacaklar”, bankaların müşterilerine sunduğu hizmetler dolayısıyla hak ettiği alacağın, bankaya geri dönmeyen parçasını ifade eder. Bu oranın en az düzeyde olması bankanın ana amaçlarından biridir.

A2; “Toplam Kredi ve Alacak/Toplam Mevduat” oranı banka mevduatlarının ne kadarlık kısmının krediler ve diğer alacaklarından meydana geldiğini ifade eder. Banka bilançosunda kredi kaleminin yeri bir hayli önemlidir, bunu göz önünde bulundurursak bu rasyonun en üst değerinde olması beklenmektedir.⁷⁹

A3; “Finansal Varlıklar (Net)/Toplam Aktifler”, toplam aktif içerisindeki finansal varlıkların değerini ifade eder. Finansal varlık dendiğinde, içerisine menkul değerler ve kıymetli evraklar da girmiş olacaktır. Finansal varlıkların geri ödenmeme olasılığı kredilere oranla daha çoktur. Geri ödenmeme gibi bir durum ile karşılaşan

⁷⁹ A2;1990-2000 döneminde aktif kalitesi ile ilgili TBB mevcut rasyolarda, paydadaki “toplam mevduat” yerine “toplam aktifler” baz alınarak hesaplanmıştır.

bankanın, takipteki kredi ve alacakları kaleminde yükseliş görülecektir. Bu da istenen bir şey olmadığından bu oranın bankalarda en düşük düzeyde olması uygun olacaktır.⁸⁰

1.7.3. Likidite Rasyoları

Likiditeye ilişkin rasyolar, işletmelerin kısa vadede nakit vaziyetlerini ortaya koyan rasyolardır. Yani kısa vadede yapılacak geri ödemeler ile muhtemel sorunlarla mücadele edebilme gücü olarak ifade edilir. Banka tarafından bakılınca, piyasaya sunulacak sıcak para miktarı finansal performans değerlendirmesi konusunda bir hayli önemli bir faktör olacaktır.

L1; “Likit aktifler/Toplam Aktifler” rasyosu, bankaların aktifinde görünen meblağın ne kadarlık kısmının likit aktif olduğunu yani nakit veya kısa vadede nakde çevrilebilen varlıklardan olduğunu anlatır. Banka bilançosundaki; nakit değerler, bankalar, diğer mali kuruluşlar, menkul değer cüzdanı ve zorunlu karşılıklar likit aktifleri meydana getiren kalemlerdir. Bankanın mevcut likit değerinin olması piyasa içerisinde etkili ve hızlı çalışabileceğini gösterdiğinden en yüksek değerde olması hedeflenir.

L2; “Likit Aktifler/Kısa Vadeli Yükümlülükler (Likidite Karşılama Oranı)” bankaların kısa vade yükümlülüğünün ne kadarlık kısmını likit aktifler ile karşılayabileceğini gösteren orandır. Bu oranın paydasında bulunan kısa vadeli yükümlülükler nakit ve 1 aya kadar olan süreleri ifade etmektedir. Değerin en yüksek düzeyde olması, bankanın sorumluluklarını yerine getirmesinde ve yaşayabileceği bir kriz esnasında kısa vadeli ödemelerinde sorun yaşamayacağını anlamına gelir.⁸¹

Diğer bir deyişle; sektör için önemi artan bir oran olan Likidite Karşılama Oranı (LKO), bilançolardaki yüksek kaliteli likit varlık stokunun 30 gün içinde oluşacak net nakit çıkışlarını karşılamadaki kapasitesini ölçmek için kullanılmakta ve bankaların kısa vadeli likidite pozisyonunu temsil etmektedir.

⁸⁰ A3; 1990-2000 döneminde bu rasyonun payı, duran aktifler olarak alınmıştır.

⁸¹ Çalışmanın 1990-2000 döneminde, TBB'nin sitesinden elde edilen veriler arasında olmadığı için bu döneme L2 rasyosu dâhil edilmemiştir.

L3; “Likit aktifler/ (Mevduat + Mevduat Dışı Kaynaklar)” bankaların yabancı kaynağının ne kadarlık kısmının likit aktiflerinden meydana geldiğini göstermektedir. En yüksek değeri alması istenen bir orandır. Mevduat dışı kaynaklar; bankalar arası borçlar, fonlar, alınan krediler ile ihraç edilen menkul kıymetlerden oluşur.

1.7.4. Karlılık Rasyoları

İşletmenin bir dönem süresince yaptığı faaliyetler neticesinde sağladığı kar veya zararı gösteren rasyolara denir. Bu dönem sürecinde gerçekleştirilen faaliyetin etkinliği ve sağlanan gelirlerin gücüne ilişkin yorum yapılabilmesi için olanak sağlar.

K1; “Net dönem Karı(Zararı) / Öz Kaynaklar” dönemin bitiminde sağlanan kar veya zararın, öz kaynağı sağlayan bankanın her bir hissedarına düşen payı gösterir. Banka öz kaynağının ne kadar karlı şekilde kullanılabildiğini göstermektedir. Dolayısıyla bu oran yalnızca bankada değil bütün işletmelerde de en yüksek düzeyde olması istenen bir durumdur.

K2; “Vergi Öncesi Kar / Toplam Aktifler”, bankaların aktif kalitelerini ifade etmekte kullanılan bir orandır. Vergi öncesi karın toplam aktiflere bölünmesiyle bulunan bu oranın en yüksek düzeyde olması beklenir.⁸²

⁸² GÜLEN, a.g.m., s 93.

II. BÖLÜM

2. BANKA BİLANÇOSU, GELİR TABLOSU ve AKTİF PASİF YÖNETİMİ

Bu bölümde bankalar için büyük önem taşıyan iki finansal tablo olan; banka bilançosu ve gelir tablosunun kalemleri detaylı incelenecektir. Ayrıca bankalarda aktif pasif yönetimi nedir, neden önemlidir konuları ele alınacaktır.

Bankaların birer ticari işletme olduğunu ve nihai hedefinin sürdürülebilir karlılık olduğu düşünüldüğünde, elde edilen kar kadar, bu karın kalitesi de önem arz etmektedir. Bu sebepten, bu bölümde ayrıca karın kalitesini ölçen bazı oranlardan ve karlılığı etkileyebilecek olası risklere karşı bankaların kullanabileceği hedging yöntemleri açıklanacaktır.

2.1. Banka Bilançosu ve Kalemleri

Ticari bir işletme olan bankaların belli dönemler içinde nasıl çalıştıklarına ve amacına yönelik şekilde nasıl bir performans sergilediklerini değerlendirmek için bankaların finansal tablolarını incelemek gerekmektedir. Bu finansal tablolar içinde en çok önem taşıyan iki tanesi bilanço ile gelir tablosudur.

Banka bilanço yükümlülükleri fon kaynağını gösterirken, varlık kısmında ise bu fonların nasıl kullanıldığına dair bilgiler bulunur. Bankalar ticarî işleri için kendi öz sermayelerini kullanarak değil, yabancı kaynaklarını kullanarak faaliyet gösterir.

Bankaların nasıl iş yaptığını görmek için en uygun yol bankaların varlığı ve yükümlülüğünü özetleyen bilançolarını gözlemlemektir. Çift taraflı kayıt sistemi gereği, bilançoda bir ana özdeşlik mevcuttur;⁸³

$$\text{Varlık (Aktifler)} = \text{Borçlar} + \text{Sermaye (Pasifler)}$$

⁸³ ZAFİF, a.g.m., s 85.

BANKA BİLANÇOSU

AKTİF	PASİF
Nakit Değerler ve Merkez Bankası	Mevduat
GUD. Farkı K/Z Yan. FV(Net)	Alım Satım Tür Fin Borçlar
Bankalar	Alınan Krediler
Para Piyasalarından Alacaklar	BAPP
Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar(Net)	BİST Takas bank Piy. Borçlar
Krediler ve Alacaklar	Repo İşlemlerinden Fonlar
Krediler ve Alacaklar	İhraç Edilen Menkul Kıym.
Takipteki Krediler	Fonlar
Özel Karşılıklar(-)	Muhtelif Borçlar
Factoring Alacakları	Diğer Yabancı Kaynaklar
Vadeye Kadar Elde Tut. Yatırım(Net)	Factoring Borçları
İştirakler (Net)	Kiralama İşlemlerinden Borçlar
Bağlı Ortaklıklar (Net)	Risk Kor.Amaç.Türev Fin Borç
Birlikte Kontrol Edi. Ort. İş Ort. (Net)	Karşılıklar
Kiralama İşlemlerinden Alacaklar	Vergi Borcu
Riskten Korunma Amaçlı FV	SatışAmaç.EldeTut.Dur.Fin.DV
Maddi Duran Varlıklar(Net)	Sermaye Benzeri Krediler
Maddi Olmayan Duran Varlıklar(Net)	Öz Kaynaklar
Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller	
Vergi Varlığı	
Satış Amaç. Eld. Tut. Duran F İliş. DV	
Diğer Aktifler	
AKTİF TOPLAM	PASİF TOPLAM

Tablo 1. Banka Bilanço Yapısı ve Kalemleri

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/06/19)

Bilanço kalemlerinin detaylarına bakıldığında;

2.1.1. Banka Bilançosu Aktif Kalemleri

- Nakit Değerler ve Merkez Bankası

Ülkemizde tedavülde bulunan Türk Lirası banknot ve madeni paralar ile alım satıma konu olan yabancı paraların izlendiği aktif karakterli hesaptır. Yabancı Paraların kasaya girişi sabit kur ile yapılmakta dönem sonlarında da evalüe edilerek Türk Lirasına

dönüştürülmektedir. Hesabın kalanı kasa mevcudunu ifade eder.⁸⁴ Nakit Değerler kaleminin alt kalemleri Kasa, Efektif Deposu, Yoldaki Paralar, Satın alınan çekler, Vadesi Gelmiş Menkul Değerler, Kıymetli Madenler, TCMB ve Zorunlu Karşılıklardan oluşmaktadır.⁸⁵

- Gerçeğe Uygun Değer Farkı Kar/Zarara Yansıtılan Finansal Varlık (Net)

Alım satım amaçlı olarak elde tutulan menkul değerler ve ilk muhasebeleştirme esnasında “gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan” şeklinde sınıflandırılan menkul kıymetlerin kayıt edildiği hesaptır. Menkul değerlerin edinilmesi durumunda bu hesaba borç, elden çıkarılması ya da itfa olması durumunda alacak kaydedilir. Bu hesapta izlenen menkul kıymetler gerçeğe uygun değer ile değerlendirilir ve nominal değeri üstünden bilanço dışında takip edilir.⁸⁶

- Bankalar

Bu hesap, bankanın yurtiçi ve yurt dışı bankalarda ve diğer mali kuruluşlarda bulunan TL ve döviz tevdiat hesaplarından oluşmaktadır. Bankalar nakit ihtiyaçlarını ve yasal genel disponibilitelerini yerine getirmek için nakit değer tutar döviz yükümlülükleri ve ödemeleri için yurt dışı muhabirlerinde döviz bulundurmaktadır.

Türkiye’de ticari bankalar topladıkları TL mevduatları ve döviz tevdiat hesaplarının belli bir oranını TCMB’ye serbest tevdiat ve mevduat olarak yatırmak durumundadır.⁸⁷

Bankalar hesabının alt kalemlerini; yurtiçi bankalar, yurtdışı bankalar ve yurtdışı merkez ve şubeler oluşturmaktadır.

- Para Piyasalarından Alacaklar

TCMB, BİST ve Takasbank aracılığıyla diğer bankalara verilen borç tutarlarının takip edildiği hesaptır.

⁸⁴ Mehmet TAKAN ve Melek ACAR BOYACIOĞLU, **Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem**, 4. Cilt, Ankara: Nobel Yayıncılık, 2011.

⁸⁵ Şenol BABUŞÇU ve Adalet HAZAR, **Banka Aktif Pasif Yönetimi**, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayınevi, 2013.

⁸⁶ BOLAK, **a.g.e.**, s 12.

⁸⁷ TAKAN ve BOYACIOĞLU, **a.g.e.**, s 90.

- Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar

Gerçeğe uygun değer farkı kar/zarara yansıtılan menkul kıymetler ve vadeye kadar elde tutulacak menkul kıymetler haricindeki bütün menkul kıymetlerin izlendiği hesaptır. Satılmaya hazır menkul değerlerin satın alınması durumunda hesap borçlandırılır, satılması ya da itfa olması durumunda da hesap alacaklandırılır.

- Krediler ve Alacaklar

Krediler, bankanın en çok gelir sağladığı bilanço kalemidir ve aktiflerin içindeki en büyük paya sahiptir. Kredilerin kısa, orta, uzun vadeli, tüketici kredisi, konut kredisi gibi birçok çeşidi mevcuttur. Bu hesabın alt kalemleri; krediler ve alacaklar, Takipteki Krediler ve Özel Karşılıklardan oluşmaktadır.⁸⁸

Kredi ve Alacaklar kaleminin alt hesaplarını; İskonto ve iştirah senetleri, tüketici kredileri, kredi kartları, kısa vadeli krediler, orta ve uzun vadeli krediler, kanun ve/veya kararnamelere dayanan ertelenmiş ve taksitlendirilmiş krediler, standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar ile yakın izlemedeki krediler ve diğer alacaklar, yeniden yapılandırılan ve yeni bir itfa planına bağlanan krediler, tasfiye olunacak alacaklar, tahsili şüpheli ücret, komisyon ve diğer alacaklar ile zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklar, tazmin edilen gayri nakdi kredi bedelleri ve özel karşılıklar oluşturmaktadır.

- Faktoring Alacakları

Factoring işlemleri sözleşmesi ile temellük edilen ve üstlenilen alacaklar karşılığında yapılan ödemelerin takip edildiği hesaptır.

- Vadeye Kadar Elde Tutulacak Yatırımlar

Yatırım amaçlı menkul kıymetlerin ve mülkiyeti bankada tutulmak şartıyla teminata verilen, bloke edilen ve repoya konu edilen vadeye kadar elde tutulacak menkul değerlerin kaydına özgü aktif karakterli bir hesaptır. Hesap dönem sonlarında, etkin faiz oranı yöntemi kullanılıp, itfa edilmiş maliyetiyle değerlemeye tabi tutularak, değerlendirme farkları sonuç hesaplarına intikal ettirilir.

⁸⁸ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 95.

Hesabın alt kalemleri; vadeye kadar elde tutulacak menkul değerler ve menkul kıymet ödünç piyasasından alacaklardır.

- İştirakler

İştirakler; bankanın, sermaye ya da yönetim anlamında kontrolü olmamakla beraber üstünde önemli etkinliğe sahip olduğu ortaklıklarındaki paylarının kaydına özgü aktif karakterli bir hesaptır. İştiraklerin değer artış azalış kayıtları bu hesapta takip edilir.

- Bağlı Ortaklıklar

Bankaların sermaye ya da yönetim anlamında kontrol gücüne sahip oldukları ortaklıklarındaki payların kaydına özgü aktif karakterli bir hesaptır. Bağlı ortaklıkların değer artış azalış kayıtları bu hesapta takip edilir.

- Kiralama İşlemlerinden Alacaklar

Maddi duran varlıkların finansal kiralama, faaliyet kiralaması ve diğer kiralama yöntemlerinden biriyle kiraya konu edilmesi durumunda finansal kiralama sözleşmesine göre belirlenen taksitlendirilmiş toplam alacak tutarı ile faaliyet kiralamasının döneme isabet eden kısmı bu hesapta incelenir.

- Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Varlıklar

Bilanço dışında takip edilen türev finansal araçların ilgili TMS hükümleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutulmasından doğan ve varlık oluşturan farklar aktif karakterli bu hesapta izlenir.

- Maddi ve Maddi Olmayan Duran Varlıklar

Menkuller, gayrimenkuller ve özel maliyet bedellerinden oluşur. Bankaların faaliyetlerinde kullanmak üzere satın aldığı ve kullanım süreleri 1 yıldan fazla olan kasalar, büro makineleri, taşıt araçları gibi kalemler menkuller sınıflandırmasındadır.

Faaliyetlerinde kullanılmak üzere alınan bina, arsa vs gayrimenkuller sınıfına girmektedir.⁸⁹

- Yatırım Amaçlı Gayrimenkuller

Kira geliri ya da değer artış kazancı veya her ikisini de elde etmek amaçlı elde tutulan gayrimenkullerdir.

- Vergi Varlığı

Bankaların vergi mevzuatı gereği menkul sermaye iradı, gelir vergisi ve fon payı, geçici vergi gibi peşin ödedikleri ve dönem sonlarında ödenecek vergilerden mahsup edecekleri vergiler ile ilgili Türkiye Muhasebe Standardı gereğince oluşturulan ertelenmiş vergi varlıklarının izlendiği hesaptır.⁹⁰

- Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlıklar

İlgili Türkiye Muhasebe Standardında belirtilen esaslar çerçevesinde satış amaçlı elde tutulan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlık olarak sınıflandırılan duran varlıklar bu hesapta izlenir.

- Diğer Aktifler

Yukarıdaki sınıflandırmaya girmeyen aktifler, bu grubu oluşturur. Bu grupta; peşin ödenmiş vergiler, TCMB özel hesapları, peşin ödenmiş giderler ve borçlu geçici hesaplardan oluşmaktadır.⁹¹

2.1.2. Banka Bilançosu Pasif Kalemleri

- Mevduat

Türk parası mevduat, “Tasarruf Mevduatı”, “Resmi Kuruluşlar Mevduatı”, “Ticari Kuruluşlar Mevduatı”, “Bankalar Mevduatı”, “Diğer Kuruluşlar Mevduatı” hesaplarında, yabancı para mevduatsa “Bankalar Mevduatı Y.P.” ve “Döviz Tevdiat” hesaplarında izlenmektedir.

⁸⁹ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 96.

⁹⁰ YAĞCILAR, a.g.e., s. 12.

⁹¹ BABUŞÇU, a.g.e., s 35.

İlgili düzenlemelerle belirlenen mevduat vadeleri, vadesiz ve vadeli olmak üzere bölümlenmiş olup, mevzuatta meydana gelecek değişikliklere paralel olarak vade ayırımında düzenleme yapılabilmektedir.⁹²

Alt kalemlerini inceleyecek olursak;

- **Tasarruf Mevduatı:** Mevduat bankalarında açılan gerçek kişilere ait ve münhasıran çek keşide edilmesi haricinde ticari işlemlere konu olmayan mevduat hesaplarına denir.
- **Döviz Tevdiat Hesabı:** Türk Parasının Kıymetini Koruma Hakkındaki Karar ve buna dair tebliğler uyarınca bankalar tarafından gerek Türkiye’de yerleşik, gerek yurtdışında yerleşik gerçek ve tüzel kişiler adına konvertibl dövizler üzerinden açılabilen bu hesap pasif karakterli olup, sabit fiyat üzerinden hareket görür.
- **Resmi Kuruluşlar Mevduatı:** TCMB’nin ilgili düzenlemesinde belirtilen resmi kuruluşlar mevduatı bu hesapta izlenir. Genel bütçeli kamu idareleri, özel bütçeli kamu idareleri, SGK gibi.
- **Ticari Kuruluşlar Mevduatı:** TCMB’nin ilgili düzenlemesinde belirtilen ticari kuruluşlar mevduatı bu hesapta izlenir. Gerçek kişi ticari işletmeleri, Kamu iktisadi teşebbüsleri, döner sermayeli kuruluşlar gibi.
- **Diğer Kuruluşlar Mevduatı:** TCMB’nin ilgili düzenlemesinde belirtilen diğer kuruluşlar mevduatı bu hesapta izlenir. Vakıflar, dernekler, sendikalar gibi.
- **Kıymetli Maden Depo Hesapları:** Kıymetli maden depo hesapları açılmasına ve kıymetli maden kredisi kullandırılmasına ilişkin mevzuat hükümlerine göre bankaların belirli standartlar üzerinden açmış olduğu kıymetli maden depo hesaplarının gram olarak kaydedildiği hesaptır.
- **Bankalar Mevduatı:** TCMB’nin ilgili düzenlemesinde belirtilen bankalar mevduatı bu hesapta izlenir. TCMB ve bankalar ile özel kanunlarına göre mevduat kabulüne yetkili bulunan kuruluşlara ait hesaplar bu hesapta izlenmektedir.

⁹² TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 90.

- Alım Satım Amaçlı – Riskten Korunma Amaçlı Türev Finansal Borçlar

Bilanço dışı hesaplarda izlenen türev finansal araçların TMS hükümleri çerçevesinde değerlemeye tabi tutulmasından doğan ve yükümlülük yaratan farklar bu hesapta izlenir.⁹³

- Alınan Krediler

Bankaların TCMB'den, yurtiçi bankalardan, TCMB ve yurtiçi bankalar haricinde diğer kuruluşlardan ve yurtdışındaki banka, kuruluş ve fonlardan doğrudan sağladıkları kısa, orta ve uzun vadeli kredilerin izlendiği hesaptır.

- Para Piyasalarına Borçlar

Bankaların TCMB ve BİST Takasbank aracılığıyla, diğer bir bankadan aldığı Türk Parası borçlar bu hesapta izlenir. Alt kalemleri; para piyasalarına borçlar, repo işlemlerinden sağlanan fonlar ve menkul kıymet ödünç piyasasına borçlardır.

- İhraç Edilen Menkul Kıymetler

Bankaların kaynak sağlamak için çıkardığı tahviller, bonolar ve varlığa dayalı menkul kıymetlerin izlendiği pasif hesaptır.

- Fonlar

Bankalara; bütçeden, bakanlıklardan ve diğer kamu kaynaklarından yasa veya idari kararlar tahsis edilen fonlar için kullanılan hesaptır.

- Muhtelif Borçlar

Bankalarda alacaklı veya borçlu cari hesabı bulunmayan müşteri ya da üçüncü şahısların bankalardan olan alacakları ile bankalarca açılan nakdi ve gayrinakdi kredilerin nakdi teminatı olarak alınan paraların, türev finansal araçlar için alınan teminatlar ile diğer borçların izlendiği pasif karakterli hesaptır.

⁹³ BABUŞÇU, a.g.e., s 36.

- Diğer Yabancı Kaynaklar

Yukarıdaki sınıflandırmaya girmeye, geçici nitelikteki diğer yabancı kaynakların izlendiği hesaptır.

- Faktoring Borçları

Faktoring işlemlerinden kaynaklanan borçların izlendiği hesaptır.

- Kiralama İşlemlerinden Borçlar

İlgili TMS hükümleri çerçevesinde finansal kiralama, faaliyet kiralaması ve diğer kiralama yöntemlerinden biriyle kiracı durumunda olan bankaca, finansal kiralama sözleşmesine göre belirlenen taksitlendirilmiş toplam borç tutarıyla faaliyet kiralaması borcunun döneme denk gelen tutarlarının izlendiği hesaptır.

- Karşılıklar

Bankalar Kanunu'na göre ve bankalar kurulu kararı uyarınca krediler üzerinden ayrılan karşılıklar ile kıdem tazminatı, gelir ve kurumlar vergisi karşılıkları ile diğer karşılıkların izlendiği hesaptır.

- Vergi Borcu

Cari ve ertelenmiş vergi borçlarının izlendiği hesaptır.

- Satış Amaçlı Elde Tutulan ve Durdurulan Faaliyetlere İlişkin Duran Varlık Borçları

İlgili TMS hükümleri çerçevesinde, satış amaçlı olarak sınıflandırılan ve durdurulan faaliyetlere ilişkin duran varlıklarla ilgili yükümlülüklerin izlendiği hesaptır.

- Sermaye Benzeri Krediler

Sermaye benzeri kredi, bankaların donuk kredilerinin yeniden yapılandırılması veya canlı kredilerinin iyileştirilmesi nedenleriyle, bankaların devir ve birleşmesi sonucunda veya finansal sektörde istikrarı sağlamak amacıyla oluşacak maliyetleri ve finansal ihtiyaçları için verilir. Bankanın kullandığı sermaye benzeri krediler bu hesapta izlenmektedir.

- Öz Kaynaklar

Öz kaynaklar ödenmiş sermaye, sermaye yedekleri, kar yedekleri ve kara/zarar hesaplarından oluşmaktadır. Alt hesaplarını inceleyecek olursak;⁹⁴

- **Sermaye:** Esas sözleşmede belirtilen ve ticaret siciline tescil edilmiş olan sermaye tutarı bu hesapta izlenir.
- **Ödenmiş Sermaye:** Taahhüt edilen sermayenin kaydedildiği bir hesap olup, sermaye ile ödenmemiş sermayenin farkı ödenmiş sermayeyi oluşturur.
- **Kar yedekleri:** Kar yedekleri, yasal yedekler, statü yedekleri ve olağanüstü yedekler olmak üzere 3'e ayrılır. Yasal yedekler, Türk Ticaret Kanununun 464 ve 467. Maddeleri uyarınca, yıllık kardan ayrılan yedek akçelerin kaydedildiği pasif karakterli bir hesaptır. Statü yedekleri, ana sözleşme hükümleri çerçevesinde faaliyet yılı karından mahsup edilmek suretiyle ayrılan yedeklerin izlendiği hesaptır. Olağanüstü yedekler ise yıllık vergi sonrası kardan yasal yedeklerin ayrılmasından sonra, genel kurul kararı uyarınca ayrılan yedek akçelerin izlendiği hesaptır.
- **Sermaye yedekleri:** Hisse senedi ihraç primleri, iptal edilen ortaklık payları ve yeniden değerlendirme farkları gibi sermaye hareketleri dolayısıyla ortaya çıkan ve bankada bırakılan tutarların izlendiği hesap grubudur.
- **Kar veya Zarar:** Bankaların geçmiş yıl kar/zararı ve dönem kar/zararı bu hesapta izlenir.⁹⁵

2.2. Banka Bilançosu Kalemleri ile Döviz Kuru İlişkisi

Çalışmada banka bilançosunda ağırlığı en yüksek olan 3 kalem seçilmiştir. Bu kalemler Kredi, Mevduat ve Öz Kaynaklardan oluşmaktadır. Bu kalemlerin döviz kuru ile olan ilişkisi incelendiğinde;

⁹⁴ KAYA, a.g.e., s. 87.

⁹⁵ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 98.

- Çalışmanın analiz (uygulama) kısmında ele alınacak kalemlerden birisi olan krediler kaleminin döviz kuru ile olan ilişkisini şu şekilde tarif edilebilir;

Bilançoda aktif kısımda krediler kalemi; Türk Lirası krediler, Yabancı Para krediler ve toplam kredilerden oluşmaktadır. Toplam krediler, Türk Lirası krediler ile Yabancı Para kredilerin Türk Lirası karşılığının toplanmasıyla elde edilmektedir. Döviz kuru arttığında, Yabancı para kredilerin miktarında herhangi bir değişim olmasa bile, Türk Lirası karşılığı artacağından dolayı toplam krediler mevcudu da artmış olur. Döviz kurunda gerçekleşecek gerileme de tam tersi etkiyi yaratacaktır. Yani Yabancı Para kredilerin TL karşılığı azalmış olacak ve toplam krediler de gerilemiş olacaktır. Ceteris Paribus yaptığımızda, yani krediler miktarını sabit kabul ettiğimizde etki sadece döviz kuru kaynaklı olur. Ancak elbette ki krediler miktarı zaman içinde değişmektedir. Çalışmanın uygulama kısmında yapılacak analizle, zaman dilimleri arasındaki gerçekleşen krediler miktarındaki değişimin, ne kadarının gerçek artış/azalıştan ne kadarının kur etkisinden kaynaklandığı görülebilir.

- Çalışmanın analiz (uygulama) kısmında ele alınacak kalemlerden birisi olan mevduat kaleminin döviz kuru ile olan ilişkisini şu şekilde tarif edilebilir;

Bilançoda pasif kısımda mevduat kalemi; Türk Lirası mevduat, Yabancı Para mevduat ve toplam mevduattan oluşmaktadır. Toplam mevduat, Türk Lirası mevduat ile Yabancı Para mevduatların Türk Lirası karşılığının toplanmasıyla elde edilmektedir. Döviz kuru arttığında, Yabancı para mevduatların miktarında herhangi bir değişim olmasa bile, Türk Lirası karşılığı artacağından dolayı toplam mevduat mevcudu da artmış olur. Döviz kurunda gerçekleşecek gerileme de tam tersi etkiyi yaratacaktır. Yani Yabancı Para mevduatların TL karşılığı azalmış olacak ve toplam mevduatlar da gerilemiş olacaktır. Ceteris Paribus yaptığımızda, yani mevduat miktarını sabit kabul ettiğimizde etki sadece döviz kuru kaynaklı olur. Ancak elbette ki mevduat miktarı zaman içinde değişmektedir. Çalışmanın uygulama kısmında yapılacak analizle, zaman dilimleri arasındaki gerçekleşen mevduat miktarındaki değişimin, ne kadarının gerçek artış/azalıştan ne kadarının kur etkisinden kaynaklandığı görülebilir.

- Çalışmanın analiz (uygulama) kısmında ele alınacak kalemlerden birisi olan öz kaynaklar kaleminin döviz kuru ile olan ilişkisini şu şekilde tarif edilebilir;

Bilançoda pasif kısımda öz kaynaklar kalemi; Türk Lirası öz kaynaklar, Yabancı Para öz kaynaklar ve toplam öz kaynaklardan oluşmaktadır. Toplam öz kaynaklar, Türk Lirası öz kaynaklar ile Yabancı Para öz kaynakların Türk Lirası karşılığının toplanmasıyla elde edilmektedir. Döviz kuru arttığında, Yabancı para öz kaynakların miktarında herhangi bir değişim olmasa bile, Türk Lirası karşılığı artacağından dolayı toplam öz kaynakların mevcudu da artmış olur. Döviz kurunda gerçekleşecek gerileme de tam tersi etkiyi yaratacaktır. Yani Yabancı Para öz kaynakların TL karşılığı azalmış olacak ve toplam öz kaynaklar da gerilemiş olacaktır. Ceteris Paribus yaptığımızda, yani öz kaynaklar miktarını sabit kabul ettiğimizde etki sadece döviz kuru kaynaklı olur. Ancak elbette ki öz kaynaklar miktarı zaman içinde değişmektedir. Çalışmanın uygulama kısmında yapılacak analizle, zaman dilimleri arasındaki gerçekleşen öz kaynaklar miktarındaki değişimin, ne kadarının gerçek artış/azalıştan ne kadarının kur etkisinden kaynaklandığı görülebilir.

BANKA GELİR TABLOSU

BANKA GELİR TABLOSU
GELİRLER/GİDERLER
I. FAİZ GELİRLERİ
II. FAİZ GİDERLERİ
III. NET FAİZ GELİRİ/GİDERİ
IV. NET ÜCRET VE KOMİSYON GELİRLERİ/GİDERLERİ
Alınan ücret ve komisyonlar
Verilen ücret ve komisyonlar
V. TEMETTÜ GELİRLERİ
VI. TİCARİ KÂR/ZARAR (net)
Sermaye piyasası işlemleri kâr/zararı
Türev finansal işlemlerden kâr/zarar
Kambiyo işlemleri kâr/zararı
VII. DİĞER FAALİYET GELİRLERİ
VIII. FAALİYET GELİRLERİ / GİDERLERİ TOPLAMI
IX. KREDİ VE DİĞER ALACAKLAR DEĞER DÜŞÜŞ KARŞILIĞI (-)
X. DİĞER FAALİYET GİDERLERİ (-)
XI. ÖZKAYNAK YÖNTEMİ UYGULANAN ORTAKLIKLARDAN K/Z
XII. VERGİ ÖNCESİ K/Z
XIII. VERGİ KARŞILIĞI (±)
XIV. DÖNEM NET K/Z

Tablo 2. Banka Gelir Tablosu Yapısı ve Kalemleri

Kaynak: Anadolu Üniversitesi, <https://www.anadolu.edu.tr/>, (15/06/19).

2.3. Gelir Tablosu

Gelir tablosu, banka hizmetlerinden kazanılan gelirler ve bu gelirleri elde etmek için katlanılan giderler arasındaki net gelir veya gideri gösteren finansal tablodur. Diğer bir deyişle; gelir tablosu, belirli bir dönem için banka hizmetlerinin faaliyet performansının özetidir. Gelir tablosu 2 ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde faiz gelirleri ile faiz giderleri, ikinci bölümde ise faiz dışı gelirler ile faiz dışı giderler ve karşılıklar bulunmaktadır.⁹⁶

⁹⁶ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 98.

Gelir Tablosu Kalemleri

2.3.1. Faiz Gelirleri

Faiz gelirlerinin alt kalemleri Şu Őekildedir;

- **Kredilerden Alınan Faizler:** Tüm TL ve YP kısa, orta ve uzun vadeli kredilerden alınan faizleri kapsamaktadır. Bankaların faiz gelirlerinin büyük bir bölümü bu hesaptan elde edilir.

- **Zorunlu Karşılıklardan Alınan Faizler:** TCMB nezdinden bulunan TL ve YP mevduat mnzam karŐılıklarından alınan faizleri içeren hesaptır.

- **Bankalardan Alınan Faizler:** TCMB, yurtiçi ve yurtdiŐı bankalardaki mevduat hesaplarından alınan faizleri içeren hesaptır.

- **Para Piyasası İŞlemlerinden Alınan Faizler:** TCMB aracılığıyla, diğer bankalara verilen borç karşılığında alınan faizleri içeren hesaptır.

- **Menkul Değerler Cüzdanından Alınan Faizler:** Devlet iç borçlanma senetlerinden ve diğer menkul değerlerden alınan faizlerin iŐlenmesine özgü hesaptır.

- **Finansal Kiralama Gelirleri:** Finansal kiralama işlemlerinden sağlanan Türk Parası faiz gelirlerinin izlendiği hesaptır.

- **Diğer Faiz Gelirleri:** Yukarıdaki sınıflandırmaya tabi olmayan gelir kalemlerinin kaydedildiği hesaptır.⁹⁷

2.3.2. Faiz Giderleri

Faiz giderlerinin alt kalemleri Şu Őekildedir;

- **Mevduata Verilen Faizler:** DeđiŐik türdeki mevduata ödenen, tahakkuk ettirilen Türk Lirası ve yabancı para faizleri bu hesap grubuna yazılarak muhasebeleŐtirilir. Bankaların verdiği faizlerin büyük bölümü bu hesap grubuna iŐlenir.

97 TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 99.

- **Para Piyasası İşlemlerine Verilen Faizler:** TCMB aracılığıyla diğer bankalardan alınan para karşılığında ödenen faizlerin işlendiği hesaptır.

- **Kullanılan Kredilere Verilen Faizler:** Bankanın TCMB, yurtiçi ile yurtdışı bankalardan sağladığı krediler için tahakkuk ettirdiği ve ödediği faizlerin izlendiği hesaptır.

- **İhraç Edilen Menkul Kıymetlere Ödenen Faizler:** Bankanın çıkardığı tahvil, bono ve varlığa dayalı menkul kıymetler için ödediği veya iskonto ettiği ya da tahakkuk ettirdiği faizlerin gösterildiği hesaptır.

- **Diğer Faiz Giderleri:** Yukarıdaki sınıflandırmaya tabi olmayan gider kalemlerinin kaydedildiği hesaptır.

- **Net Faiz Geliri:** Bir bankanın gelir tablosunda, faiz gelirleriyle faiz giderleri arasındaki pozitif farkın izlendiği hesaptır.

2.3.3. Faiz Dışı Gelirler

Faiz dışı gelirler; alınan ücret ve komisyon gelirleri, sermaye piyasası işlem karları, kambiyo karları, olağanüstü gelirler ve diğer gelirler kalemlerinden oluşmaktadır. Bankaların faiz geliri dışında kalan, gelir elde ettiği kalemlerdir.

2.3.4. Faiz Dışı Giderler

Faiz dışı giderler; verilen ücret ve komisyonlar, sermaye piyasası işlem zararları, kambiyo zararları, personel giderleri, diğer faaliyet giderleri, bağlı ortaklık ve iştiraklerden kar/zarar ve net parasal pozisyon kar/zarar kalemlerinden oluşmaktadır. Bankaların faiz gideri dışında kalan, gider yazdığı kalemlerdir.

2.3.5. Vergi Öncesi Kar/Zarar

Gelir tablosunda bu bölüm, net faiz gelirleri ile net faiz dışı gelirlerin toplamından oluşur.

2.3.6. Vergi Karşılığı

Bankanın faaliyetleri sonucunda elde edilen vergiye tabi kar üzerinden ödeyeceği kurumlar ve gelir vergisinin toplamını verir.

2.3.7. Net Dönem Kar/Zarar

Bankanın net faiz geliri ile net faiz dışı gelirlerinin toplanması ve bu toplamdan vergi karşılığının çıkarılmasıyla net kar/zarar bulunur.

2.4. Gelir Tablosu Kalemler Arası İlişki

Gelir tablosunu incelediğimizde dönem net kar/zarar kalemine en fazla etki eden iki kalem göze çarpmaktadır. Bunlar Kredi ve diğer alacaklar değer düşüklüğü karşılığı ve ticari kâr ve zarar kalemleridir.

Kredi ve diğer alacaklar kalemini ele alacak olursak; Standart nitelikli krediler ve diğer alacaklar ile yakın izlemedeki krediler ve alacaklara genel karşılıklar ayrılmaktadır. Tahsil imkânı sınırlı, tahsili şüpheli ve zarar niteliğindeki krediler ve diğer alacaklara ise özel karşılıklar ayrılmaktadır. Kredi ve diğer alacaklar değer düşüklüğü karşılığı kalemindeki yükseliş dönem net karını azaltıcı etkide bulunacaktır.

Bankaların aktif ve pasif yapıları yüksek oranda kredi ile mevduattan oluşuyor ise banka kârı da ağırlıklı olarak net faiz gelirlerinden oluşur. Aktif ve pasifin yapıları kısa ve uzun vadeli menkul kıymet yatırımdan (alım satım amaçlı menkul kıymetlerden, iştiraklerden, bağlı ortaklıklardan, türev finansal enstrümanlardan v.b) oluşuyor ise gelirlerinin önemli kısmı menkul kıymet getirisinden kaynaklanacaktır.⁹⁸

Sermaye piyasaları işlem kârı, türev finansal işlemler kaynaklı kâr ile kambiyo kârı, ticari kâr kısmında yer almaktadır. Döviz kurlarındaki herhangi bir değişimde, türev araçların sıkça ve büyük montanlı olarak kullanılması sonucu yüksek faiz ödenmesi ya da piyasada oluşan volatilitelerle birlikte, ticari kar/zarar kaleminde kar ya

⁹⁸ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 103.

da zarar oluşacaktır. Bu durumda net kar/zarar kalemi de aynı yönlü olarak etkilenecektir.⁹⁹

2.5. Aktif Pasif Yönetimi Tanımı

Aktif pasif yönetimi; bankacılıkta risk ve likiditeye dair prensipleri referans alarak olabilecek en yüksek düzeyde bilanço karlılığına, en düşük riski hedefleyerek, sürdürülebilir bir büyüme vizyonu ile, banka bilançosunu optimum şekilde düzenlenmesini, organize edilmesini, yönetilmesini ve planlanmasını ifade eder.¹⁰⁰

Aktif/pasif yönetimi banka karını olabilecek en yüksek düzeye çıkarabilmeyi amaçlar. Finansın teorisi gereğince; karı en yüksek seviyeye çıkarmak yalnızca sermayedeki getiri oranını maksimize etmekle ve sermayedeki getiri oranında oluşacak volatilitiyi de minimuma indirmekle elde edilir. Kısa sürede bankalar net faiz marjını en yüksek düzeye ulaştırmaya ve net faiz marjında olabilecek volatilitiyi minimuma düşürmek için uğraşırlar. Tüm bankalar likidite riskine, döviz riskine, kredi riskine, faiz riskine maruz kalarak işlem yaparlar.

Bu risk çeşitleri arasında etkin bir aktif/pasif yönetiminden bahsedebilmek için, banka bilançosunda bulunan aktif ve pasif kalemlerini, bu kalemlerin hangi durumlarda birbirlerine paralel veya zıt hareket ettiklerini, aktif ve pasifin niteliklerini, öz kaynaklarının yeter miktarda olup olmadığının bilinmesi lazımdır.

Bilançoda aktif ve pasif kalemleri hiçbir surette birbirlerinden kopuk olamaz; bundan dolayı, aktif/pasif yönetimi denince aktifin ayrı, pasifin ayrı yönetilmesi gerektiği kesinlikle düşünülmemelidir. Aktif/pasif yönetimi, aktifte ve pasifte bulunan kalemlerin karşılık olarak etkileşimini, içinde bulunulan piyasa şartları ile beraber göz önüne alarak, banka stratejileri ile uyumlu en makul aktif/pasif kompozisyonlarını oluşturmaktır.

⁹⁹ Rıdvan BAYIRLI, 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No.2746, 2013, S.134.

¹⁰⁰ Yazarperest.com, Aktif Pasif Yönetiminin Tanımı, 2007, <http://enm.blogcu.com/aktif-pasif-yonetimi-nedir/2724471>, (06/10/2019).

2.6. Aktif/Pasif Yönetiminin Kapsamı ve Amaçları

Aktif / pasif yönetimde ana amaç, bankanın ulaşmak istediği kar hedefinde ve razı olabileceği risk sınırları dahilinde, net faiz marjını en yüksek düzeye ulaştırmaktır. Bundan dolayı aktif/pasif yönetimi esnasında getiri ile maliyet, faiz ile vade arasında dengeli bir korelasyon oluşturmaya uğraşılır. Bu hedefe ulaşmaya çalışırken bankalar, aktif ve pasiflere ilişkin bir takım kararlar vermek durumundadırlar.

Aktifler ile ilgili olarak alınacak kararlar;

- Nakit değerler, krediler ve sabit kıymetler için ne kadar fon ayrılacak?
- Hangi kredi çeşitleri için ne kadar fon ayrılacak?
- Aktiflerin vade yapısı nasıldır ve değişken faizli kredilerin miktarı nedir?
- Yatırımların vade yapısı ve miktarı nasıldır?
- Vergiden muaf ve vergiye tabi olan yatırımlar hangileridir ve ne kadardır?
- Uluslararası risk var mıdır? Ölçüsü nedir?

Pasiflerle ilgili olarak alınacak kararlar;

- Mevduat ve diğer borçlanma yolu ile elde edilebilecek fon miktarı ne kadardır?
- Bu fonlar ne tür mevduat ve borçlarla elde edilecektir?
- Sermaye artırımını yoluna gidilebilir mi?
- Fonların vadesi ve döviz yapısı nasıldır?

Lazım olan kararlar alındıktan sonra, kanunu ve mevzuatın gerektirdiği sınırlamalar ile ekonomik şartlar ve piyasada bulunan olası rekabet göz önüne alınıp bankaya en makul aktif/pasif stratejisini belirlemek gerekir.

Bahsi geçen hedeflere erişmek için aktif/pasif yönetimine dair uygulanan politikalar;

- a) Net faiz gelirlerinin yükseltilmesi ve sürdürülebilirliğin sağlanması,
- b) Faiz dışı gelirlere kontrol sağlanmalı,
- c) Kredi kalitesinin korunması,
- d) Likidite ihtiyaçlarının karşılanması,
- e) Sermaye yeterliliğinin sağlanması,
- f) Vergi yükünün azaltılması konularına odaklanılmalıdır.

Karşılıklı etkileşimi olan ve çelişme içerisindeki bahsedilen konularla ilgili kararların, bankaların üst yönetimince formülize edilip yönetim kurulunca tasdik edilen bir politika içinde ve bu politikayla meydana getirilen bir yöntem komitesi tarafından alınmış olması gereklidir.¹⁰¹

Yukarıda da belirtildiği gibi bankalar bir ticari işletmedir ve sürdürülebilir karlılık ana hedefidir. Bu hedef doğrultusunda ilerlerken elbette elde ettiği karın kalitesi de önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Elde edilen karın kalitesini ölçmek için bankalar bir takım ölçüm yollarına ve rasyolara başvururlar. Aşağıda bu yollardan birkaçını açıklayalım.

2.6.1. Kârın Kalitesinin Analizi

Kârın kalitesi, kârın hangi kaynaktan elde edildiğini göstermektedir. Bankaların gelir tablosunda bulunan gelir-gider kaynakları aşağıdaki gibidir:

- Net Faiz Gelirleri-Giderleri
- Net Ücret ve Komisyon Geliri-Gideri
- Temettü Geliri
- Ticari Kâr ve ya Zarar

¹⁰¹ Aktif Pasif Yönetiminin Tanımı, 2007, <http://enm.blogcu.com/aktif-pasif-yonetimi-nedir/2724471>, (06/10/2019)

- Diğer Faaliyet Geliri-Gideri

Yukarıda bahsedilen kalemlerin toplamı olan “Faaliyet Gelirleri/Giderleri Toplamı” bankanın faaliyet çeşidine göre kâr veya zararını göstermektedir. Bankanın faaliyet çeşitlerine göre kâr veya zararını ölçmek için, “Faaliyet Gelirleri/Giderleri Toplamı” kalemi 100 kabul edilmekte ve diğer gelir gider unsurlarının bu kaleme göre ağırlığı hesaplanmaktadır.

2.6.1.1. Öz kaynak Kârlılığı

Kârın yüksekliği, yalnız başına pek anlam ifade etmeyecektir. Kârın, elde edilmesi için ortaklarca konan sermayeyle karşılaştırılması gerekir. Ortaklarca konulan değer ile oluşturulan öz kaynaklar kalemi bir girdiyse, kâr kalemi de, bu girdinin çıktısı anlamını taşır.

Özkaynak ve kâr kalemini karşılaştırmak üzere, özkaynak kârlılığı rasyosu (ROE, Return on Equity) hesaplanmaktadır.

Özkaynak Kârlılığı (ROE)= Dönem Net Karı / Öz kaynaklar

Rasyo, öz kaynakların verimli kullanılıp kullanılmadığını ölçmektedir. Yatırımcı (ortak), bu rasyonun yüksek olmasını istemektedir. Yatırımcı, temelinde alternatif yatırım araçlarının getirileri ile bu rasyoyu karşılaştırır. Rasyo, bankanın sektör ve ekonomi içerisindeki yerinin gösterilmesinde kullanılan bir oran niteliğini taşır. Özkaynak tutarları, tarihi değerleri gösterir.

Öz kaynakların piyasa değeriyle ağırlıklı olarak tarihi değerinin bir hayli üzerinde olur. Bundan dolayı, borsaya kote işletmelerin, öz kaynaklarının piyasa değerlerinin esas alınması, rasyonun, alternatif yatırım enstrümanları ile mukayese edilmesinde daha doğru bilgi verir.

2.6.1.2. Aktif Kârlılığı

Özkaynak kârlılığı rasyosu, yalnızca ortaklar bakımından kârın yeterliliği üstünde durur. Hâlbuki bankalar öz kaynaklarının haricinde yabancı kaynakları da

kullanmaları gerekmektedir. Toplam kaynakların verimliliğinin ortaya konulması için aktif kârlılığı (Return on Assets, ROA) ölçülmelidir.

Aktif Kârlılığı = Dönem Net Kârı / Toplam Varlıklar

Aktif kârlılığı (Return on Assets, ROA), varlıkların kâr yaratma kapasitelerini ölçen rasyodur. Bankanın varlık toplamları ve dağılımları, yatırım kararları sonucunda oluşur. Rasyo, varlıkların beklenen kadar getiri sağlayıp sağlamadıklarını ortaya koyarak, verimliliğini ölçer.

Getiri sağlayamayan varlıklar, oranı negatif etkilemektedir. Bu sebeple bankaların getiri sağlamayan varlıkları azaltması temel bir politika gereğidir.¹⁰²

Aktif pasif yönetimi yapılırken önemli bir diğer husus ise bankacılıkta karşı karşıya kalınan risklerin yönetimi konusudur. Risklerin takip edilemediği bir aktif pasif yönetimi başarılı sayılamaz. Söz konusu risklerden tamamen kaçınmak mümkün olmasa da, bir takım hedging yöntemleriyle en aza indirmek ve yönetebilmek olasıdır. Aşağıda bankaların kullandığı riskten korunma şekillerini inceleyelim.

2.6.2. Türev Ürünler ve Çeşitleri

Türev ürünler, 1980'li yıllarda uluslararası piyasalarda işlem yapan oyuncuların risk yönetimine dair ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkmıştır. Spot piyasalar geleceğe dönük belirsizliklerin bertaraf edilmesinde her daim yeterince esnek değildir. Türev ürünler piyasalarda karşı karşıya kalınan bu zorlukları aşmak için kullanılır. Türev ürünler piyasalardaki likiditeyi arttırmakla beraber, finansman bakımından da bazı kolaylıklar sağlamaktadır.¹⁰³

Banka yönetimi de finansal tablolarını daha stabil hale getirmek ve riskten korunmak için çeşitli hedging enstrümanı kullanmaktadır. Bu enstrümanlar, değerleri başka ana varlığa bağlı olan finansal ürünlerdir. Türev ürünler kapsamında; Forward

¹⁰² Aydın KARAPINAR, 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını, No.2746, 2013, S.158.

¹⁰³ HULL, John. 'Introduction to Futures and Options Markets', 3. Edition, New Jersey, 1998.

(Alivre) Sözleşmeler, Futures Sözleşmeleri, Opsiyon Sözleşmeleri ile Swap Sözleşmeler vardır.

2.6.2.1. Forward (Alivre) Sözleşmeleri

Forward sözleşmeler, sözleşme yapan tarafların karşılıklı olarak anlaşmaya varmasıyla, gelecekteki belirli olan bir tarih için mal, finansal enstrüman, gösterge veya farklı bir dayanak varlık tesliminin yapılması, üzerinde anlaşma sağlanan fiyattan alımı ya da satımı biçiminde yapılan, standardize olmayan sözleşmeleri ifade eder. Tezgah üstü piyasalarda işlem görmektedirler.¹⁰⁴

Diğer bir ifadeyle; Forward sözleşmeler, gelecekte yabancı bir varlık ile gerçekleşecek bir işlemin korunmasını sağlar. Vadeli sözleşmeler bir nevi sabit fiyat sözleşmesidir. Vadeli döviz sözleşmesi, ilerideki bir tarihte, belli miktardaki paranın teslimi için bugünden yapılan sözleşmelerdir.¹⁰⁵ Tarihi bir hayli eskiye dayanan forward piyasalar, yeni oluşan ihtiyaçlara göre kendini yenilemiş ve risk yönetimi amacıyla finansal kuruluşlar tarafından yoğun şekilde kullanılmaya başlanmıştır. Peşin esasına göre yapılan spot işlemin tersine, forward işlemlerde dövizin alış ve satışı spot vadesinden daha sonraki belli bir tarih için yapılır.¹⁰⁶

Forward sözleşmeler genellikle, riskten korunma ve spekülasyon amacıyla kullanılmaktadır. Standart sözleşme olmadığı ve arada Takasbank güvencesi bulunmadığından risk içermektedir, sözleşme taraflar arasındaki güven unsuruna bağlı olarak ilerlemektedir. Bu sözleşmelerin kendilerine has koşulları vardır. Taraflardan biri alım (uzun) pozisyonu alırken, diğeri satım (kısa) pozisyonu alır. Alım pozisyonunda bulunan taraf, anlaşma sağlanan finansal aracın vade bitiminde spot piyasada oluşacak fiyatının yükseliş beklentisi içindedir. Satım pozisyonunda bulunan taraf da, tam tersine, spot piyasada söz konusu ürün için, faiz veya dövizin fiyatlarının düşüş beklentisinde olduğundan bu pozisyonu almaktadır. Vade bitiminde kısa pozisyon alanlar, teslimatı

¹⁰⁴ Neslişah ŞİRVAN, **Türk Bankacılık Sisteminde Türev Piyasa Araçlarının Riske Etkileri**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), S.14)

¹⁰⁵ Nurdan ASLAN ve Nurdan TERZİ, **Küresel Finans**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2013.

¹⁰⁶ Mehmet ERDOĞAN, **Türk Bankacılık Sektöründe Faiz Riski Yönetimi ve Vakıfbank Uygulaması (1995-2007)**, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), S.15.

kendi stokundan yapabilir veya spot piyasadan, üzerinde anlaşılan mal veya finansal aracı temin eder, alım pozisyonunda olan tarafa teslim eder.¹⁰⁷

Forward sözleşme çeşitleri; Forward Faiz Sözleşmeleri ve Forward Döviz Sözleşmeleri olmak üzere iki grupta toplanır.

2.6.2.2. Futures Sözleşmeleri

Futures sözleşmeleri; belirli miktarda ve nitelikte olan bir mal ya da finansal aracın sözleşme yapılan tarihte belirlenen fiyat üzerinden, süre bitiminde teslimi edilmesini gerekli kılan anlaşmaları ifade eder.¹⁰⁸ Forward sözleşmelerinin standart tipte sözleşmeler olmamasından kaynaklı güven sorununu aşmak amacıyla geliştirilmiştir. Takasbank'ın güvencesiyle oluşturulan bu sözleşmeler borsada işlem görmektedir. Söz konusu mal veya finansal aracın teslim ve kalitesi, borsanın garantisine tabidir. Alım ve satım pozisyonu alan taraflar birbirini tanımazlar.

Fiyat işlem gördüğü borsada belirlendiği için, forward sözleşmelerde bulunan pazarlık yapma imkânı mümkün olmamaktadır. Fiyatlar seans içindeki bilgi akışı ile arz/talep durumlarına bağlı olarak belirlenir. Piyasada bulunan ithalatçılar ile ihracatçılar için döviz riski karşısında korunma, bankalar için faiz dalgalanması ile mal alım satımında fiyatlardaki ani artış azalış riskine karşı korunma ve benzeri çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır.¹⁰⁹ Forward sözleşmelerin tersine, futures sözleşmelerde taraflar aldığı pozisyonu belirlenen süre sonuna kadar beklemek durumunda değildirlir. Sözleşmelerden çok minik paya sahip olan bir kısmı vade sonuna kadar elde tutulmaktadır. Futures işlem yaparken, günlük fiyat hareket limitlerini aşmamak gerekir. Kazanç ve kayıplar günlük olarak karşılanır.¹¹⁰

¹⁰⁷ Sedat DURMUŞKAYA, Türev Piyasaların Etkinliğinin Testi: İMKB 30-100 ve Döviz Piyasası, (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), S.25.

¹⁰⁸ Kemalettin ÇONKAR ve Ali ATA, Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kullanımı, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, No.6, 2002, S.2.

¹⁰⁹ Pınar ÖZALP, 'Türev Araç Piyasalarının Finansal Sistemin İşleyişi İçindeki Rolü: Türkiye'de Bu Piyasalara İşlerlik Kazandırma Çalışmaları', (**Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2003), S.48.

¹¹⁰ Giray GÖZGÖR, Finansal Türev Piyasaları: Forward, Futures, Opsiyon ve Döviz Üzerine Bir Uygulama, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), S.62.

Futures sözleşme türleri; Döviz Futures Sözleşmeleri, Faiz Futures Sözleşmeleri, Borsa Endeks Futures Sözleşmeleri ve Emtia Futures Sözleşmeleri olmak üzere dört grupta toplanır.

2.6.2.3. Opsiyon Sözleşmeleri

VİOP'ta ve tezgâh üstü piyasalarda işlem gören, iki taraf arasında gerçekleşen ve alım yapan tarafın ödemiş olduğu opsiyon primi karşılığında, belirli bir tarihe kadar veya tarihte, kullanım fiyatı bugünden belirlenen sözleşmenin dayanak varlığını satma veya alma hakkı tanıyan standart sözleşmelere denir. Alıcı taraf hakkını kullanmak isterse, satıcı tarafa sözleşmedeki dayanak varlığı satma/alma yükümlülüğünü getirebilir.¹¹¹

Opsiyonların alıcılara böyle bir hak tanınmasıyla, zorunlu tutmaması bakımından diğer türev ürünler içinde farklı bir konuma sahiptir. Fakat opsiyonun satıcısı için böyle bir hak olmamakta, satıcı sözleşmede olan yükümlülüğü yerine getirmek durumundadır.¹¹²

Örneğin bir banka, gelecek sözleşmesiyle hazine bonusu sattığında, hazine bonolarını sözleşmedeki fiyat üzerinden teslim etmek durumundadır. Ancak onun yerine banka bir satış opsiyonu (put opsiyon) alırsa, hazine bonosunu sözleşme fiyatından satmak hakkına sahip olacak, ama buna mecbur olmayacaktır. Eğer faiz oranları artarsa banka bu hakkını kullanıp, kar etmiş olacaktır ve bu kar bankanın ödünç pozisyonundaki kayıplarını dengelemiş olacaktır. Eğer faiz oranları azalırsa banka opsiyonu kullanmaz. Bu durumda bankamız bir gelecek sözleşme yapıp, uğrayacağı zarardan kaçınmış olacaktır.¹¹³

Diğer türev ürünlere benzer şekilde opsiyonlar da bir dayanak varlığı temsil etmektedir. Sözleşmeye konu dayanak varlık; faiz, pay, mal veya finansal bir

¹¹¹ BİST, Ürünler ve Piyasalar, 2019, www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/urunler/opsiyon-sozlesmeleri , (06/10/2019).

¹¹² Kerem YILDIRIM ve Nurdan ASLAN. **Türk Bankacılık Sektöründe Türev Ürün ve Para Swapı Kullandırma Süreci ve Uygunluk Testi**, 2016, OÜSOBİAB: 291 – 306.

¹¹³ İlker PARASIZ ve Nazım EKREN. **Uluslararası Finans ve Küresel Finans Krizi**, 2. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2016, s 85.

göstergedir. Örneğin; hisse senedi opsiyon sözleşmesi, alıcı tarafa belirlenen tutarda hisse senedi (pay) alma ya da satma hakkını tanımaktadır.

Opsiyon sözleşmelerinin temel unsurları; uygulama fiyatı, opsiyon fiyatı, opsiyon primi, vade, alım opsiyonu, satım opsiyonu ve karda/zararda ve başbaşı opsiyonlardır.

Opsiyon sözleşme türleri; Hisse Senedi Opsiyon Sözleşmeleri, Faiz Opsiyon Sözleşmeleri, Emtia Opsiyon Sözleşmeleri, Döviz Opsiyon Sözleşmesi ve Egzotik Opsiyonlar olmak üzere beş grupta toplanır.

2.6.2.4. Swap Sözleşmeleri

Swapın Türkçe karşılığı değiş-tokuş ya da takas anlamında kullanılmaktadır. Gelecek ve opsiyonlara göre swap oldukça yeni bir fikirdir. İlk kez 1981'de ortaya atılmış ve 1983'ten itibaren hızla artmıştır. Swap; ticaret ve yatırım bankaları, menkul kıymet firmaları, tasarruf ve ikraz birlikleri, hükümetler ve firmalar tarafından kullanılmaktadır.¹¹⁴ En basit anlamıyla borçların birbiri ile takas edilmesidir. Daha detaylı açıklayacak olursak; swap işlemi, önceden belirlenmiş sistem içerisinde, finansal bir varlıktan kaynaklanan ileriki bir zamanda oluşacak nakit akışının değişimini amaçlayan iki taraf arasında yapılan sözleşmelerdir.¹¹⁵

Diğer bir ifadeyle ise; faiz oranı ve döviz kurlarındaki değişimlerden kaynaklanan riskleri minimize etmek, ülke, firma ve döviz bazında oluşacak dezavantajları en aza indirmek amacıyla geliştirilen bir finansal enstrümandır. Özetle, farklı iki para biriminin tutarlarının birbirleriyle değiştirilmesi olarak tanımlanabilir.¹¹⁶ Türk bankacılık sisteminde yaygın olarak kullanılan en yeni teknik swaptır. Bu piyasalarda işlem yapanlar arasında ilk sıra bankalarıdır. Bankalar kredi fon yönetimi ya da yatırım ihtiyaçları için bir taraf olarak veya iki taraf arasında swap işlemi için aracı olarak rol almaktadırlar.¹¹⁷

¹¹⁴ PARASIZ ve EKREN, a.g.e., s 86.

¹¹⁵ Ali CEYLAN, . **Finansal Teknikler**, İstanbul: Ekin Yayınevi, 2010.

¹¹⁶ KABLAN, a.g.m., s 60.

¹¹⁷ Tülay YÜCEL ve Süleyman YÜKÇÜ. **Bankacılıkta Türev Ürünlerinin Muhasebeleştirilmesi, Bugünkü Durum ve Yapılması Gerekenler**, İzmir: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2005.

Swap sözleşmeleri, bir bakıma peşin ve vadeli döviz piyasaları arasında bir bağ kurmak suretiyle döviz kurlarındaki dalgalanmaların doğurduğu riski azaltmak için kullanılan yöntemlerden biridir. Swap sözleşmelerinde gaye faiz oranları ve döviz kurlarında yaşanan dalgalanmalardan kaynaklı riski en aza indirmektir. Döviz dalgalanmalarından kaynaklanan riski düşürmede bir hayli önemli bir yöntem olan swap işlemleri son zamanlarda yoğunlukla kullanılan bir türev araç olmuştur. 1980 yılından bu zamana swap sözleşmeleri, finansal piyasada ciddi bir büyüme hızı yakalayan finansal araçların öncüsü olmuştur. Swap piyasasının devamlılık arz etmesinin ve büyümesinin en önemli nedeni bu piyasanın, çeşitli kullanıcıların farklı finansal enstrümanlarla karşılanmayan isteklerini karşılayabilme kabiliyetidir.¹¹⁸

Söz konusu takas için ödeme, anapara, faiz veya hem faiz hem anapara ödemesi olarak gerçekleştirilmektedir.

Ana unsurlar;

- Takas edilecek olan para birimi veya birimlerinin tanımlanması,
- Uygulanacak sabit/değişken faiz oranları,
- Vade ve ödemenin yapılacağı zamanlar.¹¹⁹

Tarihsel gelişime bakacak olursak; Swap sözleşmeleri, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra özellikle Macaristan, Avusturya ve Çekoslovakya üçlüsü arasında diğer ülkelere döviz ihracatlarını karşılamada, ödeme kolaylığı sağlaması için kullanılmıştır.¹²⁰ 1970li yıllarda gelişmiş, karşılıklı (back-to-back) ve paralel kredi anlaşmaları neticesinde İngiltere'de de swapla karşılaşmaktayız. Devamındaki yıllarda çokça kullanılan swap sözleşmeleri, döviz dalgalanmalarına ve karşı karşıya kalınan kur riskine karşı uluslararası şirket ve bankalar için yaratıcı ve dinamik bir çözüm olarak anılmıştır.

Swap işlemlerinin avantajları aşağıdaki gibidir;

¹¹⁸ Ali KABLAN, Türkiye'de Swap Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Uygulamaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), S.46.

¹¹⁹ ŞİRVAN, a.g.m., s 15.

¹²⁰ CEYLAN, a.g.e., s 232.

- Tarafların maliyetinde ciddi anlamda azalış,
- Bazı ekonomik düzenleme ya da bir takım vergi yasalarından kaçınmaya olanak sağlaması,
- İşlemin kredinin tersine çok daha hızlı gerçekleştirilmesi,
- Özellikle gelişmekte olan ülkelerde bulunan kuruluşlar için uluslararası piyasalara dahil olma fırsatı tanınması,
- Borç ve alacakların para swapı ile kur riskinden korunabilmesi,
- Spekülasyon aracı olması,
- Hedge olanağı sunması,
- Arbitraj etme imkânı.

Swap sözleşmeleri birincil piyasalarda da işlem görmesine karşın genellikle ikincil piyasada yer alırlar. İkincil piyasalarda yer alan bu sözleşmeler için ise 3 çeşit ikincil piyasa bulunmaktadır. Bunlar;

1. Swaplarda ters işleme gitmek,
2. Swapların satımı,
3. Swap pozisyonunun kapatılması veya geri satın alımıdır.¹²¹

Swap Sözleşmelerinin Türleri

- Faiz Swapı

Temel anlamı ile faiz swapı, kredi değerliliği farklı iki firmanın, aynı tutarda, ancak faiz şartları farklı olan, borçlarının gerektirdiği ödemeleri, belirli bir süreliğine

¹²¹ CHAMBERS, Nurgül. **Türev Piyasalar**, 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2007.

değiş tokuş etmeleridir.¹²² Bu işlem ile yalnızca faiz ödemeleri el değiştirip, anaparalar sabit kalmaktadır. Diğer bir ifadeyle; faiz swapı işlemlerinde taraflar kredileri borçlandığı piyasalara karşı borçlandıkları anaparalar için değil, ödemeyi taahhüt ettikleri faizleri değişime konu etmektedirler. Böylece taraflar kredi temin ettiği piyasalarda, birbirleri anapara yerine faiz ödemesi yaparlar. Faiz swapını para swapından ayıran en büyük farklılık yukarıda da sözü edilen, faiz swapında anaparanın hiçbir şekilde değiştirilmemesi olmuştur. Böyle olunca da risk sadece faiz ödemelerinde söz konusudur. Riskin yalnızca faiz ödemelerini kapsamaması, faiz swapının para swapına nazaran uluslararası piyasada daha fazla kabul görmesini sağlamıştır.¹²³

Sağlıklı bir faiz swap uygulaması için bir takım koşulların oluşması gerekir. Bu koşullar;

1. Tarafların kredibilitelerinin farklı olması,
2. Kredibilitesi yüksek olan tarafın, uygun koşullar çerçevesinde değişken faizi seçmesi,
3. Düşük kredibilitesi olan tarafın sabit faiz le borçlanma olanağının kısıtlı olması,
4. Belli faiz hesaplamasına bağlı olarak, sözleşmede tarafların, zıt yönde bir amacının olması,
5. Her iki tarafın da yüksek getiri elde etme isteğidir.¹²⁴

Faiz swapının türleri; Sabit Faiz – Değişken Faiz Swap'ı (Kupon Swapları) ve Değişken Faiz – Değişken Faiz Swapı (Baz Swapları) olmak üzere iki grupta toplanır.

- Döviz ya da Para Swapı

Prensipite para swapı faiz oranı swapına benzemektedir. Mekanizma tamamen aynıdır. Aracılar piyasayı yaparlar. Benzer şekilde güdülenme de aynıdır. Swap her iki

¹²² PARASIZ ve EKREN, a.g.e., s 55.

¹²³ KABLAN, a.g.m., s 50.

¹²⁴ CEYLAN, a.g.e., s 257.

tarafın ödünç alma maliyetlerini düşürücü ve gereksinim duyulan parayla ödünç alınmasına imkân sağlayan bir durum oluşturur.¹²⁵

Basit bir ifadeyle, döviz swapı farklı döviz birimlerinden meydana gelen aynı montanlı iki farklı para hareketinin süre bitiminde orijinal para birimi üstünden ve öncesinde üzerinde anlaşma sağlanmış belli bir gelecekteki (forward) kur hesabı ile geri ödenmek kaydıyla değiştirilmesi işlemidir.

Diğer bir ifadeyle döviz (para) swapı, farklı dövizler cinsinden elde edilmiş olan borçların (yükümlülüklerin) değiştirilmesidir.

Döviz swapının gerçekleştirilmesinde temel iki gerekçe bulunur: Bunlardan birisi istenilen para cinsinden kredi bulunamaması ve başka para cinsinden kredi bulunup bunun istenen para cinsine dönüştürülmesidir. Diğeri ise daha düşük faiz ödemek amacıdır. Bunun için istenen para cinsinden değil; daha düşük faizli başka bir para cinsinden kredi temin edilmekte ve istenen para cinsinden swap edilmektedir.

Para swapı işlemlerinde ayrıca faiz swapı işlemlerinden farklı olarak taraflar arasında anaparalar da değiştirilmektedir.¹²⁶

Para swapının tercih edilmesinin sebepleri kısaca şu şekilde açıklanabilir,¹²⁷

- Döviz kuru denetimlerinden doğan düzenlemelerden korunmak
- Yabancı para yolu ile yapılan borçlanmalarda maliyeti düşürmek
- Uzun süre için yabancı para türünden borçlanma ihtimallerini yükseltmek
- Kur riski yönetimi
- Düşük fon maliyeti
- Piyasalara erişim ve farklı para biriminde nakit akışı

¹²⁵ PARASIZ ve EKREN, **a.g.e.**, s 58.

¹²⁶ KABLAN, **a.g.m.**, s 55.

¹²⁷ CHAMBERS, **a.g.e.**, s 70.

- Varlık Swapı

Swap sözleşmeleri yükümlülüklerin yanında varlıkların yönetiminde de kullanılabilirler. Varlık swapı, bu amaçla kullanılacak bir araçtır ve aktifin mevcut faiz yapısının başka bir faiz yapısına dönüştürüldüğü bir swap türüdür. Mesela bu teknik ile bir kurum sabit getirili bir yatırımı elindeki varlıkları elden çıkarmaksızın değişken baza dönüştürebilmektedir.¹²⁸

Diğer bir deyişle; Varlık swap sözleşmeleri (asset swap), faizdeki gelir değişimini esas alan sözleşmelerdir. Para varlık swap sözleşmelerinde, bahse konu faiz gelirinin para biriminde ve/veya niteliğinde değişiklik yapmak söz konusudur. Faiz varlık swap sözleşmelerini kullanma amacıysa edinilen faiz gelirinin niteliğini değiştirmektir.¹²⁹

- Mal Swapı

Mal swapı; taraflardan birisinin zaman içerisinde, sürekli olarak satacağı bir malın olması fakat fiyatların düşeceğine dair endişesi olması; diğerininse zaman içerisinde, aynı mala sürekli olarak ihtiyaç duyması fakat fiyatların yükseleceğine dair endişesi olması durumunda düzenleyebilecekleri bir swap sözleşmesi çeşididir. Mal swapı sabitten dalgalıya, faiz swapına çokça benzer bir model olup üreticilere ve kullanıcılarına uluslararası mal borsasındaki fiyat hareketine karşı korunma imkanı sunmaktadır.¹³⁰

2.7. Banka Bilançosunda Kur Etkisinin Elde Edilmesi

Çalışmada Türkiye için 2011:01-2018:12 dönemi ve 2018:01-2018:12 dönemi kendi içinde ayrıca ele alınacak şekilde, aylık ve 3 aylık veriler kullanılarak; TCMB Döviz kurları, TCMB haftalık (politika) faizi, Credit Default Swap (CDS) gelişimi, Bankacılık Sektörüne ait Kredi/ Mevduat, Türev Finansal varlıklar, Yabancı Para Pozisyonu, 5 yıllık Para Swap faiz oranı gelişimi, TCMB Kredi ve Mevduatlara uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranları gelişimi, takipteki krediler, takibe dönüşüm oranı verileri, kredilere ayrılan karşılıklar, sektöre ait bazı yasal rasyolara ait gelişim, ilgili 3 bankaya ait Döviz Tevdiat hesaplarının aynı yıllar itibariyle gelişimi, İlgili 3

¹²⁸ ÖZALP, a.g.m., s 50.

¹²⁹ KABLAN, a.g.m., s 62.

¹³⁰ TAKAN ve BOYACIOĞLU, a.g.e., s 92.

bankaya ait Mevduat, Kredi, Özkaynak ve Para swap miktarlarındaki gelişimi, yine ilgili 3 banka için Yasal Oranlar bazında Sermaye Yeterlilik Oranı, Ortalama Özkaynak Karlılığı ve Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar Oranı verileri kullanılmıştır.

TCMB Döviz kurları, TCMB haftalık (politika) faizi verileri için; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası elektronik veri dağıtım sisteminden (EVDS) ve Reuters'tan, Bankacılık Sektörüne ait Kredi/ Mevduat, Türev Finansal varlıklar, Yabancı Para Pozisyonu, TCMB Kredi ve Mevduatlara uygulanan ağırlıklı ortalama faiz oranları gelişimi, takipteki krediler, takibe dönüşüm oranı verileri, kredilere ayrılan karşılıklar, sektöre ait bazı yasal rasyolara ait gelişim verileri için; Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve Bankacılık Denetleme ve Düzenleme Kurum'undan, Yıllar itibariyle Credit Default Swap (CDS) gelişimi ve 5 yıllık Para Swap faiz oranı gelişimi için; Bloomberg'den, ilgili 3 bankaya ait Döviz Tevdiat hesaplarının aynı yıllar itibariyle gelişimi, İlgili 3 bankaya ait Mevduat, Kredi, Özkaynak ve Para swap miktarlarındaki gelişimi, yine ilgili 3 banka için Yasal Oranlar bazında Sermaye Yeterlilik Oranı, Ortalama Özkaynak Karlılığı ve Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar Oranı verileri için; seçilen bankaların internet sitelerindeki yatırımcı ilişkileri kısmından ve Türkiye Bankalar Birliği veri sisteminden yararlanılmıştır.

Çalışma, 2011-2018 yılları arasında ve 2018 yılı özelinde banka bilançosu üzerindeki kur etkisinin gösterilmesi amacıyla hazırlanmıştır. Uygulama kısmında Kamusal Sermayeli Banka, Özel Sermayeli Banka ve Katılım Bankası verileri kullanılmıştır.

Çalışmanın özüne dönülecek olursa; Kredi, Mevduat ve Özkaynak gibi seçilen 3 Banka Bilançosu kalemine kur etkisinin ölçülmesi için aşağıdaki adımlar izlenmiştir.

Türkiye Bankalar Birliği veri sisteminden, 3 banka için, 2011/2018 yılları için Kredi, Mevduat ve Özkaynak verileri 3 aylık olacak şekilde alınmıştır. Her 3 aylık veri Türk Parası, Yabancı Para ve Toplam meblağı içermektedir. Raporda Yabancı Para miktarı Türk Lirası Karşılığını ifade ettiği için, Merkez Bankası veri dağıtım sisteminden alınan aynı aya ait kura bölünerek Yabancı Para karşılığı bulunmuştur. Merkez Bankası kurları arasındaki 3 aylık farklar alınıp, Yabancı Para karşılığı olan miktar ile çarpılarak kur etkisi bulunmuştur. Bulunan kur etkisi toplam meblağa oranlanmış, toplam miktar içindeki kur etkisi tespit edilmiştir. Aşağıdaki örnekle adım adım açıklanacaktır;

- Aşağıda TBB'den alınan kamusal sermayeli bankaya ait 2011 yılı ilk çeyrek sonu kredi rakamları Türk Parası, Yabancı Para ve Toplam kredi miktarı olarak görülmektedir.

- Yabancı Para miktarı Türk Lirası karşılığı olduğu için öncelikle ilgili döneme denk gelen kura (1,574669565) bölerek yabancı para karşılığı bulunmaktadır.

$$5.893/1,574669565 = 3.742$$

- Kurdaki değişimi görmek için Merkez Bankasından alınan kurlar takip eden dönem boyunca birbirinden çıkartılır. Kur t - Kur (t-1)

$$\text{Kur farkı; } 1,57 - 1,56 = 0,06$$

- Bulduğumuz kur farkını, Yabancı Para kredi miktarıyla çarparak YP kredilerdeki kur etkisi görülebilir.

$$3.742 * 0,06 = 230$$

- Ortaya çıkan 230 birimlik fark YP kredilerdeki kur etkisini göstermektedir. Bu farkı Toplam Kredilere oranlanırsa da Toplam Krediler içerisindeki kur etkisi gösterilmiş olur.

$$230 / 59.746 * 100 = 0,385$$

- Yorum olarak da şoye diyebiliriz; dönem içerisindeki 0,06 birimlik pozitif kur değişimi, 59.746 milyon TL'lik toplam kredi miktarında, 230 bin TL olumlu katkı sağlamıştır. Bir diğer deyişle 59.746 milyon TL toplam kredi miktarının 230 bin TL'lik kısmı kur artışından kaynaklanmıştır.

Çalışmada yukarıda rneği gösterilen hesaplama yönteminden yararlanılmış, ilgili 3 banka ve 3 banka bilançosu kalemi irdelenmiş olup, yıllar itibariyle oluşan sonuçlar tablolar ve grafikleriyle birlikte çalışmanın uygulama kısmında ortaya konmuştur.

III. BÖLÜM

3. BANKALARDA KUR ETKİSİNİN ÖLÇÜLMESİNE YÖNELİK UYGULAMA

3.1. Kamusal Sermayeli Bankalarda Kur Etkisi

Bir önceki bölümde anlatıldığı şekilde banka bilançoları üzerindeki döviz kuru etkisi gösterilecektir. Döviz kuru etkisinin hesaplanacağı bilançolardan biri de kamusal sermayeli bankaya ait olacaktır.

3.2. Özel Sermayeli Bankalarda Kur Etkisi

Döviz kuru etkisi analizinin yapılacağı bir diğer bilanço ise özel sermayeli bir bankaya ait olacaktır.

3.3. Katılım Bankalarında Kur Etkisi

Çalışmaya ait yapılacak olan döviz kuru analizinin üçüncü bankası ise katılım bankası olacaktır.

3.4. Kur Etkisinin Banka Gruplarına Göre Karşılaştırmalı Analizi

Analiz 3 grup banka bazında gerçekleştirildikten sonra birbiriyle karşılaştırmak suretiyle yorumlanacaktır. Böylece hangi gruba ait bankanın, döviz kuru değişimlerinden, kredileri, mevduatları, öz kaynakları ve bazı seçilmiş rasyoları bazında, hangi yönde etkilendiği ölçülmüş olacaktır.

-Uygulamaya Dair

Çalışmada, genel olarak banka bilançosunun aktif tarafta krediler, pasif tarafta ise mevduatlardan oluştuğu varsayılmıştır. Diğer kalemler sabit kabul edilmiştir.

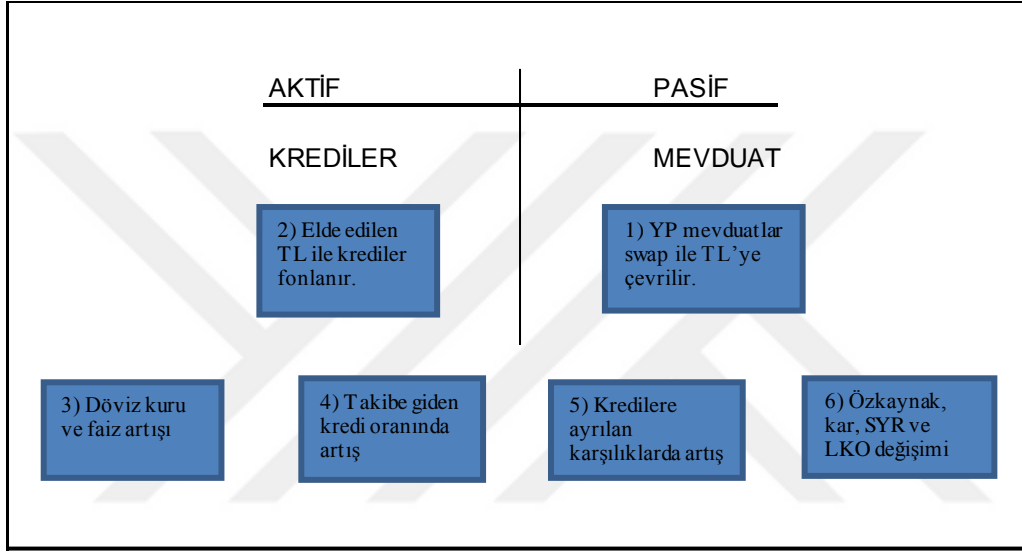
Bu bölümde, seçilen 3 banka üzerinden, kur dalgalanmasının 2011-2018 yılları arasındaki bazı banka bilançosu kalemleri ve temel rasyolara etkisi incelenecektir. 2018 yılı kur etkisinin en yüksek olduğu yıl olması sebebiyle likidite tercihleri bazında daha detaylı izlenecektir.

Seçilen bankalar; kamu bankası, özel banka ve katılım bankasıdır.

Çalışmanın uygulama kısmını oluşturan bu bölüm aşağıdaki şema üzerine inşa edilmiştir. Açıklamalar, grafikler ve tablolar ile anlatım genişletilmiştir.

Aşağıdaki şekilde bankaların 2018 yılına ait likidite döngüsü bulunmaktadır.

Banka Bilançosu

Tablo 3. Banka Bilançosu Likidite Döngüsü

Yukarıdaki tabloda 2018 yılında bankalarda Döviz Tevdiat Hesaplarındaki artış sonucunda, bankaların bilanço bazında likidite tercihleri ve sonuçları açıklanacaktır.

1) USD kurunun artması sonucu hane halkı ve şirketler Döviz Tevdiatlarını arttırmış, bu sebeple bankalarda da ciddi miktarda döviz birikmiştir. Bankalar da likidite yönetimi gereği ellerinde bulunan fazla döviz kaynağını ihtiyaç duydukları Türk Lirasına dönüştürmek için swap yapmışlardır.

2) Elde edilen TL kaynak ağırlıklı olarak kullanılan krediler olmak üzere likidite ihtiyaçları doğrultusunda kullanılmıştır.

3) Akabinde döviz kurları ve faiz oranlarında artış sürmüştür. Bu artış genel ekonomik dengeyi bozmuştur.

4) Bozulan ekonomik koşullar neticesinde kredilerin bir kısmının geri ödemesi ya gecikmiş ya da mümkün olmamıştır. Takibe giden kredi oranında artış gözlenmiştir.

5) Takipteki kredilerin artışı, bu kredilere ayrılan karşılıkların da artışı demektir ve bu da doğrudan banka net karının azalışına sebep olmaktadır.

6) Banka net karının azalışı ya da karın kalitesinin bozulması bankanın uymak zorunda olduğu bazı yasal rasyoları da olumsuz etkilemektedir. Tüm bu etkiler neticesinde Öz kaynak karlılığı, aktif karlılığı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, Likidite Karşılama Oranı gibi yasal zorunluluğu olan rasyolar gerilemiştir.

Çalışmanın devamında döviz kurunun bazı ana bilanço kalemlerine etkisi analiz edilecektir. Ayrıca yukarıdaki döngü şablon alınarak, kur etkisinin etki ettiği bazı rasyolar da grafiklerle gösterilecektir.

Kur etkisi hesaplama yöntemi;

Kur Farkı Formülü:

$$\text{YP Bakiye} \times (\text{Kur}_t - \text{Kur}_{t-1})$$

Analiz, basit bir formül olan kur farkı hesaplama formülüne dayanmaktadır. İki dönem arasındaki kur farkını, YP bakiye ile çarpıldığında kur farkı elde edilir.

Örnek verilecek olursa; Miktar 20.000 USD'den 25.000 USD'ye çıkmış, döviz kuru da 1.75'ten 1.80'e çıkmış olsun. Bu durumda aradaki kur etkisini hesaplama süreci aşağıdaki gibidir;

$$20.000 \times 1.75 = 35.000$$

$$25.000 \times 1.80 = 45.000$$

$$45.000 - 35.000 = 10.000 \text{ TL}$$

Toplam değişim (gerçek miktar artışı + kur etkisi) 10.000 TL'dir. Toplam değişim miktarının içindeki kur etkisi;

$25.000 \times (1.80 - 1.75) = 1.250$ TL'dir.

Yorumlayacak olursak; 10.000 TL'lik toplam değişimin, 1.250 TL'lik kısmı olumlu kur etkisinden kaynaklanırken, $(10.000 - 1.250 = 8.750)$ 8.750 TL'lik kısmı ise gerçek değer değişimi diye adlandırdığımız miktar değişiminden kaynaklanmıştır.

Yukarıdaki örnekte olduğu gibi, banka verileri bazında yapılan analizlerde gerçek değer değişimi; miktar artışını nitelerken, kur etkisi dediğimiz kısım da kur değişiminden kaynaklanan artış ya da azalışları ifade edecektir.

Bu bilgiler ışığında, öncelikle kamusal sermayeli bankanın bilançosu incelenecektir.

Aşağıda kamusal sermayeli bankanın 2011 - 2018 yılları arasında Krediler kalemindeki çeyreklik gelişimi görülmektedir.

USD Kuru sütununda; çeyrek sonları itibariyle TCMB USD kuru verileri bulunmaktadır.

Kur Değişimi (%) sütunundaki veriler; bir önceki çeyreğe göre USD kurunda gerçekleşen yüzdellik değişimi gösterir.

Kur etkisi sütunundaki veriler; yukarıda bahsi geçen formülle hesaplanmış olup, toplam değişimin ne kadarının kur etkisinden kaynaklandığını göstermektedir.

Gerçek değer değişimi sütunu; değişimin ne kadarlık kısmının miktar artışına bağlı olduğunu göstermektedir.

Toplam değişim sütunu; çeyrekler arası miktar farkını göstermektedir.

Toplam tutar sütunu; bilançodaki kredilerin Türk Lirası ve Yabancı Para miktarlarının toplamını ifade etmektedir.

YP Krediler/Toplam Krediler sütunu; toplam krediler içindeki YP kredi payını yüzdellik olarak göstermektedir.

Kur etkisinin değişime oranı sütunu ise; toplam tutar içindeki kur etkisinin yüzdelerik payını nitelemektedir.

Kamusal Sermayeli Banka krediler kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Krediler	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Krediler/Toplam Krediler (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,575	4,1%	230	2.073	2.303	59.746	9,9%	0,4%
2011-II	1,594	1,2%	81	8.570	8.650	68.397	9,7%	0,1%
2011-III	1,787	12,1%	781	1.000	1.781	70.177	10,3%	1,1%
2011-IV	1,859	4,0%	276	977	1.253	71.430	9,9%	0,4%
2012-I	1,779	-4,3%	-309	-1.475	-1.784	69.646	9,9%	-0,4%
2012-II	1,816	2,1%	140	-280	-140	69.506	10,0%	0,2%
2012-III	1,796	-1,1%	-76	-1.039	-1.116	68.390	9,8%	-0,1%
2012-IV	1,779	-0,9%	-69	3.105	3.036	71.426	10,4%	-0,1%
2013-I	1,807	1,6%	153	6.173	6.326	77.752	12,6%	0,2%
2013-II	1,895	4,8%	654	12.255	12.910	90.662	15,7%	0,7%
2013-III	2,017	6,5%	1.030	9.299	10.330	100.991	16,8%	1,0%
2013-IV	2,058	2,0%	408	9.649	10.057	111.048	18,6%	0,4%
2014-I	2,218	7,8%	1.562	5.935	7.497	118.545	18,3%	1,3%
2014-II	2,116	-4,6%	-1.106	6.914	5.808	124.353	18,4%	-0,9%
2014-III	2,204	4,2%	1.192	7.356	8.548	132.901	22,5%	0,9%
2014-IV	2,288	3,8%	1.159	7.854	9.014	141.915	22,2%	0,8%
2015-I	2,584	12,9%	4.047	12.391	16.438	158.353	22,3%	2,6%
2015-II	2,701	4,5%	1.679	8.283	9.962	168.315	23,0%	1,0%
2015-III	3,003	11,2%	4.608	8.457	13.066	181.381	25,3%	2,5%
2015-IV	2,917	-2,8%	-1.342	6.774	5.432	186.813	24,5%	-0,7%
2016-I	2,892	-0,9%	-405	6.752	6.346	193.159	23,8%	-0,2%
2016-II	2,917	0,9%	427	7.857	8.284	201.443	24,5%	0,2%
2016-III	2,960	1,5%	784	7.739	8.523	209.966	25,6%	0,4%
2016-IV	3,489	17,9%	9.650	13.028	22.678	232.644	27,4%	4,1%
2017-I	3,666	5,1%	3.145	16.112	19.257	251.901	25,9%	1,2%
2017-II	3,519	-4,0%	-2.748	21.702	18.954	270.855	24,3%	-1,0%
2017-III	3,468	-1,4%	-1.026	10.426	9.400	280.255	24,9%	-0,4%
2017-IV	3,848	10,9%	7.538	10.465	18.003	298.258	25,6%	2,5%
2018-I	3,881	0,9%	702	14.307	15.009	313.267	26,2%	0,2%
2018-II	4,628	19,3%	16.404	17.949	34.353	347.620	29,2%	4,7%
2018-III	6,367	37,6%	36.886	446	37.331	384.952	35,1%	9,6%
2018-IV	5,306	-16,7%	-23.812	9.807	-14.005	370.946	32,1%	-6,4%

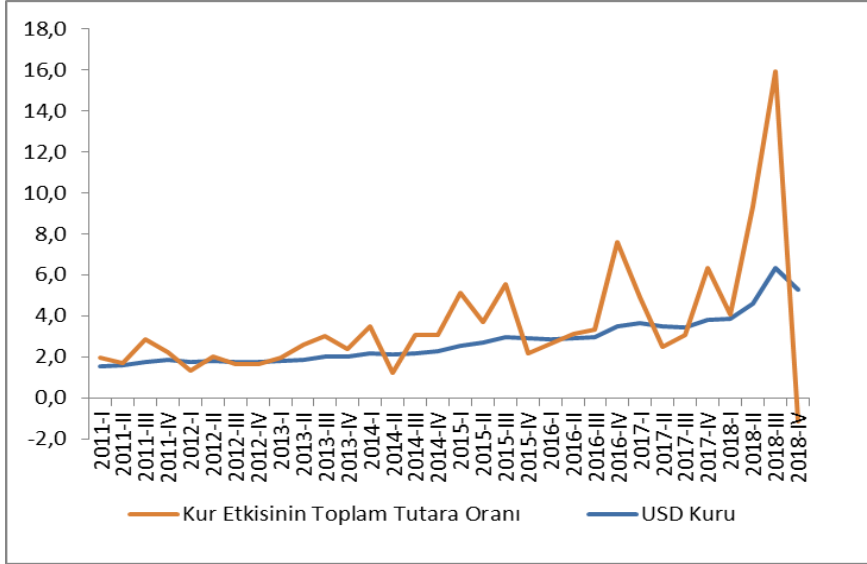
Tablo 4. Kamusal Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

YP kredilerin toplam krediler içindeki yüzdelerik payına bakıldığında yıllar içinde artışını sürdürdüğü görölmektedir. Dolar kurunun yüzdelerik olarak en yüksek

değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam krediler içindeki YP kredi payı da %35,1 ile tepe noktasını görmüştür.

Yorumlanacak olursa, örneğin 2018 yılı ikinci çeyrek sonunda; 34.353 TL'lik toplam değişimin, 16.404 TL'lik kısmı kur etkisinden kaynaklanırken, miktar artışından kaynaklanan gerçek değer değişimi 17.949 TL olmuştur. Aynı dönemde krediler kalemi TL ve YP toplamı 347.620 TL'dir. 16.404 TL'lik kur etkisini, toplam değişime oranlandığında ise % 4,7'lik pozitif bir kur etkisi elde edilmektedir. Yani USD kurunun 3,881'den 4,628 seviyesine yükselmesiyle birlikte, toplam krediler kalemindeki pozitif kur etkisi % 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu iki etkeni aşağıdaki grafikte daha net şekilde görülmektedir.

Şekil 2. Kamusal Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Grafikte de görüldüğü üzere; seçilen dönemler itibariyle, miktarsal değişimler sebebiyle kur etkisinin toplam tutara oranı zaman zaman artış/azalış göstermiş, USD kuru ise istikrarlı yükselişini sürdürmüştür. Ancak döviz artışının zirve yaptığı 2018 yılında kur etkisi de en yüksek değerine ulaşmıştır. Son çeyrekte kurdaki azalış kısıtlı da olsa baz etkisi nedeniyle kur etkisi yüksek oranda negatife dönmüştür.

Yine tablo incenlediğinde Kredi kalemine en büyük kur etkisi olan zaman diliminin 2018 3. Çeyrek olduğu görülmektedir. Bunun sebebi aynı zaman diliminde Amerikan Dolar Kurunun ülkemizde tarihi zirve yapmış olmasıdır.

Kamusal Sermayeli Banka mevduat kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Mevduat	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Mevduat/Toplam Mevduat (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,575	4,1%	842	382	1.225	127.021	17,0%	0,7%
2011-II	1,594	1,2%	273	6.983	7.255	134.276	16,7%	0,2%
2011-III	1,787	12,1%	2.515	-16.550	-14.035	120.242	19,4%	2,1%
2011-IV	1,859	4,0%	929	-8.104	-7.175	113.067	21,1%	0,8%
2012-I	1,779	-4,3%	-1.011	-4.226	-5.237	107.830	21,0%	-0,9%
2012-II	1,816	2,1%	472	-1.709	-1.237	106.592	21,9%	0,4%
2012-III	1,796	-1,1%	-289	1.770	1.481	108.074	23,5%	-0,3%
2012-IV	1,779	-0,9%	-248	11.140	10.893	118.966	22,4%	-0,2%
2013-I	1,807	1,6%	448	1.053	1.501	120.468	23,9%	0,4%
2013-II	1,895	4,8%	1.455	4.141	5.597	126.064	25,0%	1,2%
2013-III	2,017	6,5%	2.161	3.569	5.730	131.794	27,0%	1,6%
2013-IV	2,058	2,0%	813	9.128	9.941	141.735	29,0%	0,6%
2014-I	2,218	7,8%	3.003	-4.926	-1.922	139.813	29,8%	2,1%
2014-II	2,116	-4,6%	-2.074	7.367	5.293	145.106	29,6%	-1,4%
2014-III	2,204	4,2%	1.837	3.898	5.734	150.840	30,5%	1,2%
2014-IV	2,288	3,8%	1.678	737	2.415	153.255	29,8%	1,1%
2015-I	2,584	12,9%	5.774	3.480	9.253	162.509	31,0%	3,6%
2015-II	2,701	4,5%	2.492	6.230	8.722	171.231	33,5%	1,5%
2015-III	3,003	11,2%	6.708	10.045	16.753	187.984	35,5%	3,6%
2015-IV	2,917	-2,8%	-1.930	416	-1.514	186.469	35,3%	-1,0%
2016-I	2,892	-0,9%	-603	5.979	5.376	191.846	35,7%	-0,3%
2016-II	2,917	0,9%	572	3.190	3.762	195.608	33,8%	0,3%
2016-III	2,960	1,5%	973	7.936	8.909	204.516	32,7%	0,5%
2016-IV	3,489	17,9%	11.089	7.413	18.502	223.019	32,8%	5,0%
2017-I	3,666	5,1%	3.871	5.194	9.065	232.084	34,5%	1,7%
2017-II	3,519	-4,0%	-3.551	12.938	9.387	241.471	35,2%	-1,5%
2017-III	3,468	-1,4%	-1.362	10.413	9.051	250.522	37,0%	-0,5%
2017-IV	3,848	10,9%	10.306	5.556	15.862	266.384	39,2%	3,9%
2018-I	3,881	0,9%	991	15.558	16.549	282.933	41,0%	0,4%
2018-II	4,628	19,3%	22.080	9.090	31.170	314.103	43,5%	7,0%
2018-III	6,367	37,6%	45.337	-14.423	30.914	345.017	48,1%	13,1%
2018-IV	5,306	-16,7%	-30.552	16.602	-13.950	331.066	46,2%	-9,2%

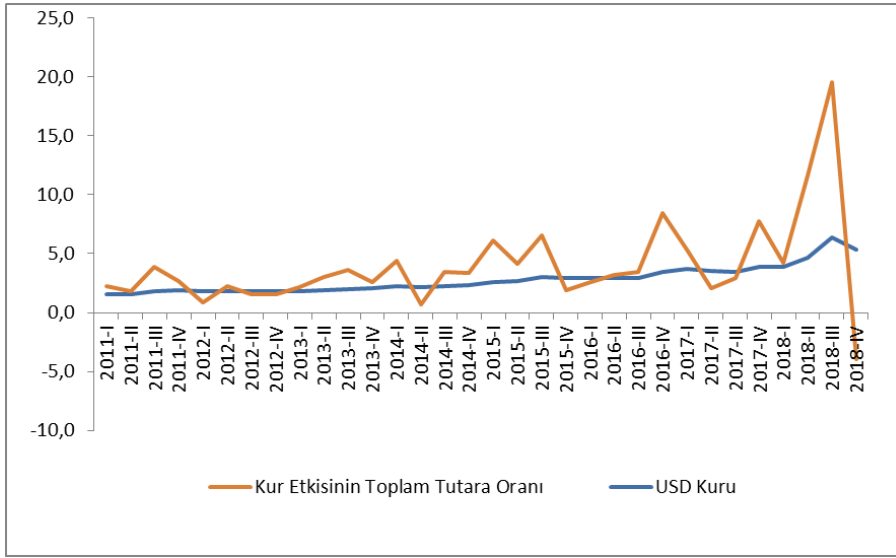
Tablo 5. Kamusal Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Kamusal sermayeli bankanın mevduat kaleminin yıllar itibariyle vaziyetine bakıldığında; gene en büyük etkinin krediler kaleminde olduğu gibi döviz kurunun en yüksek seviyeye çıktığı 2018 yılı 3. çeyrekte ortaya çıktığı görülmektedir. 4. Çeyrekte

ise düşüş yüksek gibi görünmekle birlikte aslında bunun baz etkisi olduğunu söylenebilir.

YP mevduatların toplam mevduat içindeki yüzdesel payına baktığımızda yıllar içinde artışını sürdürdüğü görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam mevduat içindeki YP mevduat payı da %48,1 ile tepe noktasını görmüştür.

Şekil 3. Kamusal Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere, bilançodaki mevduat kalemine en büyük etki, döviz kurunun en çok arttığı 2018 yılı 3. çeyrekte gerçekleşmiştir.

Kamusal Sermayeli Banka öz kaynak kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

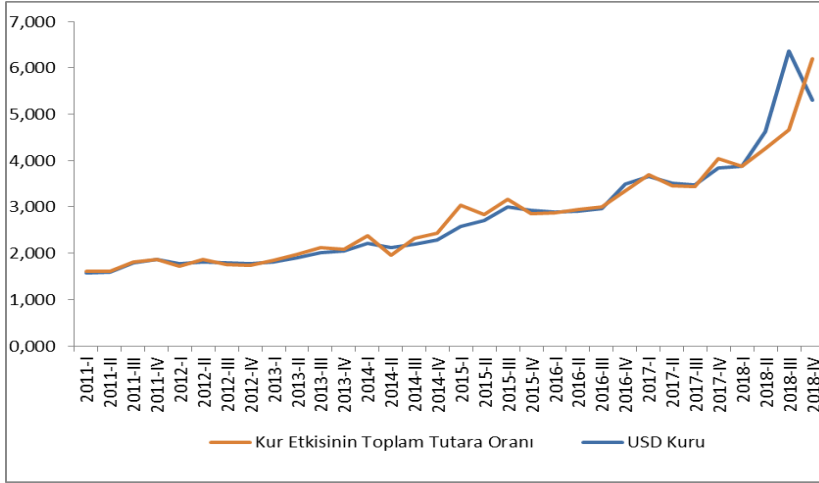
Öz Kaynak	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Özkaynak/ Toplam Özkaynak (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,575	4,1%	4	33	37	12.512	0,8%	0,0%
2011-II	1,594	1,2%	2	390	391	12.749	1,0%	0,0%
2011-III	1,787	12,1%	3	234	237	13.140	0,2%	0,0%
2011-IV	1,859	4,0%	1	-948	-947	13.177	0,3%	0,0%
2012-I	1,779	-4,3%	-9	1.358	1.349	14.114	1,4%	-0,1%
2012-II	1,816	2,1%	6	1.024	1.030	14.788	2,0%	0,0%
2012-III	1,796	-1,1%	-5	679	674	15.818	3,0%	0,0%
2012-IV	1,779	-0,9%	-7	943	937	17.167	4,1%	0,0%
2013-I	1,807	1,6%	9	173	181	17.888	3,2%	0,0%
2013-II	1,895	4,8%	15	511	526	17.659	1,9%	0,1%
2013-III	2,017	6,5%	18	-247	-229	18.185	1,6%	0,1%
2013-IV	2,058	2,0%	4	717	721	18.367	1,0%	0,0%
2014-I	2,218	7,8%	36	2.711	2.747	23.241	2,2%	0,2%
2014-II	2,116	-4,6%	-40	163	122	25.670	3,2%	-0,2%
2014-III	2,204	4,2%	30	2.399	2.430	25.793	3,0%	0,1%
2014-IV	2,288	3,8%	41	4.833	4.874	28.540	3,9%	0,1%
2015-I	2,584	12,9%	137	2.160	2.297	29.836	4,0%	0,5%
2015-II	2,701	4,5%	39	-479	-441	29.690	3,0%	0,1%
2015-III	3,003	11,2%	49	-196	-146	29.249	1,7%	0,2%
2015-IV	2,917	-2,8%	-20	1.316	1.296	31.546	2,2%	-0,1%
2016-I	2,892	-0,9%	-9	1.126	1.117	33.956	3,0%	0,0%
2016-II	2,917	0,9%	10	1.207	1.217	36.049	3,3%	0,0%
2016-III	2,960	1,5%	12	2.080	2.092	37.266	2,2%	0,0%
2016-IV	3,489	17,9%	-54	2.464	2.410	38.382	-0,9%	-0,1%
2017-I	3,666	5,1%	12	1.126	1.138	41.206	0,6%	0,0%
2017-II	3,519	-4,0%	-28	2.559	2.531	43.341	1,6%	-0,1%
2017-III	3,468	-1,4%	-12	2.147	2.135	45.872	1,8%	0,0%
2017-IV	3,848	10,9%	93	2.731	2.824	47.010	2,0%	0,2%
2018-I	3,881	0,9%	1	5.151	5.153	53.311	0,3%	0,0%
2018-II	4,628	19,3%	-195	-305	-501	52.749	-2,3%	-0,4%
2018-III	6,367	37,6%	-891	330	-562	52.249	-6,2%	-1,7%
2018-IV	5,306	-16,7%	517	5.784	6.301	57.401	-4,5%	0,9%

Tablo 6. Kamusal Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Öz kaynaklar kalemine bakıldığında, kur etkisini toplam tutara oranlanınca, en çok etkinin döviz kurunun en yüksek olduğu 2018 yılı 3. çeyreğinde olduğu görülmektedir. Öz kaynaklar kalemi diğer kalemlere göre yıllar içerisinde daha az değişim gösterir ancak yüksek kur değişimine kayıtsız kalamayarak oransal değişimi büyük olmuştur.

YP öz kaynakların toplam öz kaynak içindeki yüzdesel payına baktığımızda yıllar dalgalı seyrettiği görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam öz kaynak içindeki YP öz kaynak payı da -%6,2 ile en düşük noktasını görmüştür.

Şekil 4. Kamusal Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Verileri grafiğe döküp bakıldığında da kur artışına paralel öz kaynak değişimi görülebilir.

Özel Sermayeli Banka krediler kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Krediler	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Krediler/Toplam Krediler (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	873	4.447	5.320	58.216	38,4%	1,5%
2011-II	1,6	1,2%	300	5.907	6.208	64.423	38,4%	0,5%
2011-III	1,8	12,1%	2.968	1.083	4.051	68.474	40,2%	4,3%
2011-IV	1,9	4,0%	1.102	729	1.832	70.306	40,3%	1,6%
2012-I	1,8	-4,3%	-1.231	4.883	3.652	73.958	37,2%	-1,7%
2012-II	1,8	2,1%	606	5.209	5.815	79.773	37,5%	0,8%
2012-III	1,8	-1,1%	-330	5.948	5.618	85.391	34,0%	-0,4%
2012-IV	1,8	-0,9%	-268	2.534	2.266	87.656	32,9%	-0,3%
2013-I	1,8	1,6%	448	3.429	3.877	91.533	31,5%	0,5%
2013-II	1,9	4,8%	1.436	5.734	7.171	98.704	31,6%	1,5%
2013-III	2,0	6,5%	2.016	5.488	7.504	106.207	31,2%	1,9%
2013-IV	2,1	2,0%	690	3.778	4.468	110.676	31,5%	0,6%
2014-I	2,2	7,8%	2.461	-2.365	96	110.772	30,8%	2,2%
2014-II	2,1	-4,6%	-1.720	8.998	7.278	118.050	30,2%	-1,5%
2014-III	2,2	4,2%	1.508	4.255	5.763	123.813	30,6%	1,2%
2014-IV	2,3	3,8%	1.462	703	2.165	125.978	31,6%	1,2%
2015-I	2,6	12,9%	4.942	-917	4.025	130.003	33,2%	3,8%
2015-II	2,7	4,5%	1.946	2.217	4.163	134.166	33,4%	1,5%
2015-III	3,0	11,2%	4.969	1.916	6.885	141.051	35,1%	3,5%
2015-IV	2,9	-2,8%	-1.432	2.144	712	141.763	34,5%	-1,0%
2016-I	2,9	-0,9%	-423	1.307	884	142.647	33,7%	-0,3%
2016-II	2,9	0,9%	412	4.892	5.304	147.951	32,2%	0,3%
2016-III	3,0	1,5%	732	5.292	6.024	153.975	32,6%	0,5%
2016-IV	3,5	17,9%	8.286	-433	7.853	161.828	33,8%	5,1%
2017-I	3,7	5,1%	2.711	6.725	9.435	171.263	32,8%	1,6%
2017-II	3,5	-4,0%	-2.244	3.375	1.131	172.394	31,2%	-1,3%
2017-III	3,5	-1,4%	-785	6.340	5.555	177.949	30,0%	-0,4%
2017-IV	3,8	10,9%	5.750	6.810	12.560	190.509	30,6%	3,0%
2018-I	3,9	0,9%	535	5.714	6.249	196.758	31,8%	0,3%
2018-II	4,6	19,3%	10.716	-11.298	-582	196.176	33,8%	5,5%
2018-III	6,4	37,6%	20.937	-13.833	7.103	203.280	37,7%	10,3%
2018-IV	5,3	-16,7%	-13.384	-4.771	-18.155	185.125	36,2%	-7,2%

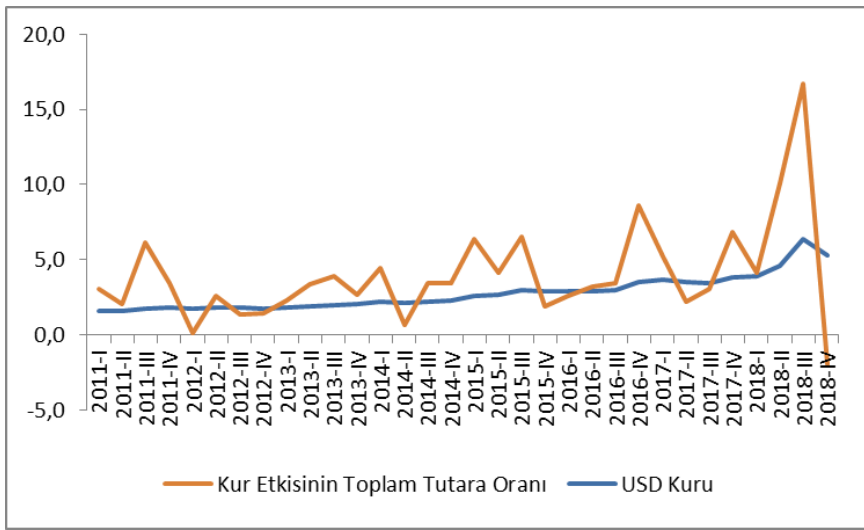
Tablo7. Özel Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Özel sermayeli bankanın bilançosu incelendiğinde, krediler kaleminin 2011-2018 yılları arasındaki değişimini ve kur değişiminin krediler kalemine etkisini yukarıdaki tabloda görülmektedir. Kur etkisine yüzdesel olarak baktığımızda, kamusal sermayeli banka örneğinde olduğu gibi en yüksek etkinin 2018 yılı 3. çeyrekte gerçekleştiği görülmektedir. Toplam kredi tutarının %10,3'ü kadar pozitif kur etkisi olmuştur. Aynı dönem kur etkisi, kamusal sermayeli bankada %9,6 oranında

gerçekleşmiştir. Gene aynı çeyrekte miktarsal değişim yani gerçek değer değişimi 13.833 TL azalış yönündeyken, 20.937 TL'lik destekleyici pozitif kur etkisiyle, toplam değişim 7.103 TL artış yönlü gerçekleşmiştir.

YP kredilerin toplam krediler içindeki yüzdesel payına bakıldığında 2011 yılından 2014 yılı sonuna kadar kademeli bir düşüş, sonrasında ise yataya yakın seyrettiği görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam krediler içindeki YP kredi payı da %37,7 ile 2011 yılı sonundan beri ulaştığı en yüksek seviye olmuştur.

Şekil 5. Özel Sermayeli Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Yukarıdaki grafikte; USD kuru değişimi ve kurun krediler kalemine etkisi görülmektedir. Kur etkisinin oransal değişimi, yıllar içinde miktarsal değişime bağlı olarak artış/azalış kaydetse de USD kurunun seyri daha stabil denebilir. Ancak kur etkisi ve kur değişimi birbirine büyük oranda paralel hareket etmekle birlikte gene en yüksek etkiyi kur artışının en fazla olduğu 2018 yılı 3. çeyrekte görülmektedir.

Özel Sermayeli Banka mevduat kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

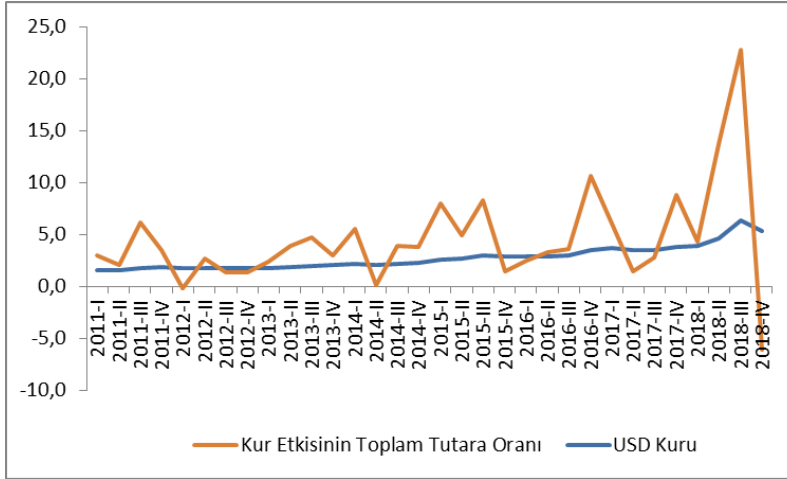
Mevduat	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Mevduat/Toplam Mevduat (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	924	-2.392	-1.469	65.698	36,0%	1,4%
2011-II	1,6	1,2%	344	3.922	4.266	69.964	40,6%	0,5%
2011-III	1,8	12,1%	3.210	-257	2.953	72.917	40,9%	4,4%
2011-IV	1,9	4,0%	1.291	2.606	3.897	76.814	43,2%	1,7%
2012-I	1,8	-4,3%	-1.528	4.676	3.148	79.962	42,7%	-1,9%
2012-II	1,8	2,1%	750	1.965	2.715	82.677	44,8%	0,9%
2012-III	1,8	-1,1%	-407	3.396	2.989	85.666	41,7%	-0,5%
2012-IV	1,8	-0,9%	-324	763	438	86.105	40,5%	-0,4%
2013-I	1,8	1,6%	543	652	1.195	87.300	40,0%	0,6%
2013-II	1,9	4,8%	1.819	2.435	4.254	91.554	43,1%	2,0%
2013-III	2,0	6,5%	2.840	9.088	11.928	103.482	45,1%	2,7%
2013-IV	2,1	2,0%	963	832	1.795	105.277	46,3%	0,9%
2014-I	2,2	7,8%	3.446	-5.827	-2.381	102.896	46,4%	3,3%
2014-II	2,1	-4,6%	-2.122	7.146	5.024	107.920	40,8%	-2,0%
2014-III	2,2	4,2%	1.962	3.229	5.191	113.112	43,5%	1,7%
2014-IV	2,3	3,8%	1.756	-1.494	262	113.373	42,1%	1,5%
2015-I	2,6	12,9%	6.412	-483	5.929	119.302	46,9%	5,4%
2015-II	2,7	4,5%	2.807	3.631	6.439	125.741	51,4%	2,2%
2015-III	3,0	11,2%	7.487	7.735	15.222	140.963	52,9%	5,3%
2015-IV	2,9	-2,8%	-2.058	38	-2.020	138.942	50,6%	-1,5%
2016-I	2,9	-0,9%	-615	2.148	1.533	140.476	49,6%	-0,4%
2016-II	2,9	0,9%	564	-227	336	140.812	46,2%	0,4%
2016-III	3,0	1,5%	946	9.548	10.494	151.306	42,9%	0,6%
2016-IV	3,5	17,9%	11.296	-3.724	7.572	158.878	46,9%	7,1%
2017-I	3,7	5,1%	3.885	2.837	6.721	165.600	48,6%	2,3%
2017-II	3,5	-4,0%	-3.551	11.172	7.621	173.220	49,1%	-2,0%
2017-III	3,5	-1,4%	-1.176	163	-1.013	172.208	46,5%	-0,7%
2017-IV	3,8	10,9%	9.089	3.608	12.697	184.904	49,8%	4,9%
2018-I	3,9	0,9%	858	7.801	8.659	193.563	51,8%	0,4%
2018-II	4,6	19,3%	18.077	-13.193	4.883	198.446	56,4%	9,1%
2018-III	6,4	37,6%	36.340	-13.442	22.898	221.344	60,1%	16,4%
2018-IV	5,3	-16,7%	-21.376	-11.577	-32.953	188.391	56,8%	-11,3%

Tablo 8. Özel Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Özel sermayeli bankanın mevduatlar kalemini incelendiğinde de gene kur etkisinin diğer kalemler ve bankalarda da olduğu gibi en fazla 2018 3. çeyrekte olduğu söylenebilir. Kamusal sermayeli bankada aynı dönem kur etkisi oransal olarak %13,1 olarak gerçekleşirken, Özel sermayeli bankada aynı dönem kur etkisi %16,4 olarak gerçekleşmiştir.

YP mevduatların toplam mevduat içindeki yüzdesel payına bakıldığında yıllar içinde yataya yakın seyrettiği görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam mevduat içindeki YP mevduat payı da %60,1 ile tepe noktasını görmüştür.

Şekil 6. Özel Sermayeli Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Özel sermayeli bankanın mevduatlar kalemi üzerindeki kur etkisini ve dolar kuru değişimini karşılaştırıldığında yukarıdaki grafiği elde edilmektedir. Yine diğer kalemlerde olduğu gibi USD kuruna paralel bir değişim karşımıza çıkar.

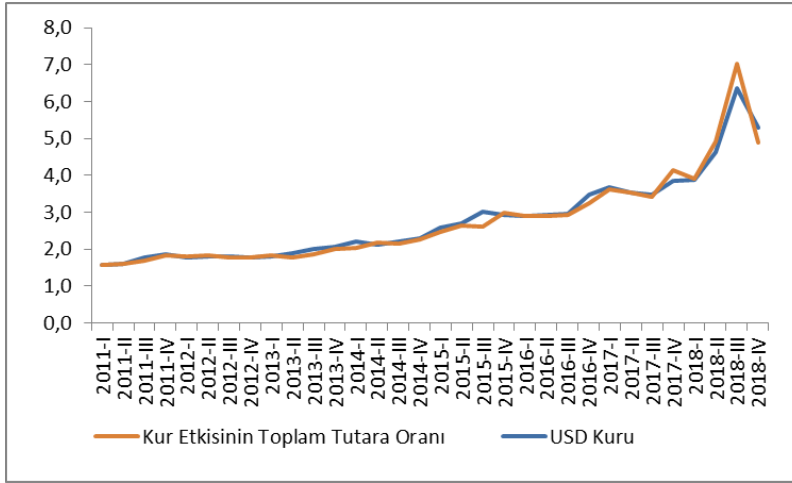
Özel Sermayeli Banka öz kaynak kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Öz Kaynak	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Özkaynak/ Toplam Özkaynak (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	-2	-783	-784	16.781	-0,2%	0,0%
2011-II	1,6	1,2%	-1	478	477	17.258	-0,3%	0,0%
2011-III	1,8	12,1%	-15	112	97	17.355	-0,8%	-0,1%
2011-IV	1,9	4,0%	-5	204	199	17.554	-0,7%	0,0%
2012-I	1,8	-4,3%	2	648	650	18.204	-0,2%	0,0%
2012-II	1,8	2,1%	0	668	668	18.872	0,1%	0,0%
2012-III	1,8	-1,1%	-2	1.258	1.256	20.128	1,0%	0,0%
2012-IV	1,8	-0,9%	-3	1.788	1.785	21.913	1,7%	0,0%
2013-I	1,8	1,6%	2	-210	-208	21.705	0,7%	0,0%
2013-II	1,9	4,8%	-27	-1.027	-1.054	20.651	-2,8%	-0,1%
2013-III	2,0	6,5%	-33	415	382	21.033	-2,6%	-0,2%
2013-IV	2,1	2,0%	-14	319	306	21.339	-3,2%	-0,1%
2014-I	2,2	7,8%	-41	411	369	21.708	-2,6%	-0,2%
2014-II	2,1	-4,6%	11	1.874	1.885	23.593	-1,0%	0,0%
2014-III	2,2	4,2%	-12	316	304	23.897	-1,3%	-0,1%
2014-IV	2,3	3,8%	-5	1.220	1.215	25.112	-0,6%	0,0%
2015-I	2,6	12,9%	-30	-124	-153	24.959	-1,0%	-0,1%
2015-II	2,7	4,5%	-15	521	506	25.464	-1,4%	-0,1%
2015-III	3,0	11,2%	-96	-230	-326	25.138	-3,8%	-0,4%
2015-IV	2,9	-2,8%	15	1.536	1.551	26.689	-1,9%	0,1%
2016-I	2,9	-0,9%	3	802	805	27.494	-1,2%	0,0%
2016-II	2,9	0,9%	-2	1.529	1.527	29.021	-0,9%	0,0%
2016-III	3,0	1,5%	-6	920	914	29.935	-1,4%	0,0%
2016-IV	3,5	17,9%	-79	798	720	30.655	-1,7%	-0,3%
2017-I	3,7	5,1%	-14	3.389	3.376	34.030	-0,8%	0,0%
2017-II	3,5	-4,0%	6	1.644	1.650	35.680	-0,4%	0,0%
2017-III	3,5	-1,4%	-15	3.307	3.292	38.972	2,6%	0,0%
2017-IV	3,8	10,9%	115	1.337	1.452	40.425	2,9%	0,3%
2018-I	3,9	0,9%	12	705	717	41.142	3,3%	0,0%
2018-II	4,6	19,3%	127	620	747	41.888	1,9%	0,3%
2018-III	6,4	37,6%	280	1.020	1.300	43.189	2,4%	0,6%
2018-IV	5,3	-16,7%	-180	800	621	43.809	2,1%	-0,4%

Tablo 9. Özel Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Yukarıda da bahsedildiği gibi Öz kaynak kalemi diğer kalemler kadar sık ve büyük değişim gösteren bir kalem değildir, yıllar itibariyle daha stabil hareket eder. Kur etkisinin toplam tutara oranına bakıldığında yine en yüksek etkiyi 2018 yılı 3. çeyreğinde görülmektedir.

Şekil 7. Özel Sermayeli Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (12/06/19)

Özel sermayeli bankanın öz kaynak verilerini grafik üzerinde incelendiğinde dolar kuru ile neredeyse birebir korelasyon sağladığını ve birbirine çok yakın hareket ettiği söylenebilir.

Katılım Bankası krediler kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

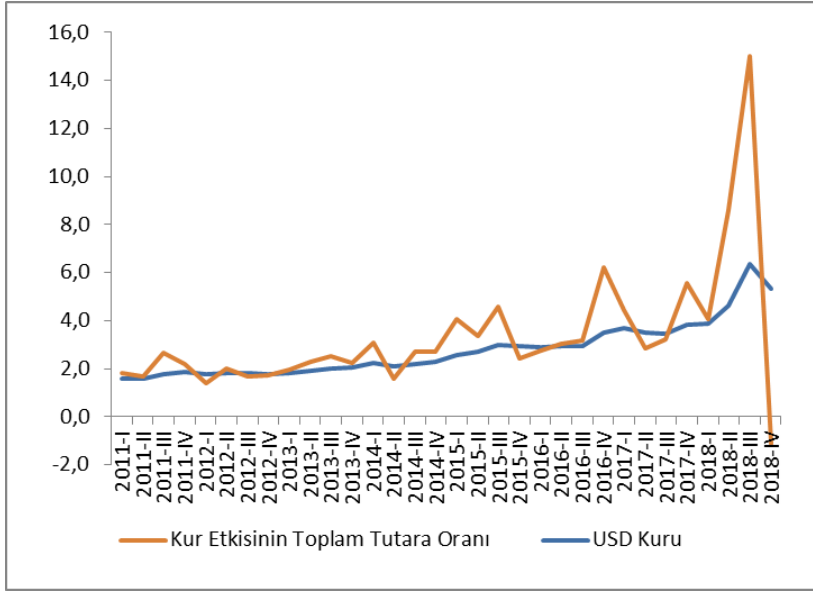
Krediler	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Krediler/Toplam Krediler (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	18	768	786	7.758	6,0%	0,2%
2011-II	1,6	1,2%	6	569	575	8.332	5,9%	0,1%
2011-III	1,8	12,1%	80	908	988	9.320	8,0%	0,9%
2011-IV	1,9	4,0%	35	903	939	10.259	8,8%	0,3%
2012-I	1,8	-4,3%	-42	2	-39	10.219	9,1%	-0,4%
2012-II	1,8	2,1%	20	474	493	10.713	9,1%	0,2%
2012-III	1,8	-1,1%	-12	580	568	11.281	9,2%	-0,1%
2012-IV	1,8	-0,9%	-9	426	417	11.698	8,5%	-0,1%
2013-I	1,8	1,6%	17	621	638	12.336	8,7%	0,1%
2013-II	1,9	4,8%	55	1.393	1.448	13.784	8,6%	0,4%
2013-III	2,0	6,5%	75	929	1.003	14.787	8,3%	0,5%
2013-IV	2,1	2,0%	28	1.417	1.446	16.233	8,8%	0,2%
2014-I	2,2	7,8%	146	788	934	17.167	11,8%	0,8%
2014-II	2,1	-4,6%	-95	1.255	1.160	18.326	10,7%	-0,5%
2014-III	2,2	4,2%	107	2.098	2.205	20.531	13,1%	0,5%
2014-IV	2,3	3,8%	84	-40	44	20.575	11,2%	0,4%
2015-I	2,6	12,9%	338	1.825	2.162	22.738	13,0%	1,5%
2015-II	2,7	4,5%	162	1.710	1.871	24.609	15,1%	0,7%
2015-III	3,0	11,2%	403	676	1.080	25.689	15,6%	1,6%
2015-IV	2,9	-2,8%	-126	288	162	25.851	16,6%	-0,5%
2016-I	2,9	-0,9%	-38	900	862	26.713	16,3%	-0,1%
2016-II	2,9	0,9%	36	751	787	27.500	15,3%	0,1%
2016-III	3,0	1,5%	60	161	221	27.721	14,9%	0,2%
2016-IV	3,5	17,9%	780	-89	691	28.412	18,1%	2,7%
2017-I	3,7	5,1%	240	1.597	1.837	30.249	16,4%	0,8%
2017-II	3,5	-4,0%	-212	2.194	1.982	32.232	15,8%	-0,7%
2017-III	3,5	-1,4%	-80	2.837	2.757	34.989	15,5%	-0,2%
2017-IV	3,8	10,9%	610	442	1.052	36.041	17,1%	1,7%
2018-I	3,9	0,9%	72	6.336	6.407	42.448	19,7%	0,2%
2018-II	4,6	19,3%	1.822	1.840	3.661	46.110	24,5%	4,0%
2018-III	6,4	37,6%	4.439	827	5.267	51.376	31,6%	8,6%
2018-IV	5,3	-16,7%	-2.964	-2.547	-5.511	45.865	32,3%	-6,5%

Tablo 10. Katılım Bankası Krediler Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Katılım bankasının bilançosunu incelendiğinde krediler kaleminde, en fazla kur artışının olduğu 2018 yılı 3. çeyrek döneminde oransal kur etkisinin %8,6 olduğu görülmektedir. Bu oran kamusal sermayeli bankada %9,6, özel sermayeli bankada ise %10,3 idi. Bu durumda krediler bazında oransal olarak; kur artışından en çok etkilenen, özel sermayeli banka iken, onu takip eden kamusal sermayeli banka olmuştur. Görece en az etkilenen banka olarak da katılım bankası olmuştur.

YP kredilerin toplam krediler içindeki yüzdesel payına bakıldığında yıllar içinde artışını sürdürdüğü görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam krediler içindeki YP kredi payı da %31,6 ile tepe noktasını görmüştür.

Şekil 8. Katılım Bankası Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Diğer örneklerde olduğu gibi katılım bankasının krediler kalemine kur etkisi de dolar kurunun en yüksek olduğu dönemde artmış ve korelasyon göstermiştir.

Katılım Bankası mevduat kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Mevduat	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Mevduat/ Toplam Mevduat (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	121	467	588	7.970	39,0%	1,5%
2011-II	1,6	1,2%	42	753	795	8.765	39,8%	0,5%
2011-III	1,8	12,1%	506	603	1.108	9.873	47,6%	5,1%
2011-IV	1,9	4,0%	183	-138	45	9.918	47,4%	1,8%
2012-I	1,8	-4,3%	-208	77	-131	9.787	47,6%	-2,1%
2012-II	1,8	2,1%	109	1.024	1.134	10.921	49,3%	1,0%
2012-III	1,8	-1,1%	-64	1.038	974	11.895	47,2%	-0,5%
2012-IV	1,8	-0,9%	-56	916	860	12.755	46,9%	-0,4%
2013-I	1,8	1,6%	99	722	822	13.577	46,9%	0,7%
2013-II	1,9	4,8%	296	899	1.196	14.772	43,5%	2,0%
2013-III	2,0	6,5%	419	409	828	15.600	44,2%	2,7%
2013-IV	2,1	2,0%	152	1.278	1.430	17.031	45,2%	0,9%
2014-I	2,2	7,8%	607	886	1.493	18.524	45,4%	3,3%
2014-II	2,1	-4,6%	-443	1.556	1.113	19.637	46,7%	-2,3%
2014-III	2,2	4,2%	397	1.484	1.881	21.518	46,3%	1,8%
2014-IV	2,3	3,8%	367	259	626	22.145	45,1%	1,7%
2015-I	2,6	12,9%	1.205	394	1.599	23.743	44,3%	5,1%
2015-II	2,7	4,5%	563	1.606	2.169	25.913	50,1%	2,2%
2015-III	3,0	11,2%	1.445	1.210	2.655	28.568	50,4%	5,1%
2015-IV	2,9	-2,8%	-398	-47	-445	28.123	48,3%	-1,4%
2016-I	2,9	-0,9%	-121	-233	-354	27.769	49,3%	-0,4%
2016-II	2,9	0,9%	112	986	1.098	28.866	44,7%	0,4%
2016-III	3,0	1,5%	179	-196	-17	28.850	42,5%	0,6%
2016-IV	3,5	17,9%	2.116	937	3.052	31.902	43,8%	6,6%
2017-I	3,7	5,1%	763	1.590	2.353	34.254	46,1%	2,2%
2017-II	3,5	-4,0%	-741	2.915	2.174	36.428	48,7%	-2,0%
2017-III	3,5	-1,4%	-278	1.867	1.589	38.018	49,8%	-0,7%
2017-IV	3,8	10,9%	1.964	-124	1.840	39.857	49,9%	4,9%
2018-I	3,9	0,9%	181	2.838	3.018	42.876	49,3%	0,4%
2018-II	4,6	19,3%	4.167	1.255	5.421	48.297	53,4%	8,6%
2018-III	6,4	37,6%	8.909	-1.891	7.019	55.316	59,0%	16,1%
2018-IV	5,3	-16,7%	-6.290	4.961	-1.329	53.986	58,3%	-11,7%

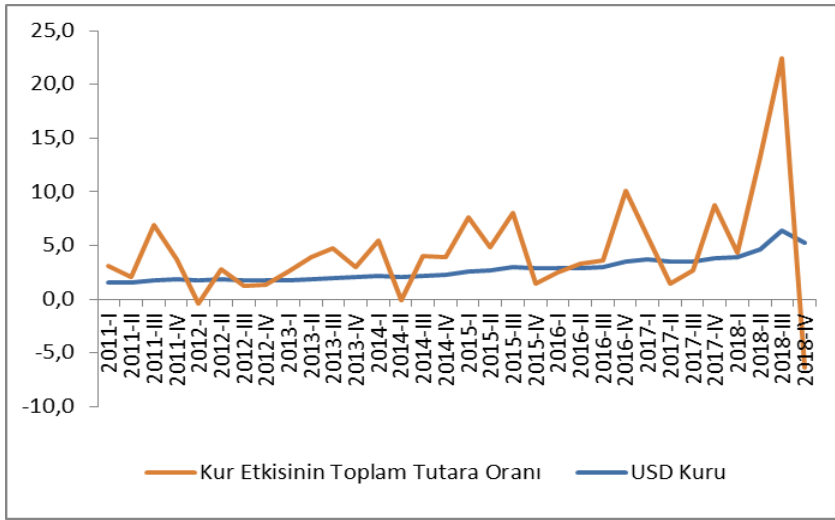
Tablo 11. Katılım Bankası Mevduat Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Katılım bankasının mevduat kalemini incelendiğinde de, aynı dönemde diğer banka ve kalemlerdeki etkiye paralel bir etki görülmektedir. 2018 yılı 3. Çeyrekte kur etkisi %16,1 oranında gerçekleşmiştir. 3 bankanın mevduat kalemlerindeki aynı dönemdeki etkiyi oransal olarak karşılaştırıldığında ise; En yüksek etki özel sermayeli

bankada görülmektedir (%16,42). Katılım bankası %16,1 oranla özel sermayeli bankayı takip ederken, kamusal sermayeli banka %13,1 oranla görece en az etkiyle karşı karşıya kalmıştır.

YP mevduatların toplam mevduat içindeki yüzdesel payına baktığımızda yıllar içinde dalgalı seyrettiği görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam mevduat içindeki YP mevduat payı da %59,0 ile tepe noktasını görmüştür.

Şekil 9. Katılım Bankası Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Yukarıda katılım bankasının mevduat kalemine kur etkisi görülmektedir. Değişimi dolar kuru ile pozitif korelasyon göstermiştir.

Katılım Bankası öz kaynak kalemi analizi aşağıdaki gibidir:

Öz Kaynak	USD Kuru	Kur Değişimi (%)	Kur Etkisi	Gerçek Değer Değişimi	Toplam Değişim	Toplam Tutar	YP Özkaynak/ Toplam Özkaynak (%)	Kur Etkisinin Toplam Tutara Oranı (%)
2011-I	1,6	4,1%	0	38	38	1.295	0,0%	0,0%
2011-II	1,6	1,2%	0	42	42	1.336	0,0%	0,0%
2011-III	1,8	12,1%	0	67	67	1.403	0,0%	0,0%
2011-IV	1,9	4,0%	0	35	35	1.438	0,0%	0,0%
2012-I	1,8	-4,3%	0	85	85	1.523	0,0%	0,0%
2012-II	1,8	2,1%	0	37	37	1.560	0,0%	0,0%
2012-III	1,8	-1,1%	0	55	55	1.616	-0,1%	0,0%
2012-IV	1,8	-0,9%	0	68	68	1.684	0,1%	0,0%
2013-I	1,8	1,6%	0	33	33	1.717	-0,1%	0,0%
2013-II	1,9	4,8%	0	443	443	2.159	-0,2%	0,0%
2013-III	2,0	6,5%	0	88	87	2.247	-0,3%	0,0%
2013-IV	2,1	2,0%	0	56	55	2.302	-0,2%	0,0%
2014-I	2,2	7,8%	0	83	83	2.385	-0,2%	0,0%
2014-II	2,1	-4,6%	0	469	469	2.854	0,0%	0,0%
2014-III	2,2	4,2%	0	94	94	2.948	0,0%	0,0%
2014-IV	2,3	3,8%	0	75	75	3.023	0,0%	0,0%
2015-I	2,6	12,9%	0	90	90	3.113	0,0%	0,0%
2015-II	2,7	4,5%	0	80	80	3.192	0,0%	0,0%
2015-III	3,0	11,2%	-1	101	101	3.293	-0,2%	0,0%
2015-IV	2,9	-2,8%	0	109	110	3.402	-0,1%	0,0%
2016-I	2,9	-0,9%	0	128	128	3.531	0,0%	0,0%
2016-II	2,9	0,9%	0	146	146	3.676	0,4%	0,0%
2016-III	3,0	1,5%	0	177	177	3.853	0,1%	0,0%
2016-IV	3,5	17,9%	-5	63	59	3.912	-0,8%	-0,1%
2017-I	3,7	5,1%	0	167	167	4.079	-0,2%	0,0%
2017-II	3,5	-4,0%	0	217	216	4.295	0,3%	0,0%
2017-III	3,5	-1,4%	0	214	214	4.509	0,4%	0,0%
2017-IV	3,8	10,9%	1	81	82	4.591	0,3%	0,0%
2018-I	3,9	0,9%	0	249	249	4.840	0,1%	0,0%
2018-II	4,6	19,3%	-9	210	201	5.041	-1,1%	-0,2%
2018-III	6,4	37,6%	-26	177	151	5.192	-1,8%	-0,5%
2018-IV	5,3	-16,7%	10	236	246	5.439	-0,9%	0,2%

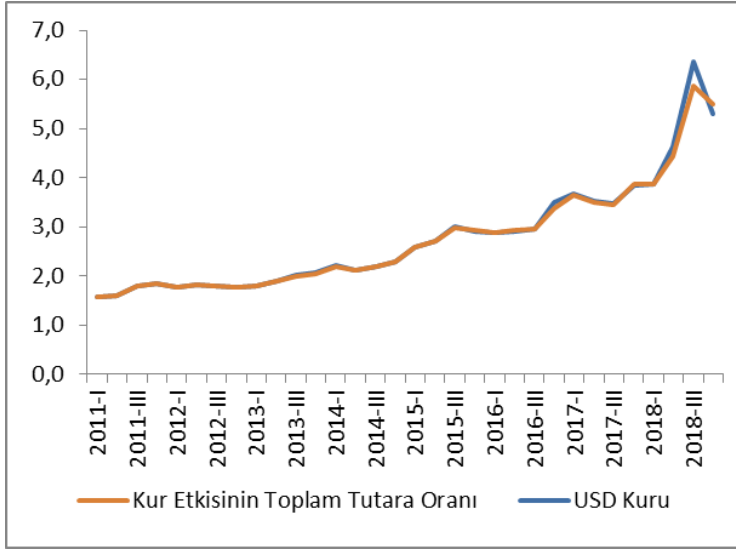
Tablo 12. Katılım Bankası Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Tablosu

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Katılım bankasının öz kaynaklar kalemini incelendiğinde; diğer banka ve kalemlerle aynı dönemde yüksek etkiye maruz kaldığı görülmektedir. 2018 yılı 3. Çeyrekte kur etkisi oranı -%0,5 olarak gerçekleşmiştir. 3 bankanın aynı kalemlerini karşılaştırıldığında; en çok etkinin kamusal sermayeli bankada -%1,7 olarak gerçekleştiği söylenebilir. Onu takip eden banka ise %0,6 oran ile özel sermayeli banka

olmuştur. Öz kaynakları kur etkisinden görece en az etkilenen ise -%0,5 oran ile katılım bankası olmuştur.

YP öz kaynakların toplam öz kaynak içindeki yüzdesel payına bakıldığında yıllar dalgalı seyrettiği görülmektedir. Dolar kurunun yüzdesel olarak en yüksek değerine ulaştığı 2018 yılı 3. Çeyrek döneminde, Toplam öz kaynak içindeki YP öz kaynak payı da -%1,8 ile en düşük noktasını görmüştür.

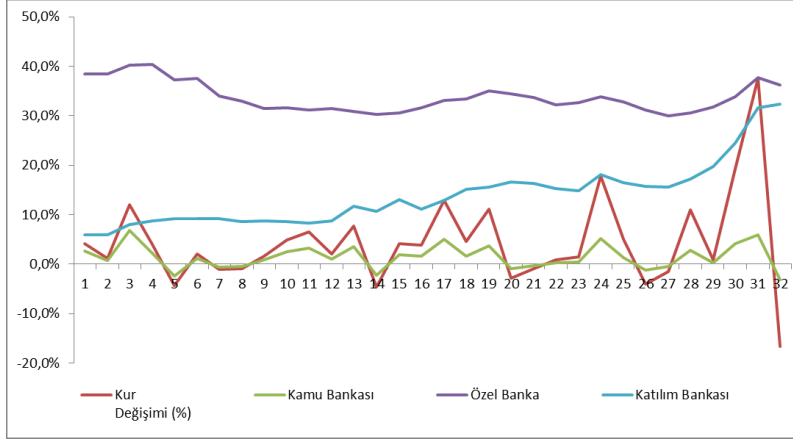

Şekil 10. Katılım Bankası Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (12/06/19)

Katılım bankasının öz kaynaklar kalemine grafik üzerinde bakıldığında kur etkisiyle neredeyse bire bir pozitif korelasyon sağladığı görülebilir.

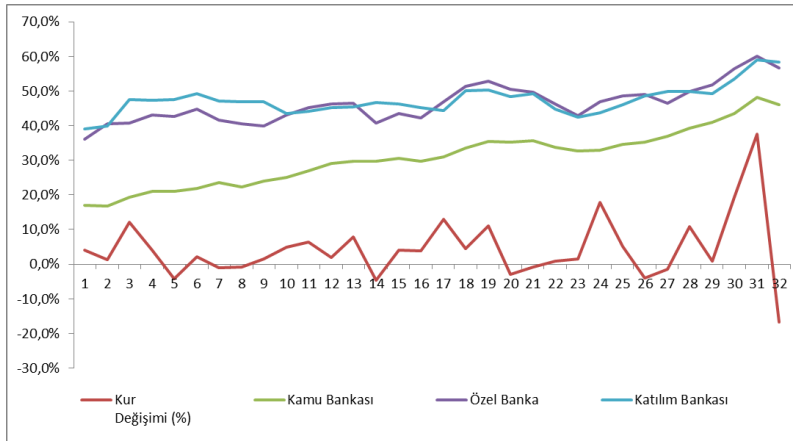
3 bankanın YP Kredi / Toplam Kredi oranları döviz kuru ile karşılaştırıldığında aşağıdaki grafik ortaya çıkmaktadır.

Şekil 11.3 Banka YP Krediler / Toplam Krediler ve Kur Değişimi (%)

Çalışmadaki 3 bankanın toplam krediler içindeki yabancı para krediler payı döviz kuru ile ilişkilendirildiğinde yukarıdaki grafik ortaya çıkmıştır. Toplam krediler içinde en yüksek YP kredi payına sahip olan banka özel sermayeli banka iken, en düşük payın kamusal sermayeli bankaya ait olduğu gözlemlenmektedir.

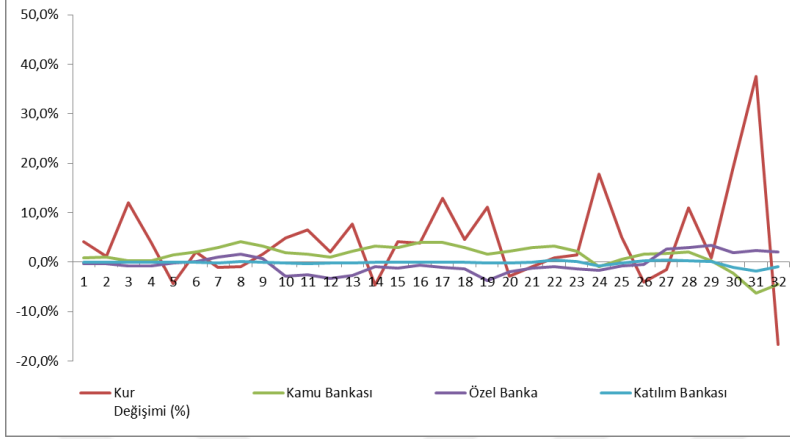
3 bankanın YP Mevduat / Toplam Mevduat oranları döviz kuru ile karşılaştırıldığında aşağıdaki grafik ortaya çıkmaktadır.

Şekil 12.3 Banka YP Mevduat / Toplam Mevduat ve Kur Değişimi (%)

Çalışmadaki 3 bankanın toplam mevduat içindeki yabancı para mevduatlar payı döviz kuru ile ilişkilendirildiğinde yukarıdaki grafik ortaya çıkmıştır. Toplam mevduat içinde en yüksek YP mevduat payına sahip olan bankalar özel sermayeli ve katılım bankası iken, en düşük payın kamusal sermayeli bankaya ait olduğu gözlemlenmektedir.

3 bankanın YP Öz Kaynak / Toplam Öz Kaynak oranlarını döviz kuru ile karşılaştırıldığında aşağıdaki grafik ortaya çıkmaktadır.

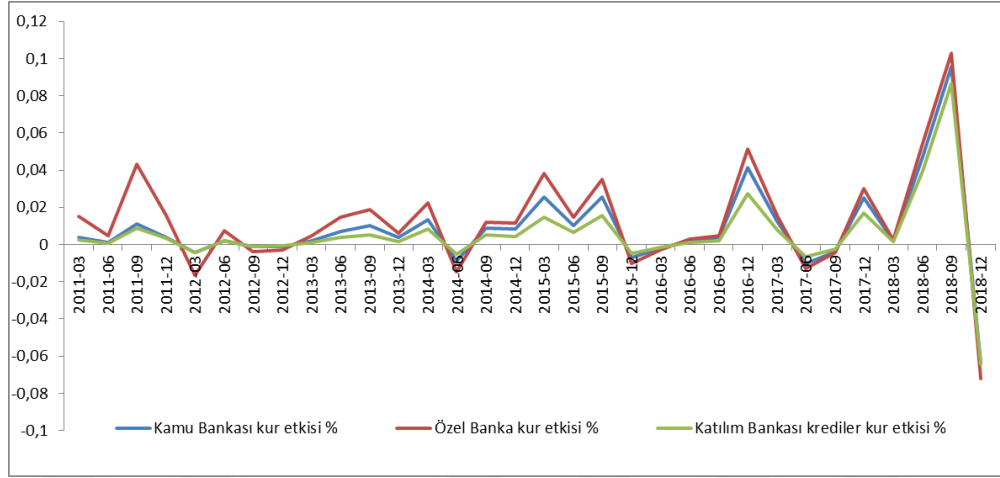

Şekil 13. 3 Banka YP Öz Kaynak / Toplam Öz Kaynak ve Kur Değişimi (%)

Çalışmadaki 3 bankanın toplam öz kaynak içindeki yabancı para öz kaynak payını döviz kuru ile ilişkilendirildiğinde yukarıdaki grafik ortaya çıkmıştır. Son yıllarda toplam öz kaynak içinde en yüksek YP öz kaynak payına sahip olan banka özel sermayeli banka olurken, en düşük payın yine kamusal sermayeli bankaya ait olduğu gözlenmiştir.

3 Bankanın kur etkilerine aynı grafik üzerinde bakılırsa, birbirlerine çok yakın olduğu ve birlikte hareket ettiği söylenebilir. Aşağıda 3 bankanın krediler, mevduatlar ve öz kaynaklar bazında grafik üzerinde karşılaştırması görülmektedir.

Yıllar itibariyle 3 bankada kredilerdeki kur etkisi aşağıdaki gibidir:

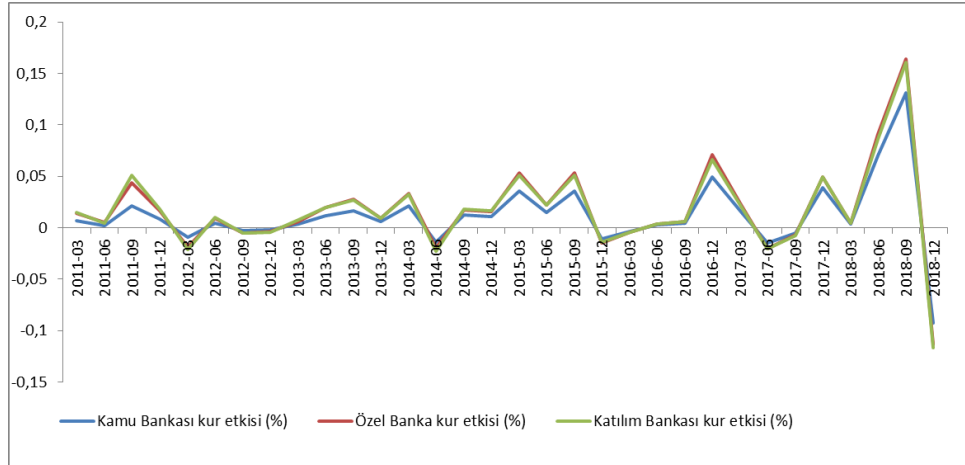

Şekil 14. Örnek 3 Banka Krediler Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr>, (15/06/2019).

3 banka türü bazında kredilerdeki kur etkisine bakıldığında, ufak sapmalar dışında, oransal olarak birbirine çok yakın etki ettiği görülebilir.

Yıllar itibariyle 3 bankada mevduatlardaki kur etkisi aşağıdaki gibidir:

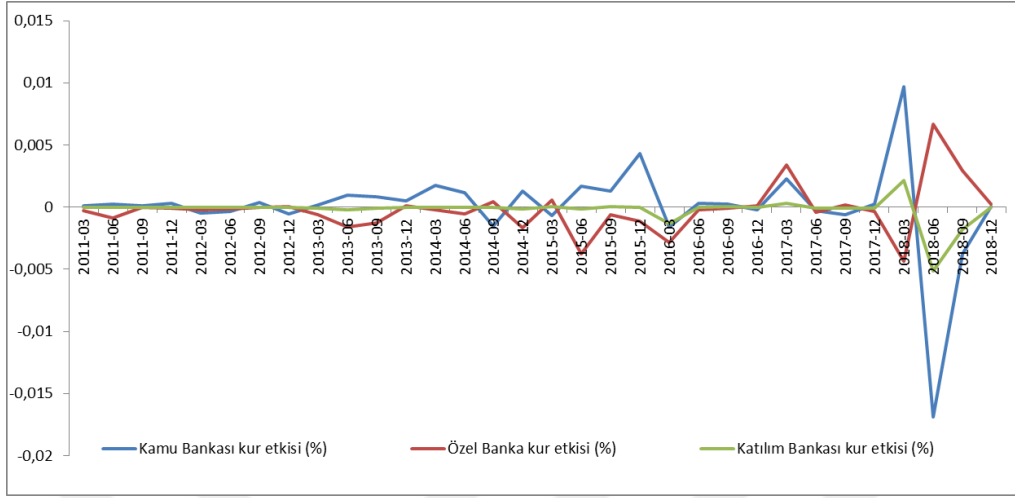

Şekil 15. Örnek 3 Banka Mevduat Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr>, (15/06/2019).

Yıllar itibariyle mevduatlardaki kur etkisine bakıldığında ise kredi kur etkisine göre, 3 bankanın daha yakın hareketler içinde olduğu gözlemlenmektedir.

Yıllar itibariyle 3 bankada öz kaynaklardaki kur etkisi aşağıdaki gibidir:

Şekil 16. Örnek 3 Banka Öz Kaynaklar Kalemi Kur Etkisi Grafiği

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği, <https://www.tbb.org.tr/tr>, (15/06/2019).

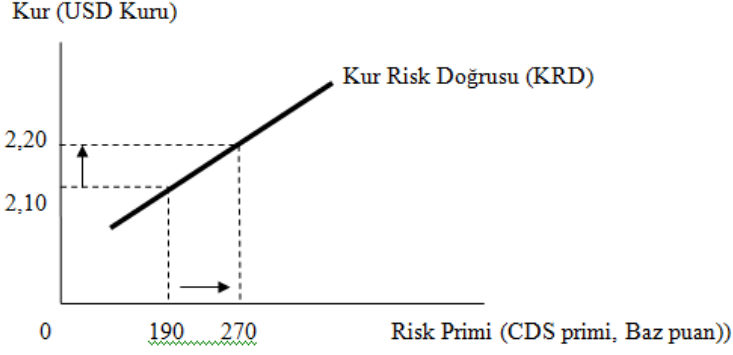
Krediler ve mevduatlar bazında kur etkisi incelendiğinde birbirine yakın giden 3 banka, öz kaynaklar bazında bakıldığında farklılıklar göstermekte. Bunun bir sebebi yıllar itibariyle ihtiyaç duyulduğunda öz sermayeye eklemeler yapılması denebilir*.

*Özel Sermayeli Banka 1,2 milyar TL sermaye artışı 2018

**Katılım Bankası 400 milyon sermaye artışı 2018

Banka bilanço kalemlerine kur etkisi incelendikten sonra döviz kurunun banka karını etkilediği süreç içerisinde hangi patikayı izlediğine bakılacaktır. Öncelikle faiz, kur ve ülke risk primi ilişkisi açıklanacaktır.

Cari açık veren ve bu açığı borçlanma ağırlıklı dış finansman ile finanse etmeye çalışan bir ekonomide riskler artarsa ülkeye döviz girişi düşecek ve dolayısıyla kurlar artacak demektir. Böyle bir ortamda döviz kuruyla risk primi arasında ortaya çıkacak ilişki aşağıdaki şekilde gibidir:

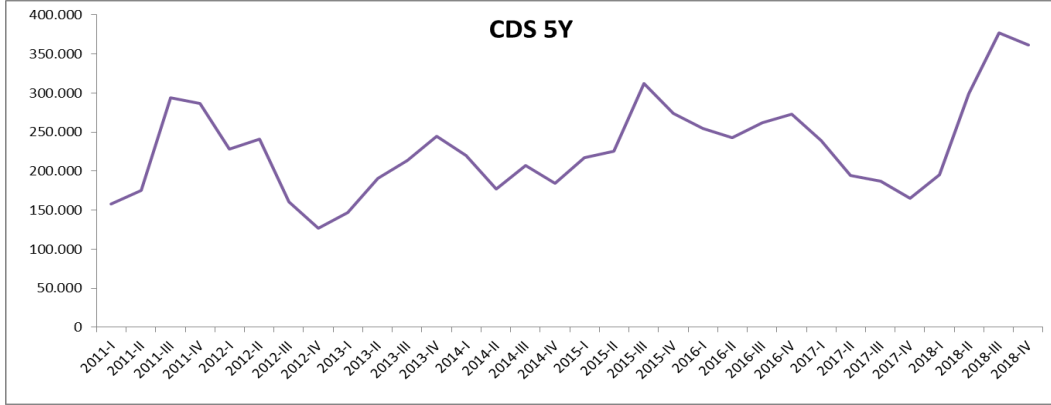

Şekil 17. Kur ile CDS ilişkisi Grafiği

Şekilden görüleceği gibi risklerin artması döviz kurunu da yukarı itmektedir. Bu durumun tersine dönebilmesinin iki yolu vardır:

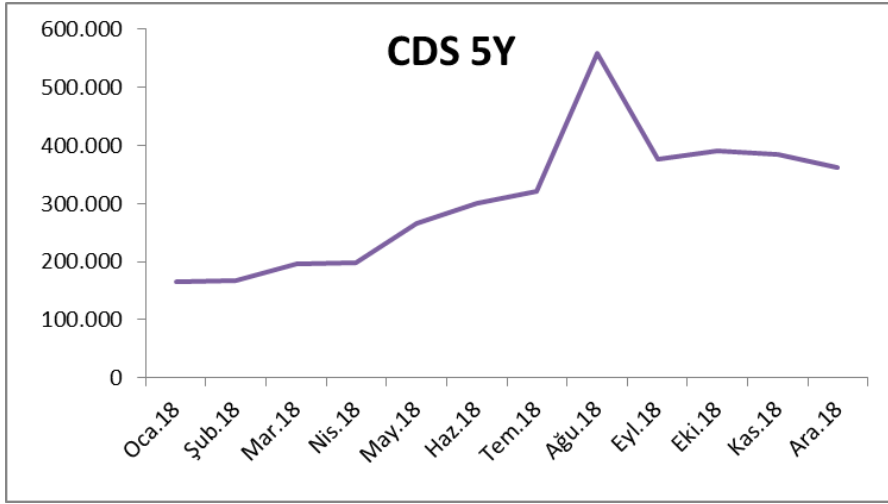
- 1) Riskleri düşürmek,
- 2) Risk artışının bedelini borç verenlere daha yüksek faiz vererek ödemek.

Aşağıda 2011-2018 yılları arasındaki ve 2018 yılı aylar itibariyle Türkiye'nin Risk Primi (CDS) grafiği görülmektedir.

Şekil 18. 2011-2018 Yılları 5 Yıllık CDS Gelişim Grafiği

Kaynak: Bloomberg, (18/11/19)

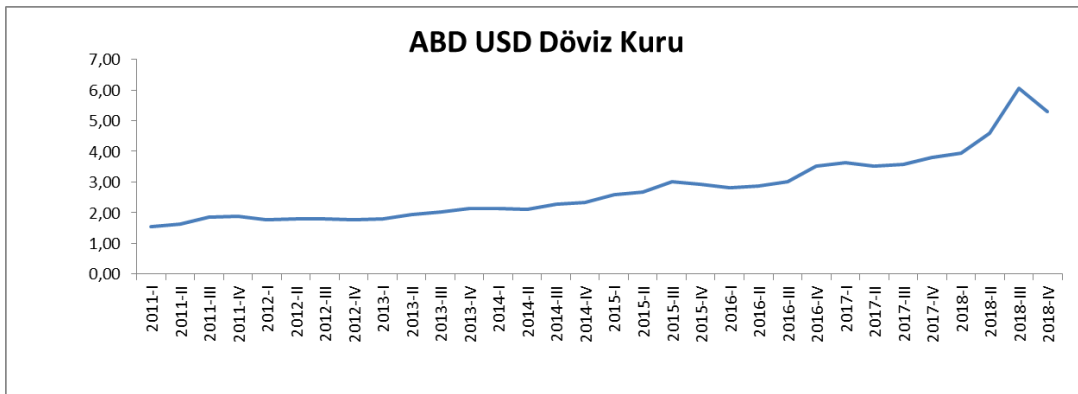

Şekil 19. 2018 Yılı 5 Yıllık CDS Gelişim Grafiği

Kaynak: Bloomberg, (18/11/19)

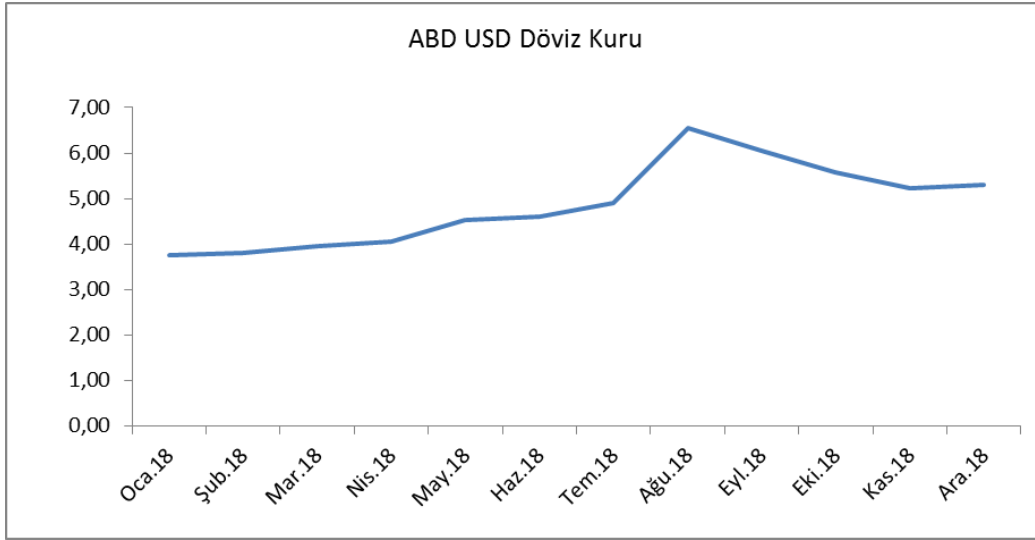
Ülke risk primi incelenen 7 sene içerisinde en yüksek değerlerine 2018 yılı içerisinde ulaşmıştır, zirvesi ise 2018 yılı Ağustos ayına tekabül etmektedir. Risk priminin artmasıyla döviz kuru da yükselişe geçmiştir.

Aşağıda 2011-2018 yılları arasındaki ABD dolarının Türk Lirası karşısındaki trendi ve 2018 yılı içerisindeki gelişim trendi görülmektedir.

Şekil 20. 2011-2018 Yılları ABD Dolar Kuru Gelişim Grafiği

Kaynak: Bloomberg, (18/11/19)

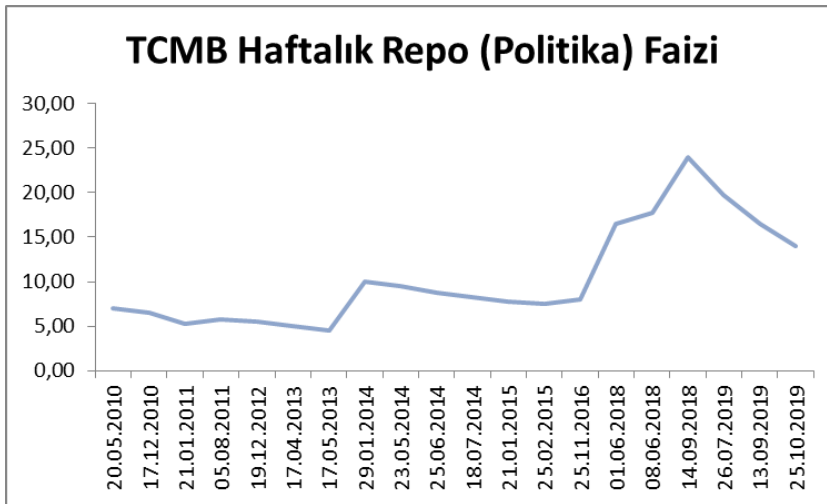

Şekil 21. 2018 Yılı ABD Dolar Kuru Gelişim Grafiği

Kaynak: Bloomberg, (18/11/19)

Türkiye Risk Priminin (CDS) arttığı dönemlerde aynı şekilde Türk Lirası karşısında ABD Dolarının da arttığı görülmektedir.

Kurun artışı karşısında zaman içerisinde TCMB'nin bankaları fonladığı 1 haftalık repo (politika) faizi de yükseliş göstermiştir.

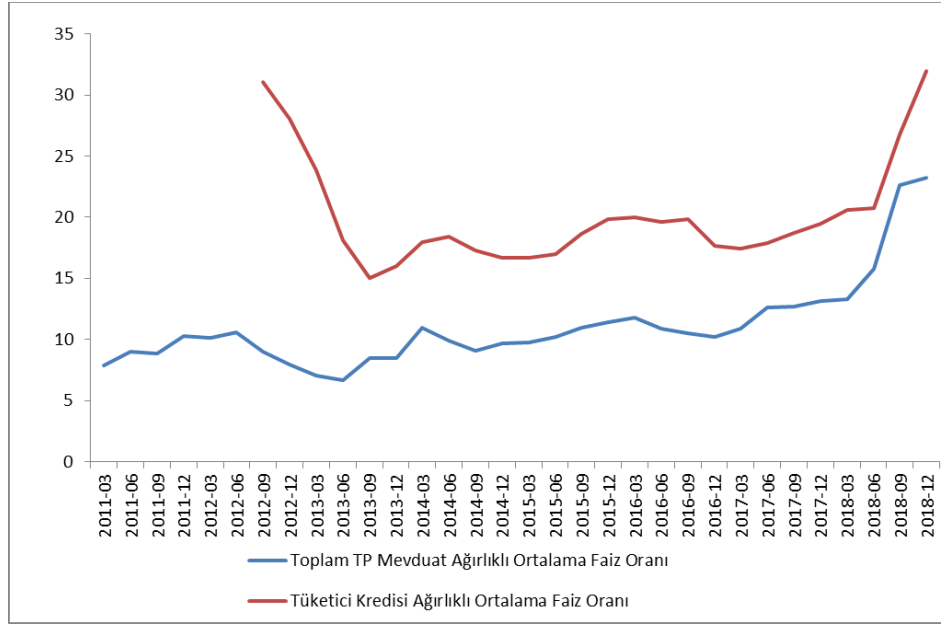

Şekil 22. TCMB Haftalık Repo (Politika) Faizi Gelişim Grafiği

Kaynak: TCMB, <https://www.tcmb.gov.tr/>, (01/11/2019).

Merkez bankasının bankaları fonladığı faiz olan haftalık repo (politika) faiz oranı artınca, dolayısıyla bankaların da maliyeti artarak, kullandığı kredi ve topladığı mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranlarında artış gerçekleşmiştir.

Aşağıda bankacılık sektörüne ait kredi ve mevduat ağırlıklı ortalama faiz oranları incelendiğinde;

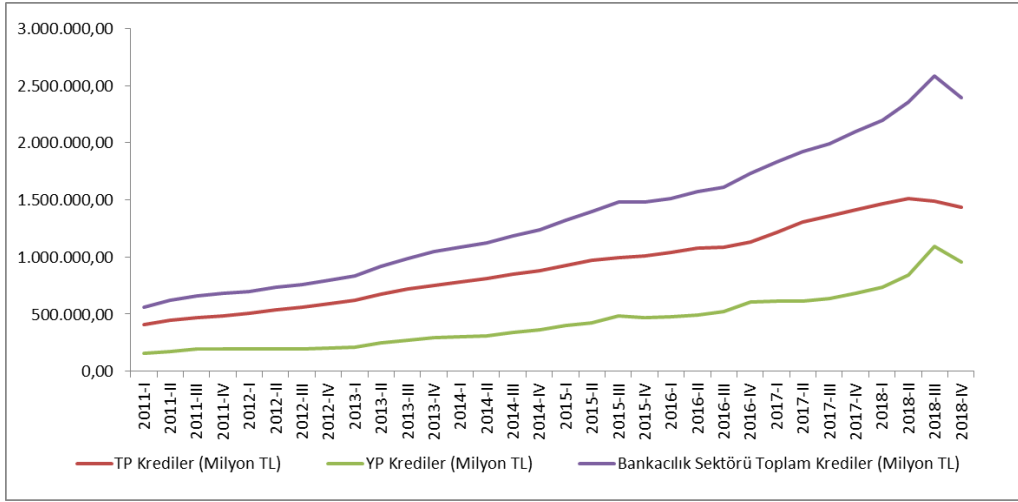

Şekil 23. Kredi ve Mevduat Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti Gelişim Grafiği

Kaynak: TCMB, <https://www.tcmb.gov.tr/>, (01/11/2019).

Tabloda da görüldüğü üzere kurların arttığı dönemde TCMB Ağırlıklı Ortalama Fonlama Maliyeti de yani piyasa faiz oranları da artış göstermiştir.

Faiz oranları bu seyrinde devam ederken, sektördeki kredi ve mevduat gelişimi aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

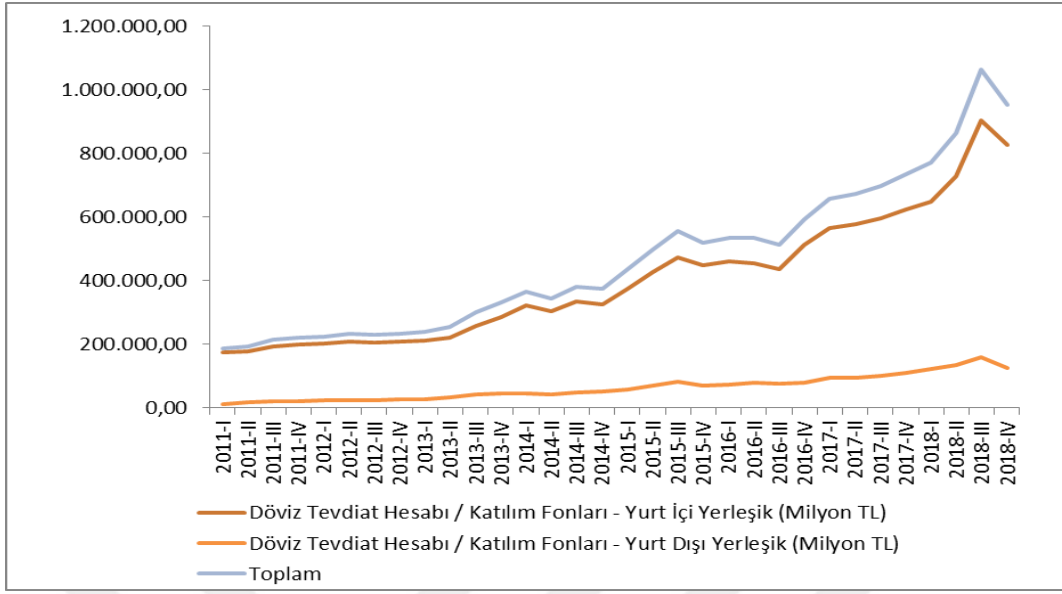

Şekil 24. Bankacılık Sektörü Kredi Gelişim Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

İncelenen tarih boyunca krediler yükselişini sürdürmüştür. Ancak Yabancı Para krediler 2018 yılında önceki yıllara göre görece daha büyük atılım göstermiş, bu etki de toplam kredilerin aynı şekilde artmasına neden olmuştur.

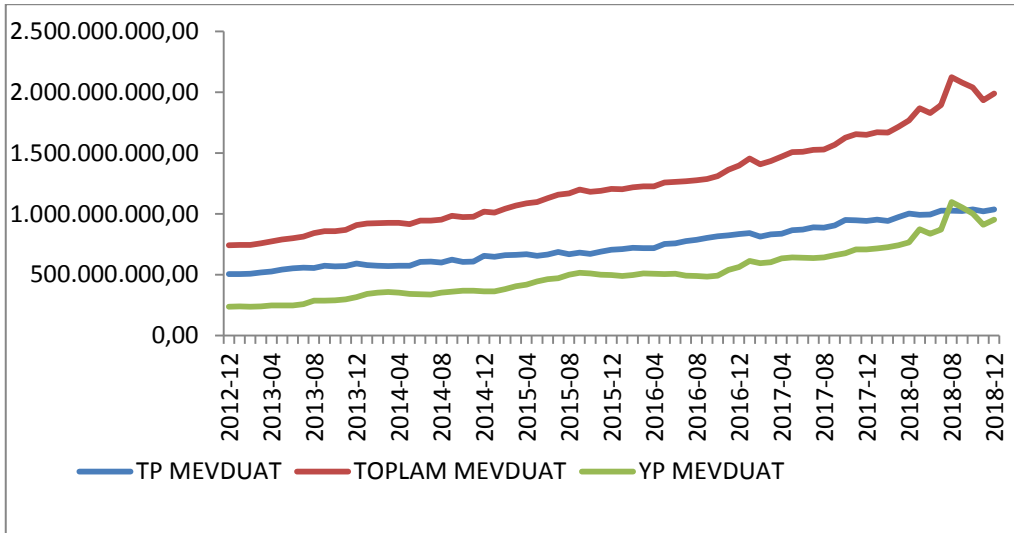
2018 yılında kur artışı çeşitli sebeplerle döviz talebinde yükselişe neden olmuş ve banka bilançolarının pasifinde yer alan YP cinsi mevduatları da paralel olarak arttırmıştır.

Şekil 25. Bankacılık Sektörü Döviz Tevdiat Hesabı Gelişim Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

2011-2018 yılları arasında döviz tevdiat hesaplarının gelişimine bakıldığında 2016 yılının ilk yarısından itibaren ciddi bir ivmelenme görülmektedir. Özellikle yurtiçi yerleşik grubun döviz talebi bu artışta etkili olmuştur.

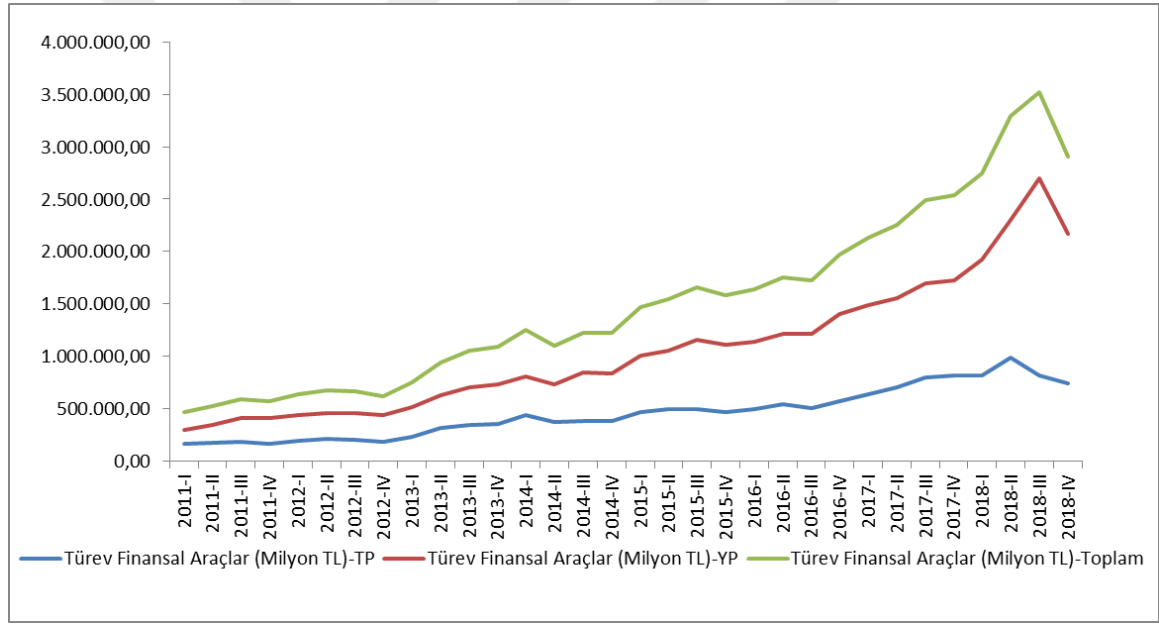
Şekil 26. Bankacılık Sektörü Mevduat Gelişim Grafiği

Kaynak: TCMB, <https://www.tcmb.gov.tr/>, (14/06/19)

Aynı dönemde TL, YP ve Toplam Mevduat kalemlerinin gelişimine bakıldığında da gene mevduat kaleminin artışının özellikle YP kaynaklı olduğu söylenebilir.

Bankalar, TL aktiflerin fonlanmasında TL pasiflerin kullanılmasını ana hedef olarak gözetmeleriyle birlikte, gerektiğinde para swapı işlemleri ile yabancı para cinsinden fonlar TL aktif yaratmakta kullanılmıştır.

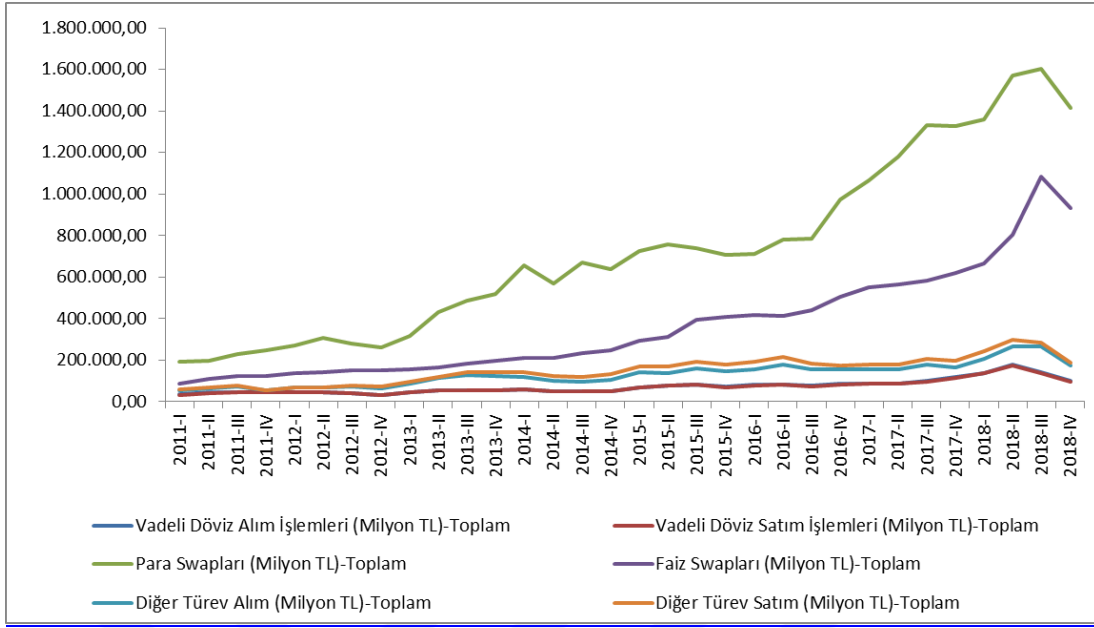
Aşağıda 2011-2018 yılları arasında gerçekleşen türev işlemler ile ilgili detayları aşağıdaki gibidir;

Şekil 27. Bankacılık Sektörü Türev Finansal Varlık Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

Aşağıda BDDK'nın yayınladığı 2011-2018 verilerinden türev işlemler içindeki swap işlemlerinin büyük bir paya sahip olduğu görülmektedir.

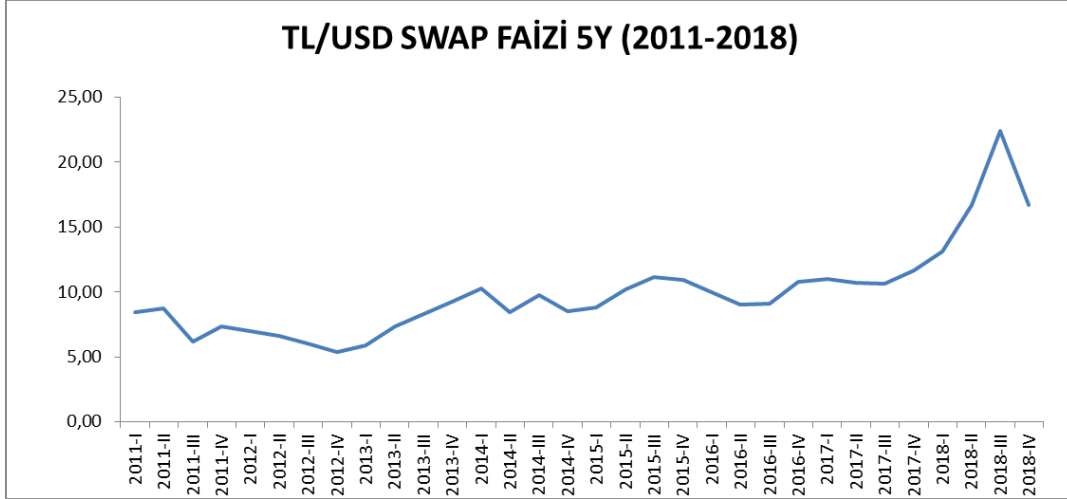
Şekil 28. Detay Bazında Bankacılık Sektörü Türev Finansal Varlık Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

Özellikle 2018 yılında bankalar artan YP mevduatları swap işlemi ile TL'ye çevirmiş ve kredi fonlamasında kullanmıştır.

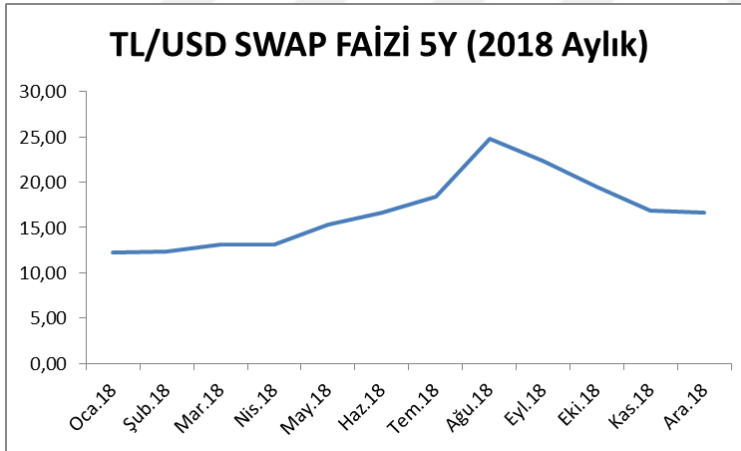
Yıllar itibariyle bakıldığında cross currency swap faiz oranları (para swapı) yükseliş göstermiştir. Özellikle ABD Doları'nın tepe noktalara çıktığı 2018 yılı ağustos ayında, swap faiz oranları da aynı yönlü hareket etmiş ve tepe noktasını görmüştür.

Aşağıda 2011-2018 yılları arasında 5 yıllık para swapı faiz oranı gelişimini ve 2018 yılı özelinde aylık verilerle gene 5 yıllık para swapı faiz oranları aşağıdaki gibidir;

Şekil 29. 2011-2018 Yılları 5 Yıllık Swap Faizi Gelişimi

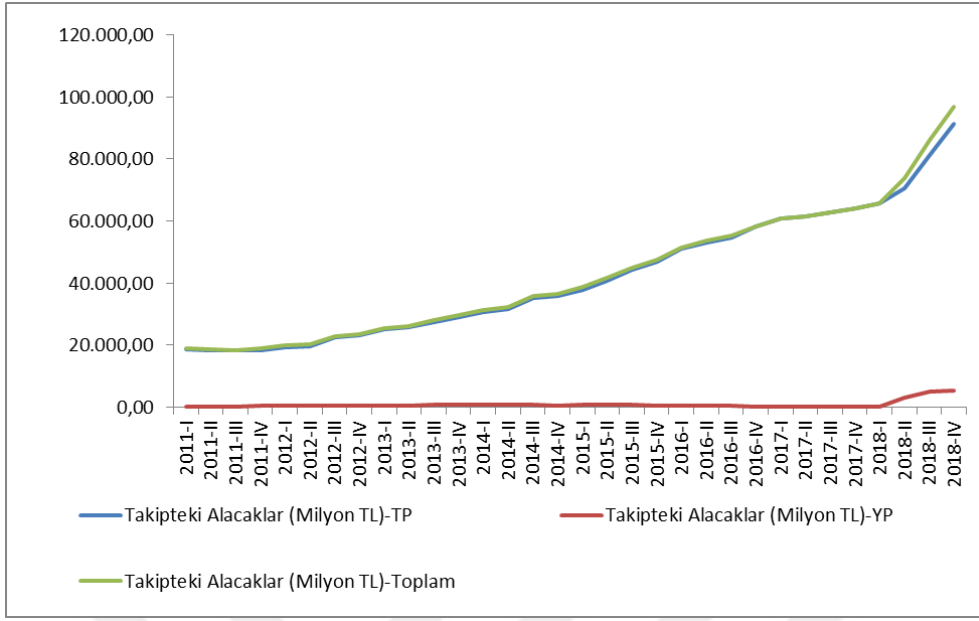
Kaynak: Bloomberg, (18/11/2019)

Şekil 30. 2018 Yılı 5 Yıllık Swap Faizi Gelişimi

Kaynak: Bloomberg, (18/11/2019)

Piyasadaki döviz kur şoku kaynaklı faiz artışına bağlı olarak, ekonomideki bozulma neticesinde, bankaların kullandıkları özellikle TL cinsi kredilerde takip oranları artmış, kredi kalitesi bozulmuştur.

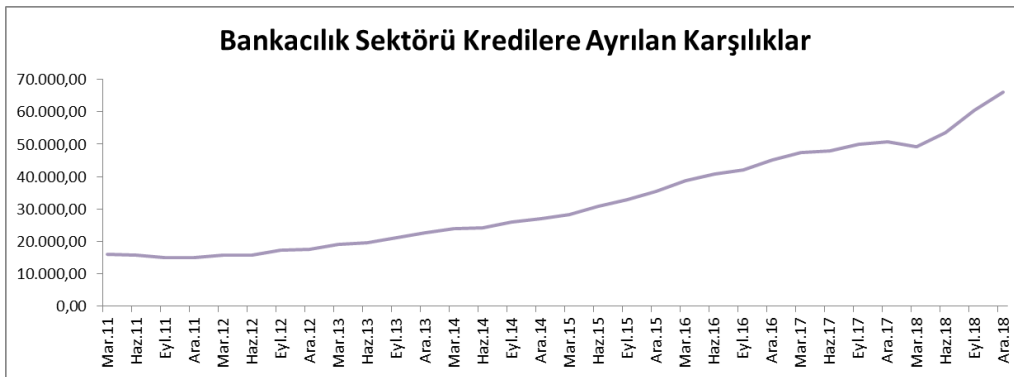

Şekil 31. Takipteki Alacaklar Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

Bankalar, kullandırdıkları kredilere belirli oranlarda karşılık ayırarak kendilerini, kredi kayıplarından dolayı oluşabilecek zararlara karşı korumaya çalışmaktadırlar. Takipteki kredilerin artışına bağlı olarak kredilere ayrılan özel ve genel karşılıklarda da artış gözlenmektedir.

Aşağıda bankacılık sektöründe kredilere ayrılan karşılık artışları görülmektedir.

Şekil 32. Bankacılık Sektörü Kredilere Ayrılan Karşılıklar Gelişimi

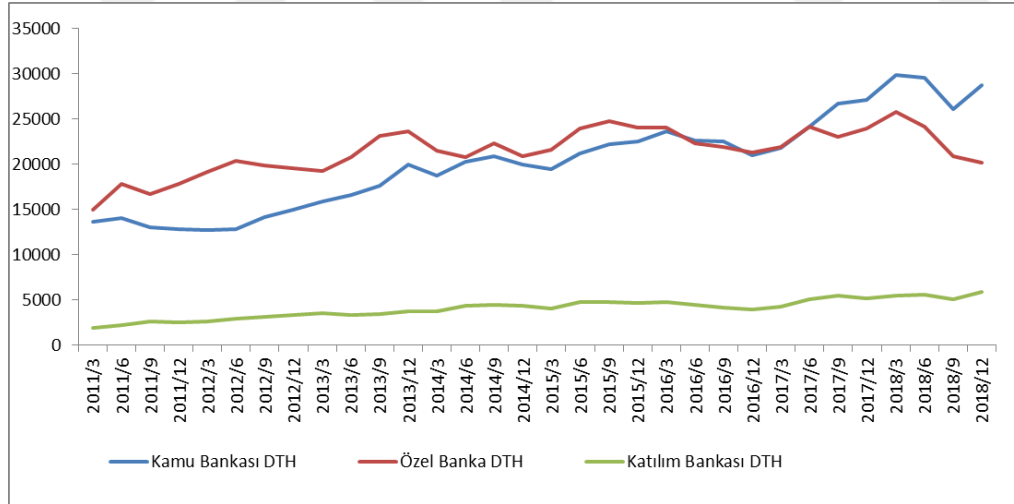
Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

BDDK'nın verilerine göre bankacılık sektöründe kredilere ayrılan yasal karşılıklar yıllar itibariyle artış göstermiştir.

Kredilere ayrılan karşılık artışları, gelir tablosu kalemi olan dönem net karını azaltıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Dönem net karı da bilançonun pasifindeki öz kaynakların içinde yer almakta ve dolayısıyla kredilere ayrılan karşılıklar öz kaynakları azaltıcı etkide bulunmaktadır. Banka öz kaynaklarının gerilemesi, banka yönetiminin hedeflediği, öz kaynak karlılığı, Sermaye Yeterlilik Rasyosu, aktif kalitesi, Likidite Karşılama Oranı gibi bazı yasal rasyoların hedefinden sapmasına ya da hedeflenenden daha az çıkmasına neden olmaktadır.

Buraya kadar ki bölümde genelde sektöre ve piyasaya ait veriler paylaşılmış, seçilen yıllar arasındaki vaziyet incelenmiştir. Bundan sonraki kısımda 3 banka için, yukarıda anlatılan döngü ile ilgili örnekler verilecektir.

Aşağıda 3 bankaya ait, yıllar itibariyle Döviz Tevdiat hesaplarındaki gelişimi görülmektedir:

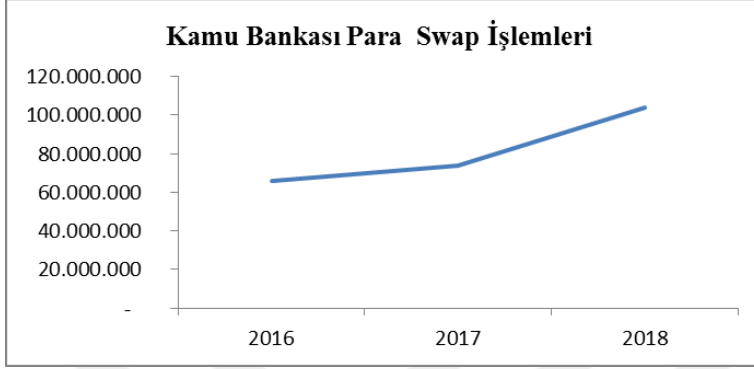
Şekil 33. Örnek Bazında 3 Banka DTH Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (15/05/2019).

Katılım bankasında yıllar itibariyle artış daha doğrusal giderken, kamusal sermayeli banka ve özel sermayeli bankada 2017-2018 arasında dalgalanma gerçekleşmiştir. Her iki bankada da 2018 yılının ilk çeyreğinden itibaren azalış başlamış

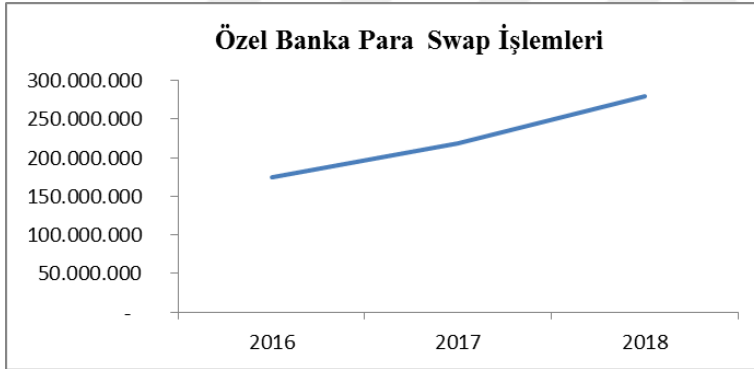
ancak özel sermayeli banka düşüşünü sürdürürken, kamusal sermayeli banka önce azalış daha sonra yükseliş trendine girmiştir.

3 banka bazında para swapı miktarları yıllar itibariyle aşağıdaki gibidir;

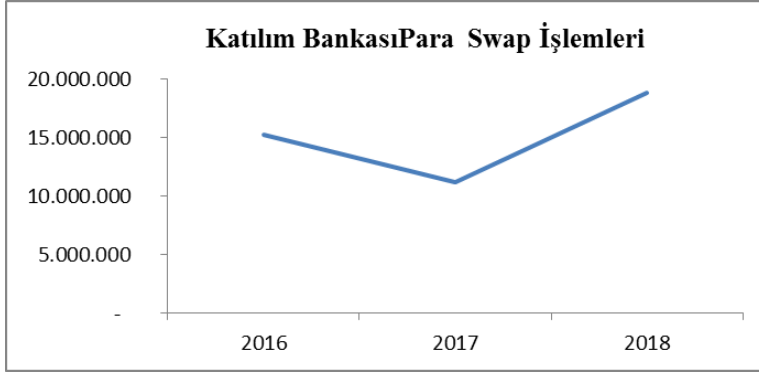
Şekil 34. Kamu Bankası Para Swap İşlemleri Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 35. Özel Banka Para Swap İşlemleri Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

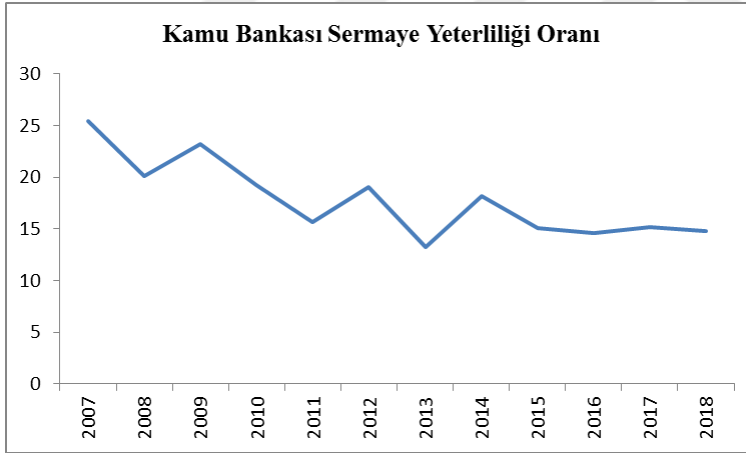

Şekil 36. Katılım Bankası Para Swap İşlemleri Grafiği

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, <http://www.tkbb.org.tr/>, (18/11/2019).

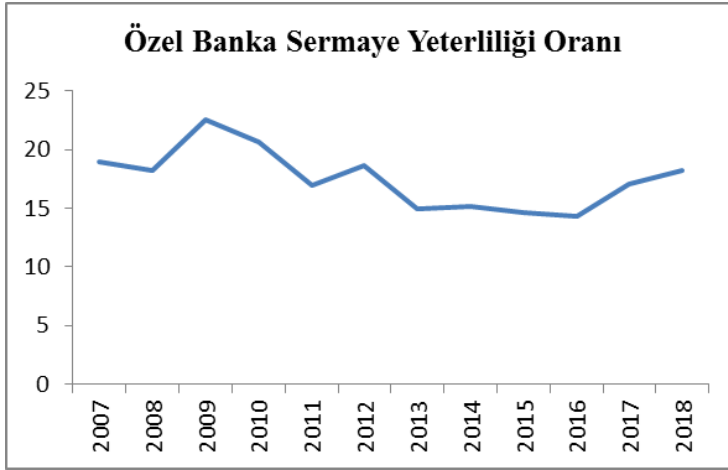
3 banka örneğinde de 2017-2018 yılları arasında para swapı miktarlarının arttığı gözlemlenmiştir.

3 banka bazında Sermaye Yeterlilik Oranları yıllar itibariyle aşağıdaki gibidir;

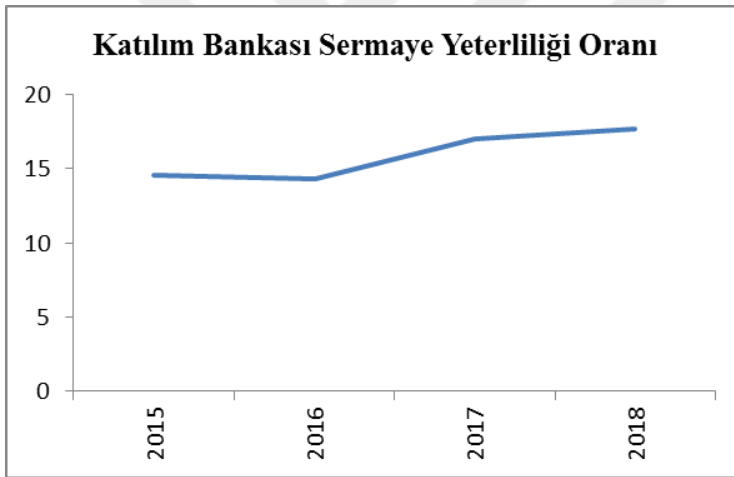
Şekil 37. Kamusal Sermayeli Bankası Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 38. Özel Sermayeli Banka Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 39. Katılım Bankası Sermaye Yeterlilik Oranı Grafiği

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, <http://www.tkbb.org.tr/>, (18/11/2019).

Bankalarda Sermaye Yeterlilik Rasyolarının gelişimi incelendiğinde kamusal sermayeli bankanın SYR'si gerilerken, özel sermayeli bankanın artmış katılım bankasının SYR'si ise yatay seyretmiştir. Özel sermayeli ve katılım bankalarının SYR'sinin olumsuz etkilenmeme sebebi yıl içinde sermaye artışı yapmış olmalarıdır.

3 banka bazında öz kaynak karlılığı yıllar itibariyle aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir;

Şekil 40. Kamusal Sermayeli Banka Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 41. Özel Sermayeli Banka Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

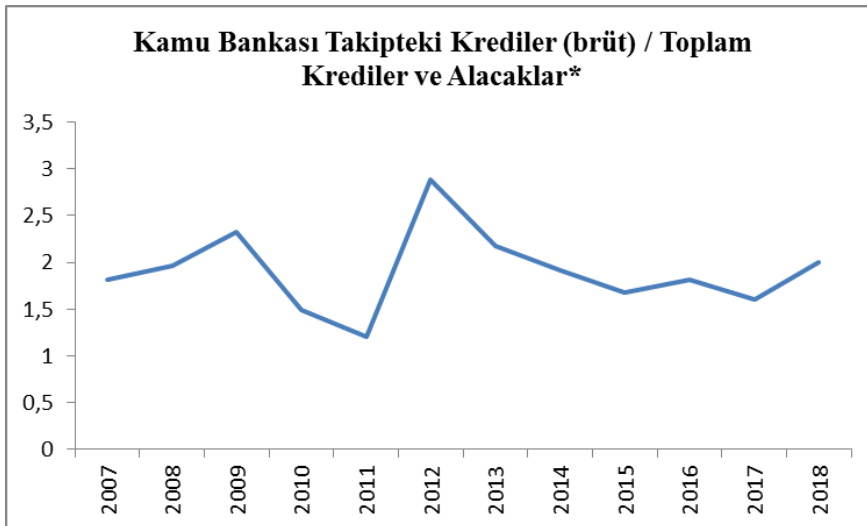

Şekil 42. Katılım Bankası Ortalama Öz kaynak Karlılığı Oranı

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, <http://www.tkbb.org.tr/>, (18/11/2019).

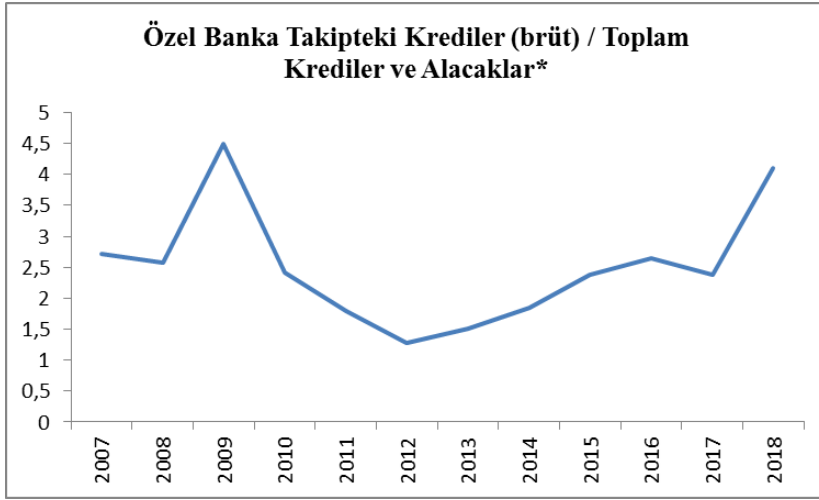
Ortalama Öz kaynak Karlılığı rasyosu bankalar bazında incelendiğinde: kur şokunun yaşandığı 2018 yılında kamusal sermayeli ve özel sermayeli bankaların oranları düşerken, katılım bankası rasyosunun 2014 yılından beri istikrarlı olarak artış gösterdiği görülmektedir.

3 banka bazında Takipteki Krediler (brüt)/Toplam Krediler ve Alacaklar rasyosu yıllar itibariyle aşağıdaki gibidir;

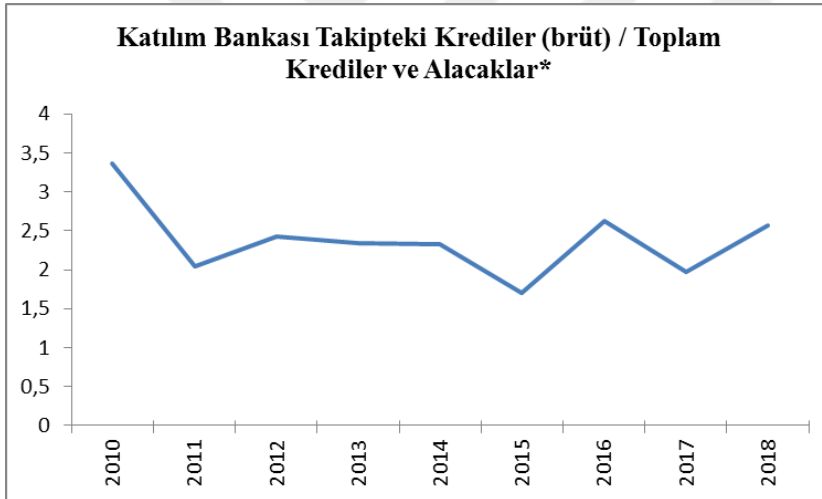
Şekil 43. Kamusal Sermayeli Banka Takip Rasyosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 44. Özel Sermayeli Banka Takip Rasyosu

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

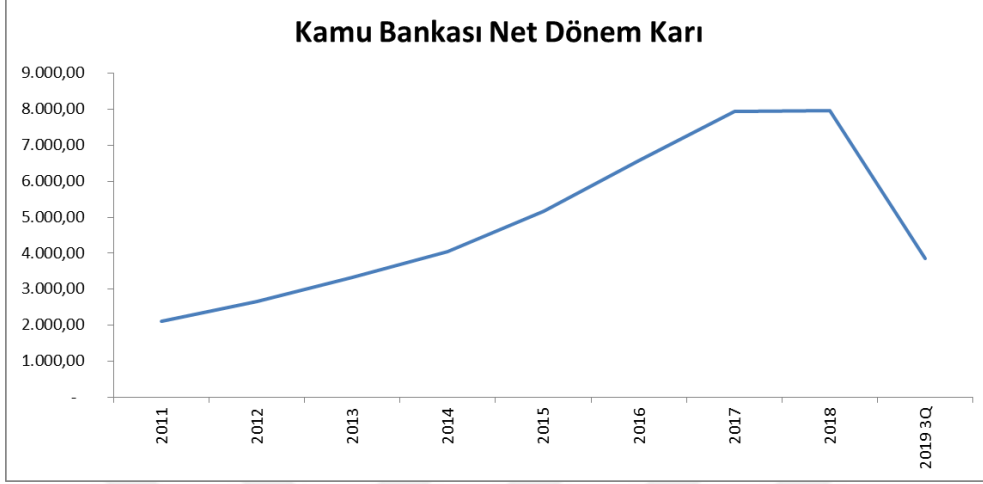

Şekil 45. Katılım Bankası Takip Rasyosu

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (18/11/2019).

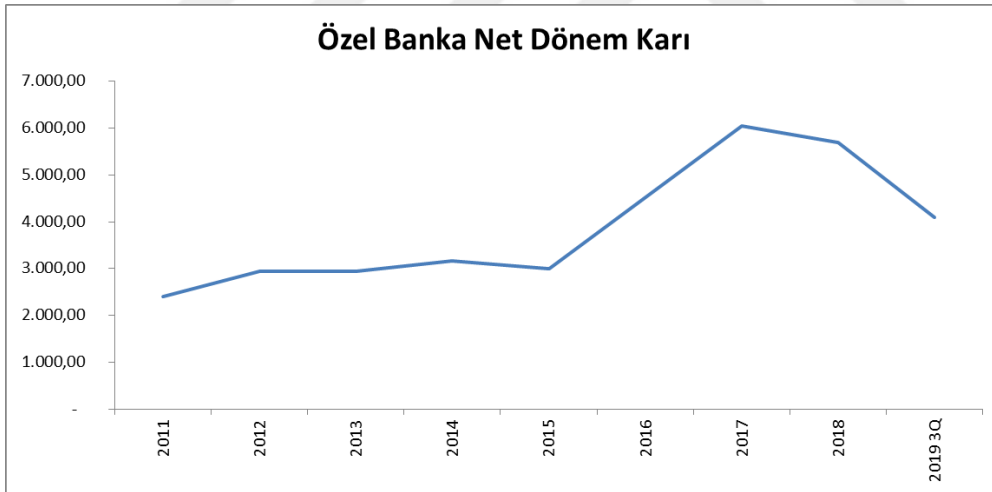
3 bankanın da takipteki kredilerinin 2018 yılında artmış olduğu görülmektedir. En büyük etki özel sermayeli bankada gerçekleşirken onu katılım bankası takip etmektedir. Görece en az etkilenen banka kamusal sermayeli banka olmuştur.

3 banka bazında Dönem Net Karı bilgileri yıllar itibariyle aşağıdaki gibi gerçekleşmiştir.

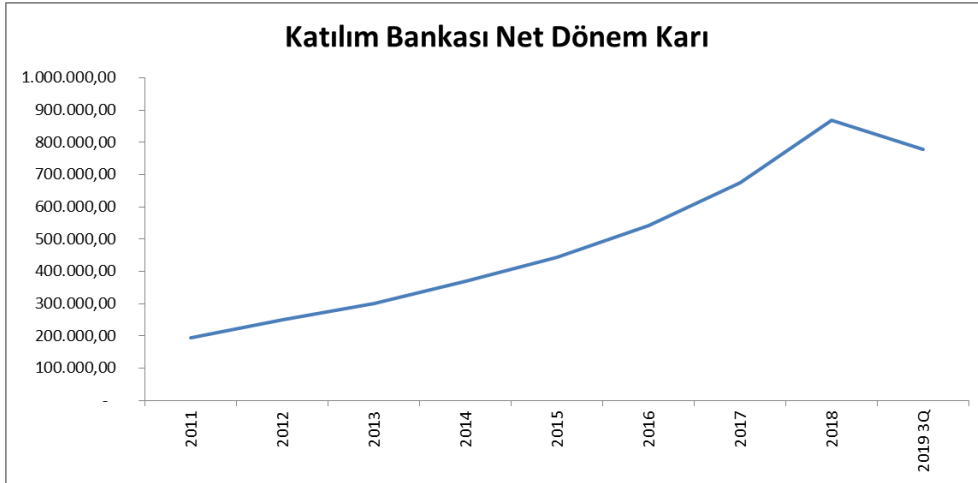
Şekil 46. Kamusal Sermayeli Banka Dönem Karı Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 47. Özel Sermayeli Banka Dönem Karı Gelişimi

Kaynak: BDDK, <https://www.bddk.org.tr/>, (18/11/2019).

Şekil 48. Katılım Bankası Dönem Karı Gelişimi

Kaynak: TKBB, <http://www.tkbb.org.tr/>, (18/11/2019).

Net dönem karları bazında bakıldığında 2018 yılında kamusal sermayeli banka 2011-2017 arasında artış gösterirken, 2017-2018 yılları arasında yatay seyretmiştir. Özel sermayeli bankanın net dönem karı 2017-2018 yılları arasında azalırken, katılım bankasında ilgili yıllarda en yüksek değerine ulaşmıştır.

Sonuç Tablosu	Kredi Kur Etkisi (%)	Mevduat Kur Etkisi (%)	Özkaynak Kur Etkisi (%)	YP Krediler/ Toplam Krediler (%)	YP Mevduat/ Toplam Mevduat (%)	YP Özkaynak/ Toplam Özkaynak (%)
Kamu Bankası	9,6	13,1	-1,7	35,1	48,1	-6,2
Özel Banka	10,3	16,4	0,6	37,7	60,1	2,4
Katılım Bankası	8,6	16,1	-0,5	31,6	59	-1,8

Şekil 49. 3 Banka Veriler Bazında Sonuç Tablosu

Sonuç Tablosu 2018 Yılı Değişim	SYR Değişim	Ortalama Özkaynak Karlılığı	Takipteki Alacaklar	Dönem Net Karı
Kamu Bankası	-0,03	-0,18	0,25	0,00
Özel Banka	0,07	-0,20	0,72	-0,06
Katılım Bankası	0,04	0,09	0,30	0,29

Şekil 50. 3 Banka Veriler Bazında 2018 Yılı Değişim Sonuç Tablosu

Yukarıdaki tablolarda görüldüğü üzere; krediler, mevduat ve öz kaynaklar toplamları içerisinde en fazla Yabancı Para payına sahip olan özel banka kur etkisinden pozitif anlamda en çok etkilenen banka olmuştur. Takipteki alacaklar kaleminde artış gerçekleşerek, aktif kalitesi bozulurken, ortalama öz kaynak karlılığı da negatif etkilenmiş, nihayetinde dönem karında da gerime kaydedilmiştir. Sermaye Yeterlilik Rasyosundaysa diğer bankalara göre en yüksek değeri sağlamıştır.

Krediler kaleminde en düşük YP paya sahip olan katılım bankası, mevduat kaleminde özel bankadan sonra en yüksek paya sahiptir. Öz kaynak kalemindeki YP payı ise önceki döneme göre azalmıştır. Krediler tarafında kur etkisini en az gören banka olurken, mevduat tarafında özel bankadan sonra en fazla, kur etkisinden olumlu etkilenen banka olmuştur. Takipteki alacakları artmasına rağmen, Sermaye Yeterlilik Rasyosunda gelişim sağlamıştır. İncelenen dönemler boyunca ortalama öz kaynak karlılığını ve dönem net karını arttıran tek banka katılım bankası olmuştur.

Kamu bankasının, krediler kalemindeki YP payına bakıldığında ikinci sırada yer aldığı görülmektedir. Yani YP kredileri özel banka YP kredilerinden az, katılım bankası YP kredilerinden fazladır. Mevduat kaleminde de her iki bankadan da YP tarafta geridedir. Öz kaynak kalemindeki YP payını ise en çok azaltan banka olmuştur. Seçilen örnekler arasında Sermaye Yeterlilik Oranı gerileyen tek banka olmuştur. Takipteki alacakları artarak aktif kalitesi bozulurken, pasif tarafta da ortalama öz kaynak karlılığında azalma olmuştur. Dönem net karı kaleminde de yatay seyrettiğini yani önceki yıla göre karının değişmediği görülmektedir.

Özetle; incelenen kalemler itibariyle, en çok YP payı olan özel banka kur etkisinden olumlu etkilenirken, net karı gerilemiştir. Mevduat tarafında ikinci en fazla YP payı olan katılım bankasının ise net karı artmıştır. Krediler kaleminde ikince en fazla YP payı olan kamu bankasının ise net karı önceki seneye göre değişmemiştir.

SONUÇ

Çalışma, 3 tür banka örneği üzerinden yürütülmüş, döviz kuru değişiminin banka bilançosu üzerindeki etkisi ve sonuçları gözlemlenmiştir. 3 Banka; kamusal sermayeli banka, özel sermayeli banka ve katılım bankasından oluşmaktadır.

2011-2018 yılları arasında bilanço verileri incelenmiş, döviz kurundaki volatilitenin banka bilançosu üzerinde en çok etkili olduğu 2018 yılı detaylı olarak ele alınmıştır.

Bilanço kalemlerinden; Krediler, Mevduatlar ve Öz kaynaklar kalemi çalışmada esas alınmıştır. Döviz kurunun en fazla değişim gösterdiği 2018 yılı için seçilen bankalar ve seçilen bilanço kalemleri bazında, kur etkisi şu şekilde özetlenebilir:

- Krediler bazında; toplam kredilerinin içinde yabancı para krediler payının en yüksek olduğu özel sermayeli banka, döviz kuru değişimlerinden en çok etkilenen banka olurken, bu payın en az olduğu katılım bankası en az etkilenmiştir.

- Mevduatlar bazında; toplam mevduatların içinde yabancı para mevduat payının en yüksek olduğu özel sermayeli banka, döviz kuru değişimlerinden en çok etkilenen banka olurken, bu payın en az olduğu kamusal sermayeli banka en az etkilenmiştir.

- Öz Kaynaklar bazında; toplam öz kaynak içinde yabancı para öz kaynak payı en fazla artan özel sermayeli banka, payı en çok azalan kamusal sermayeli banka olmuştur.

Çıkarım olarak; 3 banka içinde döviz kuru değişimlerinden en fazla etkilenen (3 kalemdede) banka yüksek döviz varlık ve yükümlülüğü taşıyan, özel sermayeli banka olurken, en az etkilenen bankalar; Krediler bazında katılım bankası, mevduatlar ve öz kaynaklar bazında ise kamusal sermayeli banka olmuştur.

Diğer sonuçlar incelendiğinde; ilgili yıllar itibariyle 3 bankanın da Swap ve döviz tevdiat hesaplarında artış gerçekleşmiştir. Bu da artan YP mevduatların swap ile TL'ye çevrilerek TL kaynak sağlandığı tezinin ispatı niteliğindedir.

Dönem net karı 3 banka için 2018 yılında farklı seyretmiştir. Kamu bankası önceki yıla nazaran karda yatay seyrederken, özel banka gerilemiş, katılım bankası ise artış göstermiştir.

Yasal rasyolar bazında bakıldığında; yükselen döviz kuru piyasayı olumsuz etkilemiş 3 banka için de takibe düşen krediler artış göstermiştir.

Sermaye yeterlilik rasyosunda; özel banka ve katılım bankası artış gösterirken, gerileyen banka kamu bankası olmuştur.

Ortalama öz kaynak karlılığına bakıldığında; kamu bankası ve özel bankada gerileme görülürken, katılım bankası gelişim göstermiştir.

Sonuç itibariyle; bankacılık risklerinden ‘döviz kuru riski’ sözü edilen yıl için en önemli piyasa riski olarak tanımlanabilir. Bu noktada fark yaratan unsur, bankalarda Risk Yönetimi ve Aktif Pasif yönetimidir. Her banka yönetimi kendilerine, sürdürülebilir karlılığı sağlamak amacıyla, ekonomik Şartlar ve güncel vaziyeti göz önüne alarak bir takım stratejiler ve yol haritaları belirlemelidir.

KAYNAKÇA

ACAR BOYACIOĞLU, Melek. “Operasyonel Risk ve Yönetimi”, **Bankacılar Dergisi**, Cilt X. Sayı 43, 2002, s. 5.

Akbank İnternet Sitesi, Finansal Tablolar, 2018. https://www.akbank.com/tr-tr/Documents/31122018_Akbank_Konsolide_Olmayan_Finansal_Tablolar_ve_Dipnotlar.pdf, (06/10/2019)

AKDOĞAN, Nalan ve TENKER Nejat. **Finansal Tablolar ve Mali Analiz Teknikleri**, 12. Baskı, Ankara: Gazi Kitabevi, 2007.

ALTINTAŞ, Ayhan. ‘Bankacılıkta Risk ve Sermaye Yönetimi’, Ocak 2018, http://ayhanaltintas.com/wp-content/uploads/2018/03/BANKACILIKTA-RISK-VE-SERMAYE-YONETIMI_2018.pdf , (20 Ağustos 2019).

ALOĞLU, Tunç Ziya. ‘Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Bankacılık Krizler Üzerindeki Etkileri’, (**Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2005), S.25.

ANDERSON, Andy. Riskler ve Risk Yönetimi. **Seminer Notları**, Ankara, 2001.

APAK, Sudi. **Sermaye Piyasaları ve Borsa**, Bilim Teknik Yayınevi: Eskişehir, 1995, s. 127.

ARSLAN, Ceren. “Döviz Kuru Riski ve Yönetimi”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), S.87-88.

ASLAN, Nurdan ve TERZİ Nurdan. **Küresel Finans**, İstanbul: Türkmen Kitabevi, 2013.

Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu, Misyon ve Vizyon, 2019, <https://www.bddk.org.tr/Hakkimizda/Misyon-ve-Vizyon/10> , (20 Ağustos 2019).

BAYIRLI, Rıdvan. 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', **T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını**, No.2746, 2013, S.134.

BESSIS, Joel. **Risk Management In Banking**, New York John Wiley Sons Ltd, 1998.

BİST, Ürünler ve Piyasalar, 2019, www.borsaistanbul.com/urunler-ve-piyasalar/urunler/opsiyon-sozlesmeleri, (06/10/2019).

BOLAK, Mehmet. **Risk ve Yönetimi**, İstanbul: Birsen Yayınevi, 2004.

CEYLAN, Ali. **Finansal Teknikler**, İstanbul: Ekin Yayınevi, 2010.

COYLE, Brian. **Introduction to Currency Risk**, 3. Baskı, United Kingdom, 2000.

CHAMBERS, Nurgül. **Türev Piyasalar**, 4. Baskı, İstanbul: Beta Yayınları, 2007.

ÇONKAR, Kemalettin ve ATA Ali. Riskten Korunma Aracı Olarak Türev Ürünlerin Gelişmiş Ülkeler ve Türkiye'de Kullanımı, **Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi**, No.6, 2002, S.2.

ÇÖMEN, Fatih. Sermaye Piyasasında Vergilendirme ve Sermaye Piyasası Oluşumuna Etkileri, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 5.

DWORAK, Brigitte. **Das Laenderrisiko Als Bankbetriebliches Problem**, 1. Baskı, Berlin, 1985.

DURMUŞKAYA, Sedat. Türev Piyasaların Etkinliğinin Testi: İMKB 30-100 ve Döviz Piyasası, (**Yayınlanmamış Doktora Tezi**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011), S.25.

EĞİLMEZ, Mahfi ve KUMCU Ercan. **Ekonomi Politikası**, 18.baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi, 2016.

ERDOĞAN, Mehmet. Türk Bankacılık Sektöründe Faiz Riski Yönetimi ve Vakıfbank Uygulaması (1995-2007), (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), S.15.

ERTÜRK, Hakan. ‘Bankacılık Sektörünün Karşılaştığı Riskler ve Risk Yönetimi’, **Dergi park Yayınları**, No.4, 2010, S.68.

GÖÇMEN YAĞCILAR, Gamze. ‘Türk Bankacılık Sektörünün Rekabet Yapısının Analizi’, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010), s.4.

GÖZGÖR, Giray. Finansal Türev Piyasaları: Forward, Futures, Opsiyon ve Döviz Üzerine Bir Uygulama, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2008), S.62.

GÜÇLÜ, Hakan. Fransa Bankacılık Sistemi, 2006, [http://www.hakanguclu.com/calismalar/Fransa Bankacilik Sistemi.pdf](http://www.hakanguclu.com/calismalar/Fransa_Bankacilik_Sistemi.pdf) , (20 Ağustos 2019).

GÜLEN, Merve. “Bankacılık Sektöründe Kamu ve Özel Bankaların Finansal Performanslarının Karşılaştırılması”, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2015), S.87-90.

HAZAR, Adalet ve Diğerleri, ‘Bankacılık Sektöründe Sermaye Yeterliliği Rasyosunu Belirleyen Risklerin Analizi’, **Dergi park Yayınları**, No.1307, 2017, S.136.

HAZAR, Adalet ve BABUŞÇU Şenol, **Banka Aktif Pasif Yönetimi**, 1. Baskı, Ankara: Asil Yayıncılık, 2013.

HULL, John. ‘**Introduction to Futures and Options Markets**’, 3. Edition, New Jersey, 1998.

KABLAN, Ali. Türkiye’de Swap Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi ve Uygulamaları, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005), S.46.

KARACAN Rıdvan, Faiz, Döviz Kuru İlişkisinin Makroekonomik Performansa Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, **Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, No.20, 2010, S.72-92.

KAYA, Feridun. **Bankacılık Giriş ve İlkeleri**, 2. Baskı, İstanbul: Beta Yayıncılık, 2012.

KARAPINAR, Aydın. 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', **T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını**, No.2746, 2013, S.158.

KEYDER, Nur. **Para, Teori, Politika, Uygulama**, 12. Baskı, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2002.

MANDACI, Pınar Evrim. "Türk Bankacılık Sektörünün Taşıdığı Riskler ve Finansal Krizi Aşmada Kullanılan Risk Ölçüm Teknikleri", **Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 5, Sayı 1, 2003, s.69-70.

MISHKIN, Frederic. Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı, 3. Baskı, Ankara: Akademi Yayıncılık, 2011.

ÖZALP, Pınar. 'Türev Araç Piyasalarının Finansal Sistemin İşleyişi İçindeki Rolü: Türkiye'de Bu Piyasalara İşlerlik Kazandırma Çalışmaları', (**Yayınlanmamış Uzmanlık Yeterlilik Tezi**, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2003), S.48.

ÖZÇELİK Osman, Bankacılıkta Risk Analizi, Yönetimi ve Riskten Korunma, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006), s. 75.

PARASIZ, İlker. **Para Politikası**, 6. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2003.

PARASIZ, İlker ve EKREN Nazım. **Uluslararası Finans ve Küresel Finans Krizi**, 2. Baskı, Bursa: Ezgi Kitabevi, 2016.

PLATT, Robert. **Controlling Interest Rate Risk**, 2. Baskı, New York, 1986.

Resmi Gazete, “Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirmesine İlişkin Yönetmelik”, <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/06/20120628-16.htm>, (26.12.2014).

RIEHL, Heinz ve RODRIGUEZ Rita M. **Foreign Exchange and Money Markets**, 3. Baskı, 1984.

Risk Çeşitleri, 2012, <http://www.okanacar.com/2012/08/risk-cesitleri-nelerdir.html> , (06/10/2019)

RODRIGUEZ, M. Rita ve CARTER E. Eugene. **International Financial Management**, 2. Baskı, 1984.

SARIÖZ GÖKTEN, Yeliz. “Piyasa: Adam Smith Versus Karl Polanyi”, **Nevşehir Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 6, Sayı 2, 2013, s.128.

SAVAŞ, Filiz. ‘Veri Zarflama Analizi ve Bankacılık Sektöründe Etkinlik Ölçümü Uygulaması’, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2009), s. 75.

SAVRAM Merve ve KARAKOÇ Ali, ‘Bankacılık Sektöründe İtibar Riskinin Önemi, **Avekon Yayınları**, No.328, 2012. S.2.

Selçuk Üniversitesi, “Banka Kuruluş İşlemleri”, 2019, http://www.selcuk.edu.tr/dosyalar/files/074/banka_muh_2.pdf , (20 Ağustos 2019).

SEVER, Erşan ve MIZRAK Zekeriya, Döviz Kuru, Enflasyon ve Faiz Oranı Arasındaki İlişkiler Türkiye Uygulaması, **Sakarya Üniversitesi İ.İ.B.F Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi**, No.13, 2007, S.267.

ŞAKAR, Hakan. **Genel Bankacılık Bilgileri**, 4. Baskı, İstanbul: Strata Yayıncılık, 2000.

ŞİRVAN, Neslişah. Türk Bankacılık Sisteminde Türev Piyasa Araçlarının Riske Etkileri, (**Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi**, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2017), S.14.

TAKAN, Mehmet ve ACAR BOYACIOĞLU, Melek. **Bankacılık Teori, Uygulama ve Yöntem**, 4. Baskı, Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık, 2011.

Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu, Görev ve Sorumlulukları, 2019, <https://www.tmsf.org.tr/tr/Tmsf/Info/gorev.yetki.tr> , (20 Ağustos 2019).

Türkiye Bankalar Birliği, “**Faiz Riski Yönetim Prensipleri**”, 1997. www.tbb.org.tr/turkce/basle/risk.doc (11.03.07)

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Banka Hakkında, 2019, <http://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakinda/Genel+Bakis> ,(20 Ağustos 2019).

ÜNSAL, Aydın. ‘Bankacılıkta Likidite Riski Yönetimi’, **BDDK Yetki Etüdü Raporu**, Ankara, 2001.

YARDIMCIOĞLU, Mahmut. “Geçiş Ekonomilerinde Kamu Borçlarının Finansal Piyasalar Üzerinde Etkileri: Türkiye Örneği”, **Dergipark Yayınları**, Cilt 2. Sayı 43, 2017, s. 149.

Yazarperest.com, **Bankacılıkta Aktif Pasif Yönetiminin Önemi ve Önceliği**, 2017, <http://www.yazarperest.com/bankacilikta-aktif-pasif-yonetiminin-onemi-ve-onceligi/>, (06/10/2019).

Yazarperest.com, Aktif Pasif Yönetiminin Tanımı, 2007, <http://enm.blogcu.com/aktif-pasif-yonetimi-nedir/2724471>, (06/10/2019).

YILDIRIM, Kerem ve ASLAN Nurdan. **Türk Bankacılık Sektöründe Türev Ürün ve Para Swapı Kullanırma Süreci ve Uygunluk Testi**, 2016, OÜSOBİAB: 291 – 306.

YÜCEL, Tülay ve YÜKÇÜ Süleyman. **Bankacılıkta Türev Ürünlerinin Muhasebeleştirilmesi, Bugünkü Durum ve Yapılması Gerekenler**, İzmir: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları, 2005.

ZAİF Figen. 'Bankaların Yönetimi ve Denetimi', **T.C. Anadolu Üniversitesi Yayını**, No.2746, 2013, S.84.

